

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุ บ้านป่าขาม หมู่ที่ 3 ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัย โดยอาศัยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริงตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผลการวิจัยที่ได้มานั้นผู้วิจัยได้แบ่งตามเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน อันได้แก่

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชนที่ศึกษา เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของหมู่บ้าน เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

ตอนที่ 2 กระบวนการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาของลักษณะและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 เงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชมรม

1. บริบทชุมชนตำบลเวียงใต้

ชุมชนบ้านป่าขามเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้นจึงเป็นที่ต้องทราบถึงบริบทของชุมชนตำบลเวียงใต้พอสังเขป เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงบริบทของชุมชนบ้านป่าขามต่อไป

ข้อมูลทั่วไปของตำบลเวียงใต้

จำนวนหมู่บ้านที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ 7 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านเมืองพร้าว
หมู่ที่ 2	บ้านเจ้าหม้อ
หมู่ที่ 3	บ้านป่าขาม
หมู่ที่ 4	บ้านเมืองแพร์
หมู่ที่ 5	บ้านน้ำฮู
หมู่ที่ 6	บ้านห้วยปูลู
หมู่ที่ 7	บ้านใหม่สหสัมพันธ์

จำนวนหลังคาเรือน	1,054	หลังคาเรือน
ชาย	1,823	คน
หญิง	1,914	คน

โครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ

- ที่ว่าการอำเภอ	1	แห่ง	(หมู่ที่ 1)
- สถานีตำรวจภูธร	1	แห่ง	(หมู่ที่ 4)
- สำนักงานพัฒนาชุมชน	1	แห่ง	(หมู่ที่ 4)
- สำนักงานการเกษตรอำเภอ	1	แห่ง	(หมู่ที่ 1)
- สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ	1	แห่ง	(หมู่ที่ 1)
- โรงเรียนมัธยมศึกษา	-	แห่ง	(หมู่ที่ 1)
- โรงเรียนประถมศึกษา	3	แห่ง	(หมู่ที่ 1, 5, 7)
- ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน	2	แห่ง	(หมู่ที่ 1, 4)
- วัด	6	แห่ง	(หมู่ที่ 1, 3, 5, 6)
- โบสถ์ศาสนาคริสต์	3	แห่ง	(หมู่ที่ 1, 5, 7)
- มัสยิด	1	แห่ง	(หมู่ที่ 1)
- ร้านค้าหรือร้านขายของชำ	58	แห่ง	(หมู่ที่ 1-7)
- ร้านอาหาร	41	แห่ง	(หมู่ที่ 1-7)
- ตลาดสด	2	แห่ง	(หมู่ที่ 3, 4)
- โรงพยาบาล	1	แห่ง	(หมู่ที่ 1)
- ร้านขายยา	3	แห่ง	(หมู่ที่ 4)
- สถานพยาบาล	3	แห่ง	(หมู่ที่ 1, 4, 6)
- ศสมช.	5	แห่ง	(หมู่ที่ 3, 5, 6)
- ธนาคาร	2	แห่ง	(หมู่ที่ 3, 4)
- ไปรษณีย์	1	แห่ง	(หมู่ที่ 4)
- สภากาชาดตำบลปาย	1	แห่ง	(หมู่ที่ 1)
- อบต.	1	แห่ง	(หมู่ที่ 3)
- หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	7	แห่ง	
- จำนวนหมู่บ้านที่ไฟฟ้าเข้าถึง	7	หมู่บ้าน	

- จำนวนหมู่บ้านที่มีโทรศัพท์ใช้	7	หมู่บ้าน
- จำนวนหมู่บ้านที่มีเส้นทางเข้าถึงและเทคอนกรีต	7	หมู่บ้าน
- จำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำประปาเข้าถึง	7	หมู่บ้าน

ลักษณะและภูมิประเทศและภูมิอากาศตำบลเวียงใต้

ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลเวียงใต้ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำด้านตะวันออกของอำเภอปาย มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่นดังนี้.-

ทิศเหนือ	จด	ตำบลแม่नाเติง อำเภอปาย
ทิศใต้	จด	ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย
ทิศตะวันออก	จด	ตำบลเวียงเหนือและตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย
ทิศตะวันตก	จด	ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย

สภาพภูมิประเทศ

ประกอบด้วย 2 ส่วน ที่สำคัญคือ

1. ที่ราบลุ่มแม่น้ำปาย และแม่น้ำม่วงกร มีพื้นที่ร้อยละ 95 ของตำบล สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินตะกอน แม่น้ำปายจะไหลผ่านทางทิศเหนือของพื้นที่หมู่บ้านในเขตตำบลเวียงใต้ ที่อยู่ติดกับแม่น้ำสายนี้ มี 4 หมู่บ้านด้วยกัน คือ บ้านห้วยญู บ้านเมืองพร้าว บ้านป่าขาม และบ้านเมืองแพร์ ส่วนแม่น้ำม่วงกรเป็นลำห้วยเล็ก ๆ ไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ลงไปสู่ลำน้ำปายอีกทีหนึ่ง พื้นที่ของหมู่บ้านในเขตของตำบลเวียงใต้ ที่ได้รับการหล่อเลี้ยงจากแม่น้ำสายนี้มี 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันติชล บ้านใหม่สนสัมพันธ์ บ้านเมืองพร้าว บ้านเจ้าหม้อ บ้านห้วยญู และบ้านเมืองแพร์

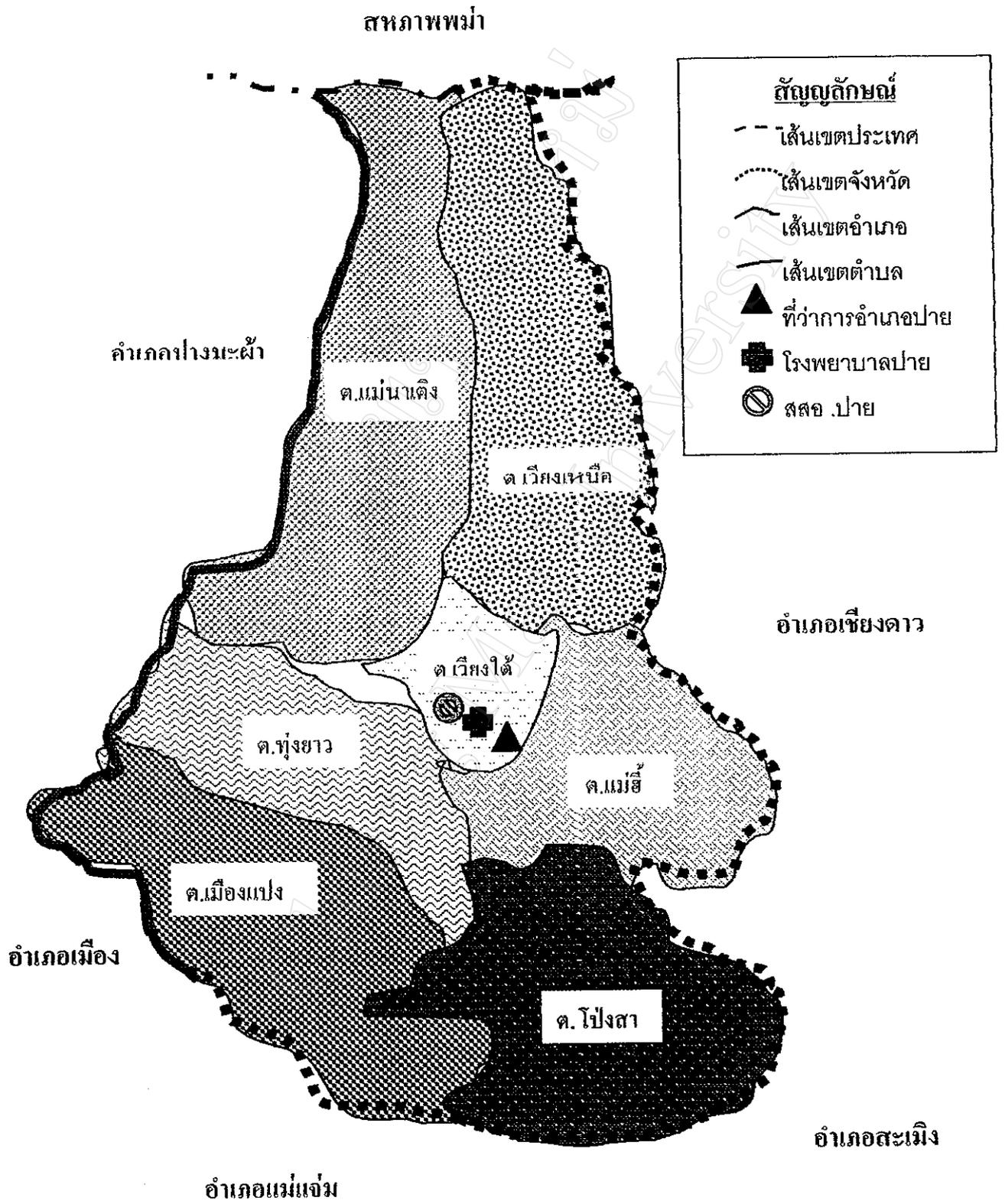
2. เนินเขาและที่ลาดเชิงเขา มีพื้นที่ร้อยละ 5 ของพื้นที่ตำบล สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นแบบเนินเขาเตี้ย ๆ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล กระจายตัวเป็นบริเวณกว้างทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่ซึ่งครอบคลุมใน 2 พื้นที่ คือ บ้านสันติชล และบ้านใหม่สนสัมพันธ์ และเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าจีนฮ่อและลีซอ

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน สภาพอากาศ มี 3 ฤดู คือ

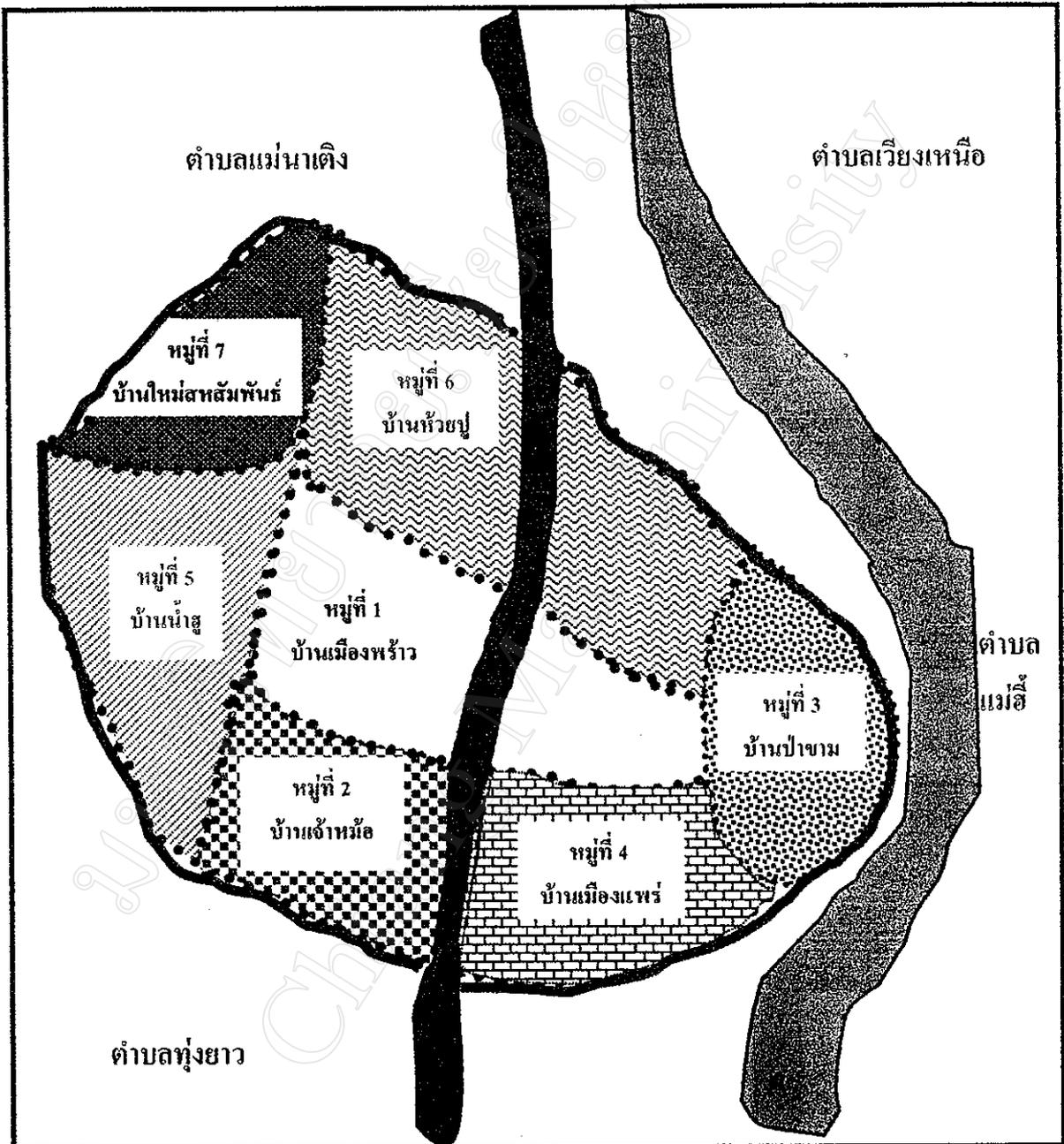
- ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมแล้วไปสิ้นสุดกลางเดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เป็นส่วนใหญ่ และมีฝนตกมากที่สุดในเดือนสิงหาคม
- ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับเป็นระยะที่มีอุณหภูมิต่ำสุด อากาศจึงหนาวเย็นมาก
- ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ในระยะนี้มักจะมีพายุฝนฟ้าคะนองและมีลูกเห็บตกเป็นประจำ อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน

แผนที่อำเภอปาย

แผนภาพ 3 แสดงแผนที่อำเภอปาย

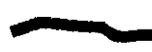
แผนที่ตำบลเวียงใต้

สัญลักษณ์

ถนน

เส้นแบ่งเขตตำบล

แม่น้ำ

เส้นแบ่งเขตหมู่บ้าน

แผนภาพ 4 แสดงแผนที่ตำบลเวียงใต้

ระบบการผลิตและอาชีพของชุมชนตำบลเวียงใต้

ชุมชนตำบลเวียงใต้ เป็นชุมชนที่พึ่งพาด้านการเกษตรเป็นหลัก โดยสามารถจำแนกลำดับอาชีพตามความสำคัญดังนี้

1. การเกษตร เป็นอาชีพหลักของชุมชนโดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าว ถั่วเหลือง กระเทียม ถั่วลิสง

2. การค้าและบริการ ประกอบไปด้วยร้านขายของชำ ร้านอุปกรณ์ไฟฟ้า ร้านเสริมสวย ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า และเช่ายืมหนังสือ เช่ายืมรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ เป็นต้น

3. การอุตสาหกรรมของชุมชนตำบลเวียงใต้ ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริการ ประกอบด้วยการซ่อมสร้างเครื่องยนต์ เป็นต้น

2. บริบทของชุมชนบ้านป่าขาม

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ชุมชนบ้านป่าขามตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ของตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งตำบลเวียงใต้ มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้าน และข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนบ้านป่าขาม มีดังนี้

พื้นที่หมู่บ้านทั้งหมด	356.50	ไร่
พื้นที่การเกษตรทั้งหมด	274.50	ไร่
- ที่นา	128.25	ไร่
- ที่สวน	61	ไร่
- ที่ไร่	85.25	ไร่
จำนวนหลังคาเรือน	103	หลังคาเรือน
ประชากร	346	คน
- ชาย	175	คน
- หญิง	171	คน
ตลาดสด	1	แห่ง
ร้านค้าเอกชน	5	แห่ง
ธนาคารกรุงไทยสาขาป่าปาย	1	แห่ง
ศสมช.	1	แห่ง
หอกระจายข่าว	1	แห่ง
วัด	2	แห่ง

น้ำดื่ม - น้ำใช้

- มีประปาใช้ในหมู่บ้าน	102	หลังคาเรือน
- บ่อน้ำที่ถูกหลักสุขภาพิบาล	76	หลังคาเรือน
- ภาชนะที่เก็บน้ำฝน	2	หลังคาเรือน
- น้ำที่ผ่านการปรับปรุงคุณภาพ	46	หลังคาเรือน
- ครอบครัวที่มีน้ำสะอาดดื่ม		
พอเพียงตลอดปี	102	หลังคาเรือน

ส้วม

- จำนวนหลังคาเรือนที่มีส้วม		
ถูกหลักสุขภาพิบาลเป็นของ		
ตัวเอง (ส้วมซึม)	102	หลังคาเรือน

จำนวนสัตว์เลี้ยง

- วัว	50	ตัว
- ควาย	25	ตัว
- หมู	70	ตัว
- ไก่	1000	ตัว

ยานพาหนะ

- รถบรรทุก	1	คัน
- รถปิคอัพ	24	คัน
- รถจักรยานยนต์	121	คัน

การรับรู้สื่อสาร

- โทรศัพท์	100	เครื่อง
- วิทยุ	100	เครื่อง

สภาพภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านป่าขาม

ที่ตั้งของชุมชน

หมู่บ้านป่าขาม ตั้งอยู่บนพื้นที่ 82 ไร่ ทางทิศตะวันออกของตำบลเวียงใต้ ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอป่าสัก โดยอยู่ทางทิศเหนือ สุดของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนอื่นดังนี้-

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้าน	โป่ง	หมู่ที่ 2	ตำบลเวียงเหนือ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้าน	แม่เย็น	หมู่ที่ 5	ตำบลแม่ธิ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้าน	เมืองพร้าว	หมู่ที่ 1	ตำบลเวียงใต้
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้าน	เมืองแพร่	หมู่ที่ 4	ตำบลเวียงใต้

ลักษณะที่ตั้งและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปายไหลผ่านทางทิศเหนือและทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นระยะทาง 1 กิโลเมตร โดยพื้นที่สองฟากฝั่งตามลำแม่น้ำปายนั้น จะแบ่งแยกให้เห็นชัดเจนตามประโยชน์ของการใช้ที่ดิน กล่าวคือ ด้านฝั่งขวาของลำน้ำ จะเป็นที่ปลูกบ้านเรือน อาศัยของชาวบ้าน ส่วนฝั่งด้านซ้ายของลำน้ำ จะเป็นพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด และพื้นที่ราบลุ่มบริเวณติดกับแม่น้ำปายทั้งสองฝั่งจะมีน้ำท่วมบ้างแต่ไม่มากในฤดูฝนที่มีฝนตกชุก และตกเป็นเวลาหลายวันแต่ก็ไม่ได้ท่วมทุกปี

บ้านป่าขามมีพื้นที่ทั้งหมด 356.50 ไร่ โดยแยกลักษณะพื้นที่จากการทำประโยชน์จากที่ดิน คือ เป็นที่อยู่อาศัย 82 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรกรรม 274.50 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ทำนา 128.25 ไร่ และพื้นที่ทำสวน 61 ไร่ พื้นที่ทำไร่ 85.25 ไร่ โดยพื้นที่ด้านการเกษตรนี้จะอยู่ฝั่งด้านซ้ายของลำน้ำปายตรงข้ามกับด้านที่อยู่อาศัยของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของหมู่บ้าน

สภาพบ้านเรือนและรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

สำหรับลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนบ้านป่าขามนั้น ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะปลูกบ้านเรือนติดกับสองฟากของถนน

การคมนาคม

สำหรับการคมนาคมติดต่อภายในและภายนอกหมู่บ้านป่าขาม มีความสะดวกสบาย มีถนนคอนกรีตสำหรับการสัญจรภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านที่ใกล้เคียงและตัวอำเภอปาย การเดินทางจะใช้ทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์และการเดินทางเท้า ส่วนการติดต่อกับอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนใช้ถนนลาดยางสาย 1095 (แม่ฮ่องสอน-ปาย) เป็นระยะทาง 111 กิโลเมตร มีรถโดยสารประจำทางเป็นพาหนะหลัก และเนื่องจากอำเภอปายเป็นทางผ่านสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสามารถติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ได้สะดวกโดยใช้ถนนลาดยางสาย 1095 (แม่มาลัย-ปาย) เป็นระยะทาง 135 กิโลเมตร มีรถยนต์โดยสารประจำทางเป็นพาหนะหลักสำหรับประชาชนทั่วไป ประกอบกับสถานีขนส่งอำเภอปายตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านป่าขาม จึงทำให้ประชาชนภายในหมู่บ้านป่าขามยังได้รับความสะดวกในการเดินทางติดต่อกับตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน และตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่มากขึ้น

ลักษณะทางธรรมชาติและระบบนิเวศน์

จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในหมู่บ้านได้ข้อมูลดังนี้

ดิน : ดินในอดีตราว 20 ปี ที่ผ่านมามีความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำที่เพียงพอต่อการผลิตทางการเกษตร แต่ปัจจุบันสภาพดินมีความแห้งแล้ง ไม่สามารถทำการเกษตรได้จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านต้องขายที่ดินและหันหน้าไปประกอบอาชีพรับจ้างแทน และปล่อยให้เป็นที่รกร้าง

ป่าไม้ : ป่าไม้ในอดีตคือ ราว 30 ปี ที่ผ่านมามีรอบล้อมไปด้วยป่าไม้ใหญ่ น้อยมาก หนาแน่นมาก แต่ปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนมากขึ้น จึงมีความต้องการและความจำเป็นในการใช้จึงมีมากทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่ากันมาก

สัตว์ป่า : ในระยะ 30 ปี ที่ผ่านมาผู้อาวุโสหลายท่านบอกว่า สัตว์ป่าในบริเวณรอบ ๆ บ้านป่าขามมีจำนวนมาก แต่ถูกรบกวนจากคน เช่น เสือ กิ้ง กวาง วัวป่า ช้าง เป็นต้น แต่มักถูกคนล่า จึงอพยพเข้าป่าลึกและถูกคนฆ่าตาย

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของหมู่บ้านป่าขาม เป็นแบบมรสุมเขตร้อนแบ่งแยกตามฤดูดังนี้.-

- ฤดูฝน ฝนจะตกชุกตลอดฤดูกาล โดยจะมีปริมาณฝนตกมากที่สุดในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน

- ฤดูหนาว อากาศจะหนาวถึงหนาวจัด โดยจะเริ่มต้นฤดูหนาวประมาณเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ และอากาศจะหนาวเย็นมากที่สุดในปลายเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม

- ฤดูร้อน อากาศจะร้อนจัดมากในตอนกลางวัน ส่วนช่วงกลางคืนจะเย็น ฤดูนี้เริ่มประมาณเดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคม และช่วงที่อากาศร้อนที่สุดคือเดือนเมษายน

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ผู้วิจัยได้สอบถามเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านโดยได้สัมภาษณ์จากผู้อาวุโสของชุมชนหลาย ๆ คนที่มีอายุตั้งแต่ 73 ถึง 84 ปี รวมทั้งได้ศึกษาหลักฐานจากเอกสารเกี่ยวกับประวัติการสร้างวัดป่าขามที่เขียนไว้ เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ได้ข้อสรุปในประเด็นของประวัติการตั้งถิ่นฐานของประชาชนตรงกันว่า ในอดีตเคยมีพ่อค้าวัวต่าง (หมายถึงพ่อค้าที่นำสินค้ามาขาย และใช้วัวเป็นพาหนะในการบรรทุกสินค้า) และคนหาบ (หมายถึง พ่อค้าแม่ค้าที่หาบของขาย) ซึ่งเป็นชาวเชียงใหม่มาทำการค้าขายและได้ผ่านเส้นทางนี้และทุกครั้งก็กลุ่มพ่อค้าวัวต่าง และคนหาบผ่านมาในเส้นทางนี้มักจะไปพักกันที่ใต้ต้นสาหลี (ต้นโพธิ์) ซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปาย และเห็นว่าอาณาบริเวณแห่งนี้เป็นที่ราบและก็อุดมสมบูรณ์และยังมีแม่น้ำสายใหญ่

(ลำนํ้าปายในปัจจุบัน) ไหลผ่านด้วย เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำสวน ไร่ นา เมื่อกลับไปบ้านเมืองตน จึงได้ไปบอกและชักชวนกันอพยพมาอยู่ซึ่งส่วนใหญจะเป็นกลุ่มญาติ ๆ กันเอง จากนั้นราว ๆ ประมาณ พ.ศ.2412 ก็ได้มีกลุ่มคนรุ่นแรกจากบ้านต้นขาม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เช่น แม่ฮ้อยเป็ง แม่ฮ้อยคำมา และพ่อฮ้อยริน ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองมาทำการบุกเบิกถากถางเป็นที่อาศัยและได้ปลูกสร้างบ้านเรือน และทำไร่ ทำสวนกัน ณ บริเวณนี้ แถว ๆ ริมฝั่งแม่น้ำปาย ทั้งสองฟากฝั่ง และเนื่องด้วยชาวบ้านดังกล่าวย้ายมาจากบ้านต้นขาม กอปรกับบริเวณที่ตั้งกล่าวนี้เต็มไปด้วยป่าขามอีกด้วย ชาวบ้านเลยตั้งชื่อบ้านนี้ว่า "บ้านป่าขาม" เหมือนชื่อบ้านเดิมของตน โดยเริ่มแรกก็มีประชากร ประมาณ 3-4 หลังคาเรือน ประชากรประมาณ 30 คน เท่านั้น ต่อมาก็ได้มีลูกหลานจากบ้านป่าขามมาสมทบอยู่เรื่อย ๆ อีกหลายรุ่น บ้างก็แต่งงานแยกครอบครัวกันอยู่ต่างหาก ส่วนใหญ่แล้วทั้งชายและหญิงจะแต่งงานกับคนในหมู่บ้านด้วยกันเอง แยกแขนงกันออกไป มีบ้างเล็กน้อยที่แต่งงานกับชาวไทยใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ละแวกหมู่บ้านข้างเคียงพากันเข้ามาอยู่ในบ้านป่าขามนี้ รวมทั้งที่ย้ายมาจากที่อื่นที่ไม่ใช่มาจากบ้านต้นขาม ก็มีบ้างแต่น้อยมาก ทำให้นขนาดของประชากรบ้านป่าขามเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบันมีประชากรรวมทั้งสิ้น 414 คน แยกเป็นชาย 216 คน เป็นหญิง 198 คน มีครัวเรือน 102 ครัวเรือน และด้วยความเป็นญาติพี่น้องกันของชาวบ้านป่าขามมีมากความสัมพันธ์จึงเป็นไปในลักษณะเครือญาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงเหมือนกับชาวชนบทในอดีต และวิถีชีวิตของชาวบ้านแห่งนี้ก็มีการดำรงอยู่แบบชาวพื้นเมืองเหนือทั่ว ๆ ไป และผสมกลมกลืนไปตามแบบของชาวไทยใหญ่อยู่บ้างบางส่วน

โครงสร้างสังคมของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

ลักษณะโครงสร้างของประชากร

จากการศึกษา จำนวนประชากรบ้านป่าขาม พบว่า มีจำนวนประชากรทั้งหมด 414 คน

แยกเป็น

- ชาย 216 คน
- หญิง 198 คน

แยกประชากรตามกลุ่มอายุได้ดังนี้.-

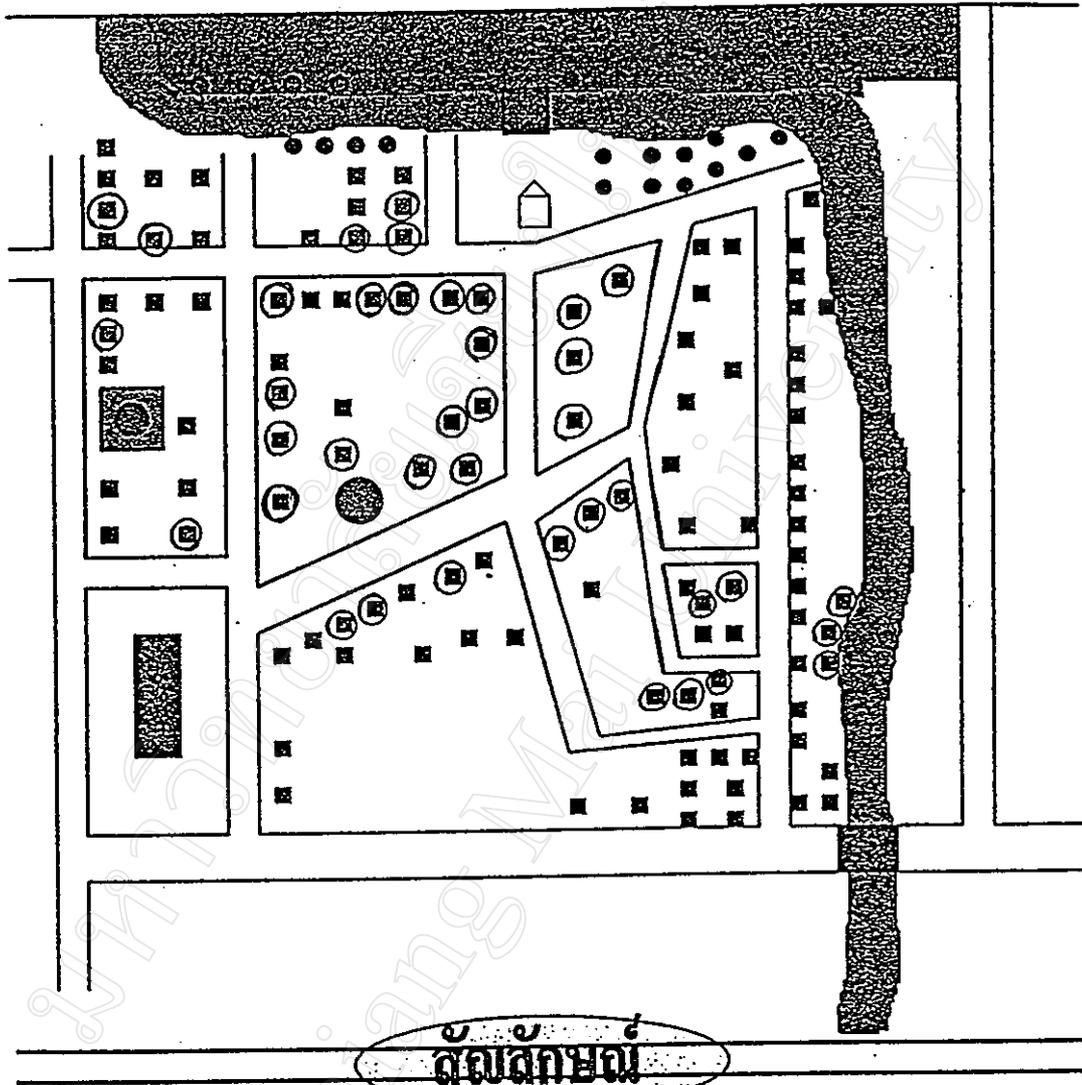
ตาราง 4 แสดงจำนวนประชากรแยกตาม กลุ่มเพศและอายุ

กลุ่มอายุ	ชาย	หญิง	จำนวน	ร้อยละ
0 - 4	6	15	21	5.07
5 - 9	16	10	26	6.28
10 - 14	12	9	21	5.07
15 - 19	17	14	31	7.48
20 - 24	12	10	22	5.31
25 - 29	25	13	38	9.18
30 - 34	13	20	33	7.97
35 - 39	21	25	46	11.11
40 - 44	21	19	40	9.66
45 - 49	22	15	38	8.94
50 - 54	11	10	21	5.07
55 - 59	10	7	18	4.11
60 - 64	11	4	15	3.62
65 - 69	10	13	23	5.55
70 - 80 ปีขึ้นไป	9	14	23	5.55
รวม	216	198	414	100

จากการศึกษาลักษณะโครงสร้างของประชากรจะเห็นได้ว่าในหมู่บ้านป่าขามนั้นจะมีประชากรเพศชายและเพศหญิง ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันและพบว่าประชากรวัยแรงงานทั้งชายและหญิง มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาจะเป็นวัยผู้สูงอายุและวัยเด็กเป็นวัยที่มีจำนวนน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่าหญิงวัยเจริญพันธุ์มีการคุมกำเนิดสูง จากการสำรวจพบอัตราคุมกำเนิดในหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่แต่งงานและอยู่กินกับสามีร้อยละ 81.42 (ข้อมูล บัญชี 1-8 ปี 2541) ซึ่งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าหนุ่มสาวสมัยใหม่รู้จักวางแผนไม่ให้มีบุตรมากเกินไป เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครอบครัว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนในชุมชน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของประชาชนบ้านป่าขาม ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะตั้งบ้านเรือนตามแนวทั้งสองฟากถนน และติดกับริมฝั่งขวาของแม่น้ำปาย ซึ่งดูตามลักษณะการกระจายของการตั้งบ้านเรือนแล้วจะเห็นว่าชาวบ้านจะปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ติดรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มเดียว ไม่กระจัดกระจายห่างกันออกไป ทำให้สามารถได้ยินการประกาศจากหอกระจายข่าวของหมู่บ้านทั่วทั้งหมู่บ้าน ส่วนลักษณะของบ้านเรือนจะมีทั้งบ้านสองชั้นกึ่งไม้กึ่งปูน บ้านไม้ชั้นเดียวและบ้านปูนชั้นเดียว ภายในบ้านมักจะมีตู้โชว์ ภายในตู้โชว์จะมีเสื้อผ้าใหม่ หมอน ผ้าห่ม ชุดถ้วยชาม และมีหิ้งพระทุกบ้าน ซึ่งจากสภาพของบ้านเรือนที่ใหญ่โต และเครื่องใช้ภายในบ้านน่าจะแสดงถึงการมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจและความเป็นชาวพุทธของชาวบ้าน และในแต่ละหลังคาเรือนจะมีการแบ่งอาณาเขตที่แน่นอนด้วยรั้วรอบขอบชิด ซึ่งรั้วดังกล่าวจะมีทั้งรั้วไม้ไผ่ รั้วไม้เนื้อแข็ง รั้วสังกะสี รั้วไม้ประดับ เช่น ต้นชาทอง ที่ปลูกเป็นแนวรั้วเพื่อให้ทราบเป็นแนวเขต และรั้วปูน ซึ่งดูค่อนข้างจะแข็งแรงถาวร พบในบ้านที่ค่อนข้างมีฐานะ มีประมาณ 5-6 หลังคาเรือน การติดต่อภายในหมู่บ้านนั้นจะเห็นว่าแต่ละบ้านจะมีประตูรั้วทะลุติดต่อกันระหว่างบ้าน มีถนนคอนกรีตภายในชุมชนทุกสาย ทำให้ง่าย สะดวก และรวดเร็วต่อการติดต่อหรือไปมาหาสู่กันระหว่างบ้านและนอกหมู่บ้านและพื้นที่ชุมชนบ้านป่าขามเอง ทำเลที่ตั้งส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นที่ราบ มีความลาดเอียงบ้างเล็กน้อย ดังนั้น การจัดแบ่งแนวเขตของการตั้งบ้านเรือนจึงดูเป็นลักษณะที่น่าอยู่อาศัย โดยที่อยู่อาศัยบ้านเรือนจะอยู่ในฝั่งขวาของลำน้ำปาย ส่วนฝั่งซ้ายของลำน้ำปายจะเป็นทุ่งนา สวน ไร่ ของชาวบ้าน โดยลำน้ำปายจะไหลผ่านที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีน้ำใช้เพื่อการกสิกรรมในสวน ไร่ นาของชาวบ้าน

สัญลักษณ์

	หลังคาเรือน		เกสฮ้ำต
	วัด		สวนกระเทียม
	ธนาคาร		สะพาน
	หอกกระจายข้าว		ทุ่งนา
	ตลาด		แม่น้ำสาย
	บ้านผู้สูงอายุ		

แผนภาพ 5 แสดงแผนที่บ้านป่าขาม

ระบบเศรษฐกิจ

วิถีการผลิตและผลผลิต

ชาวบ้านป่าขามในอดีต ได้มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในภาคเหนือทั่ว ๆ ไป นั่นคือ มีการประกอบอาชีพเพื่อบริโภคหรือเพื่อยังชีพและเพียงพอสำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปี และหากเหลือก็นำไปแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคที่ตนเองขาดแคลน ชาวบ้านส่วนมากปลูกข้าวเป็นหลักเพื่อประกันความมั่นคงของชีวิตในรอบปีหนึ่งนอกนั้นก็จะมี การปลูกพืชผักชนิดอื่น ๆ หลังเก็บเกี่ยวข้าว เช่น ผักกาด มะเขือ แตง กระเทียม เป็นต้น และบางคนก็หาของป่า ไม่ว่าจะเป็นพืชพันธุ์ธัญญาหาร และสัตว์ป่าซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านออกไปทางทิศเหนือและทิศตะวันออกติดเขตบ้านโฮ้ง ตำบลเวียงเหนือ และบ้านแม่เย็น ตำบลแม่ธิ

ต่อมาเมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป ชาวบ้านมีโอกาสดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตประจำวัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลต่อความต้องการสินค้าที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคมาก ตามปัจจัยพื้นฐานที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต เมื่อวิถีชีวิตการผลิตแบบยังชีพเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีการผลิตเพื่อขาย แบบแผนการผลิตของชาวบ้านป่าขามก็เปลี่ยนไปชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะประกอบอาชีพหลายอย่าง เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวให้มากขึ้น จะมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ถั่วเหลือง กระเทียม ส่วนผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินส่วนใหญ่ก็จะประกอบอาชีพรับจ้างเป็นช่างก่อสร้าง (ช่างไม้ ช่างปูน) รับจ้างทั่วไป บริการเกสเฮาส์ และบ้านเช่า นอกจากนี้ก็จะทำการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ตลาดสดในตอนเช้าและตอนเย็น เป็นต้น อาชีพของชาวบ้านตามลักษณะงานที่ทำเป็นประจำ มีดังต่อไปนี้.-

ประเภทของอาชีพ	จำนวนครัวเรือน
1. เกษตรกรรม (ทำนา,ทำไร่,ทำสวน)	15
2. ค้าขาย	8
3. รับจ้าง (ช่างก่อสร้าง , รับจ้างทั่วไป ฯลฯ)	37
4. ราชการ รัฐวิสาหกิจ	20
5. ลูกจ้างชั่วคราวและลูกจ้างประจำของทางราชการ และรัฐวิสาหกิจ	11
6. บริการเกสเฮาส์และบ้านเช่า	11

(จากแบบสำรวจข้อมูล บัญชี 1-8 ของโรงพยาบาลปาย ปี 2540)

ซึ่งการทำความเข้าใจในเรื่องวิถีการผลิตของชาวบ้านป่าขาม จะทำให้มีความเข้าใจถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน ดังจะแสดงถึงรายละเอียดในแต่ละอาชีพ ดังนี้

การทำนา การทำนาเป็นอาชีพหนึ่งของหมู่บ้าน สามารถทำได้ปีละ 1 ครั้ง คือ เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม พื้นที่ในการทำนามีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบเชิงดอย ตั้งอยู่ใกล้เชิงดอยแม่เย็นและริมฝั่งลำน้ำปายอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของหมู่บ้านห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1-4 กิโลเมตร และอยู่ในพื้นที่นอกหมู่บ้านทั้งหมด ที่ดินในการทำนาเป็นทั้งของตนเองและเช่าที่ดินคนอื่นทำ วิถีการผลิตเมื่อก่อนจะเป็นการทำนา ให้มีพอกินเป็นการทำนาเพื่อยังชีพ มีการช่วยเหลือกันที่ชาวบ้าน เรียก "เอามือ เอาแรงกัน หรือลงแขก" (การไปช่วยผู้อื่นก่อนแล้วเขาจะมาช่วยเราเน้นการตอบแทนภายหลัง ถ้าเป็นการจ้างจะเป็นข้าวแทนเงินโดยเจ้าของที่นาจะให้ข้าว 6-8 หลังต่อคน (1 หลัง) ทำให้การกระจายผลผลิตที่ได้พอกินตลอดทั้งปี

ต่อมาราว พ.ศ.2520 เป็นต้นมา เกิดภาวะน้ำแล้ง น้ำในลำห้วยและเหมืองฝายแม่เย็นซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติแห่งเดียว ที่ชาวบ้านป่าขามใช้ประโยชน์ในการทำนาโดยทำเป็นคลองส่งน้ำมาที่นาของชาวบ้าน ได้เริ่มมีปริมาณน้อยลงเรื่อย ๆ ทุกปี ทำให้ไม่สามารถส่งน้ำไปถึงในนาได้ โดยเฉพาะพื้นที่นาที่อยู่ห่างไกลและอยู่ห่างน้ำ ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในการทำนา ชาวบ้านไม่สามารถทำนาได้ ที่นาดังกล่าวบางส่วนจึงต้องถูกปล่อยให้เป็นที่ว่างในช่วงฤดูการทำนากอปรกับในช่วง พ.ศ.2532 ได้มีการกว้านซื้อที่ดินของนายทุนจากกรุงเทพฯ และให้ราคาดี ชาวบ้านจึงพากันขายที่นาให้กับนายทุน ทำให้เนื้อที่ในการทำนาของชาวบ้านน้อยลงไม่เพียงพอต่อการผลิตและเนื่องจากทำนามีจำนวนน้อย จึงไม่มีการช่วยเหลือกันในด้านแรงงานเพราะไม่พอที่จะแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน ในขบวนการผลิตข้าวจึงเป็นการจ้างเสียส่วนใหญ่ ตั้งแต่ค่าไถ ค่าปลูก ค่าเก็บเกี่ยว ค่าขนส่ง นอกจากนี้ยังรวมถึง ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลงด้วย ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงแต่ผลผลิตที่ได้ต่ำไม่คุ้มกับทุนที่ลงไปเหมือนคำพูดของชาวบ้านที่ว่า "เหมือนซื้อข้าวตัวเองกิน" ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเลิกอาชีพทำนาหันไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่า เช่น รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป รับจ้างเป็นลูกจ้างชั่วคราว และลูกจ้างประจำของหน่วยงานของทางราชการ และรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้น ปัจจุบันเหลือชาวบ้านเพียง 5 หลังคาเรือน เท่านั้น ที่ยังคงทำนา ส่วนใหญ่จะปลูกไว้เพื่อกินและเป็นการช่วยลดรายจ่ายของครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง

การปลูกข้าวไร่ พ่อน้อยจ่ายคำ อายุ 78 ปี ได้เล่าให้ฟังว่า เมื่อสมัยก่อนชาวบ้านที่ไม่มีที่นา ก็จะหาทางออกโดยการปลูกข้าวไร่และทำเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และจากการพูดคุยกับกลุ่มชาวบ้าน 6 คน ชาวบ้านบอกว่า พื้นที่ปลูกข้าวไร่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ดั้งเดิมในอดีตที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีขยายเพิ่มขึ้นบ้างเล็กน้อยในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะว่าปัจจุบันไม่มีที่ให้จับจอง เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นเขตป่าสงวน ซึ่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้มีเคร่งครัดในเรื่องของการเข้าไปทำกินในเขตป่าสงวนมาก ชาวบ้านไม่กล้าที่จะบุกรุกเพราะกลัวถูกจับพื้นที่หลือชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นได้จับจองไว้หมดแล้ว การปลูกข้าวไร่จึงปลูกเฉพาะผู้ที่มีที่ทำกินเท่านั้นและไม่ครบทุกหลังคาเรือน มีเพียง 10 หลังคาเรือน ในหมู่บ้านทั้งหมด 102 หลังคาเรือน คิดโดยเฉลี่ย 3 ไร่ ต่อครอบครัวที่ปลูก ลักษณะของที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นที่ลาดเอียงเชิงดอย ตั้งอยู่ในพื้นที่นอกหมู่บ้านในเขตตำบลอื่น คือบ้านแม่เย็น หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ฮี้ และบ้านโฮ้ง หมู่ที่ 2 ตำบลเวียงเหนือ ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1-5 กิโลเมตร

การปลูกข้าวไร่นิยมปลูกครั้งเดียวในช่วงฤดูฝนด้วยการอาศัยแหล่งน้ำทางธรรมชาติ โดยเริ่มทำการปลูกประมาณเดือนพฤษภาคม ก่อนปลูกข้าวชาวบ้านจะใช้รถไถไถดิน เพื่อเพิ่มความร่วนซุยให้กับดินและเป็นการฆ่าหญ้าและวัชพืชอีกด้วย มีบางรายที่รถไถเข้าไม่ถึงก็จะทำการดายหญ้าหรือวัชพืชเท่านั้น หลังจากนั้นก็จะรอให้ฝนตกแล้ว ก็จะทำการปลูกโดยขุดหลุมเล็ก ๆ ใช้เมล็ดข้าวหยอดในหลุมแล้วกลบหน้าดิน บางครอบครัวก็จะปลูกพืชผักชนิดอื่นพร้อมไปด้วย เช่น ข้าวโพด พักทอง แตงกวา พริก และงา จะปลูกตามขอบไร่ หรือผสมในไร่ข้าว ชาวบ้านบางรายจะแยกแปลงไร่อีกต่างหากตามที่จับจองไว้ ต่อจากนั้นชาวบ้านจะคอยเอาใจใส่ดูแลมิให้มีวัชพืชขึ้นในแปลงข้าวไร่ และแปลงพืชไร่โดยการดายหรือพ่นยาฆ่าหญ้าและจะดูแลจนถึงกลางเดือนตุลาคมก็จะทำการเก็บเกี่ยว

การใช้แรงงานในการผลิต ชาวบ้านจะมีการแลกเปลี่ยนแรงงานกันเหมือนเช่นในอดีตที่เรียกว่า เอมื้อ คือการที่คนหนึ่งช่วยเหลือคนอื่นหนึ่งวันและจะได้รับการช่วยเหลือตอบแทนเป็นเวลาหนึ่งวันเท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่ปลูกข้าวไร่เหมือนกันซึ่ง มักจะเป็นกลุ่มเครือญาติหรือเป็นเพื่อนบ้านกัน การแลกเปลี่ยนแรงงานจะทำกันในช่วงปลูกข้าว เกี่ยวข้าว และบดข้าว นอกจากนี้จะมีการว่าจ้างผู้อื่นมาช่วยด้วยทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่ปลูกข้าวไร่มีจำนวนน้อย การแลกเปลี่ยนแรงงานโดยการเอามื้อกันเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอต้องจ้างผู้อื่นช่วยด้วยจึงจะแล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด ค่าจ้างจะมีตั้งแต่ 60-70 บาท โดยค่าจ้างผู้หญิงจะถูกกว่าผู้ชายคือ วันละ 60 บาท ส่วนผู้ชายจะมากกว่าผู้หญิงคือ วันละ 70 บาท ซึ่งแรงงานที่จ้างจะมีทั้งคนในหมู่บ้าน และชาวพม่าที่หนีเข้าเมือง สำหรับรายจ่ายอื่นที่ใช้ในการผลิตจะมีค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าหญ้า ค่าจ้าง

รถไถดินในช่วงเตรียมดิน ก่อนปลูกข้าวไร่รวมทั้งค่าขนข้าว จากในไร่ไปยังยุ้งฉางของเจ้าของไร่ ในหมู่บ้านและด้วยการปลูกข้าวไร่ต้องอาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติผลผลิตที่ได้จึงขึ้นอยู่กับภาวะน้ำฝนในแต่ละปีด้วย ถ้าปีไหนฝนตกต้องตามฤดูกาลก็จะได้ผลผลิตมากพอกินตลอดทั้งปี แต่ถ้าปีไหนฝนไม่ตกตามฤดูกาลเมล็ดข้าวจะลีบ ทำให้ไม่มีผลผลิตในปีนั้น ซึ่งเป็นปัญหาของชาวบ้านในปัจจุบัน และในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา เกิดภาวะฝนแล้งและไม่ตกตามฤดูกาลทำให้บางครอบครัวมีแนวโน้มว่าจะปลูกถั่วเหลืองแทนเพราะถึงแม้ว่าจะได้กำไรน้อยแต่ยังดีกว่าไม่ได้อะไรเลย

การปลูกถั่วเหลือง เมื่อก่อนชาวบ้านป่าขามจะปลูกถั่วเหลืองไว้เพื่อกินต่อมาประมาณปี พ.ศ.2535 ได้มีพ่อค้าจากบ้านเมืองแพร่ซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางได้มาหาซื้อถั่วเหลืองในหมู่บ้านเป็นจำนวน กอรับกับการปลูกข้าวไร่ได้ประสบกับปัญหาภาวะฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้ผลผลิตจากการปลูกข้าวไร่ต่ำมา 2 ปีแล้ว ชาวบ้านจึงหันมาปลูกถั่วเหลืองกันมากขึ้น มีการถากถางป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการเพาะปลูก ชาวบ้านที่ปลูกถั่วเหลืองจะเป็นชาวบ้านที่มีพื้นที่ทำกินหรือชาวบ้านที่ขอที่ดินคนอื่นที่เขาไม่ได้ปลูกเท่านั้น ซึ่งมีเพียง 12 หลังคาเรือน ในหมู่บ้านทั้งหมด 102 หลังคาเรือน คิดเฉลี่ย 2 ไร่ต่อครอบครัว พื้นที่ที่ใช้ปลูกถั่วเหลืองส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ลาดเอียงบริเวณเชิงดอย ตั้งอยู่ในพื้นที่นอกหมู่บ้านทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของหมู่บ้านห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2-3 กิโลเมตร

การปลูกถั่วเหลืองนิยมปลูกครั้งเดียวในช่วงฤดูฝนเช่นเดียวกับการปลูกข้าวไร่ด้วยการอาศัยแหล่งน้ำทางธรรมชาติ โดยเริ่มปลูกประมาณเดือนพฤษภาคมก่อนปลูกชาวบ้านจะจ้างรถไถรับจ้างจากต่างหมู่บ้านมาไถดินในไร่ของตนเพื่อเป็นการพรวนดิน โดยคิดค่าจ้างชั่วโมงละ 400 บาท จากนั้นจะรอให้ฝนตก ชาวบ้านจึงจะเกลี่ยดินให้เสมอก่อนทำการปลูกด้วยการขุดเป็นหลุมเล็ก ๆ แล้วหยอดเมล็ดถั่วเหลืองลงในหลุมห่างกันประมาณ 1 ศอก แล้วกลบดิน ต่อจากนั้นชาวบ้านจะดายหญ้าและเอาใจใส่ดูแลมิให้วัชพืชขึ้นในแปลงถั่วเหลือง โดยเฉพาะเมื่อต้นถั่วเหลืองมีอายุได้ 1 เดือน จากนั้น ก็จะคอยดูแลจนถึงเดือนกันยายนก็จะทำการเก็บเกี่ยว ส่วนการให้แรงงานในการผลิต จะมีทั้งแลกเปลี่ยนแรงงานกันที่เรียกว่า เอาจมือ เช่นเดียวกับการปลูกข้าวไร่ ซึ่งจะทำกันในช่วงของการปลูก ดายหญ้าและเก็บเกี่ยว และมีการจ้างผู้อื่นมาช่วยด้วย ทั้งนี้เนื่องจากแรงงานจากการเอามือไม่เพียงพอเพราะผู้ที่ปลูกถั่วเหลืองมีจำนวนไม่มากนัก จึงต้องจ้างแรงงานเสริมด้วยจึงจะแล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด โดยค่าจ้างจะมีตั้งแต่ 60-70 บาท เท่ากับค่าจ้างแรงงานปลูกข้าวไร่ กลุ่มแรงงานก็เป็นคนในหมู่บ้านและชาวพม่าอพยพเช่นเดียวกันและเนื่องจากการปลูกถั่วเหลืองของชาวบ้านป่าขามจะอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ การลงทุนในการผลิตจึงมักสูญเสียไปกับค่าจ้างแรงงานเสียส่วนใหญ่ เช่น ค่าจ้างรถไถ ค่าจ้างแรงงานในช่วงปลูก

ตายหญ้า และเก็บเกี่ยวแต่ก็ยังได้กำไรอยู่บ้าง สำหรับการซื้อขายชาวบ้านจะขายโดยผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งจะไปรับซื้อถึงในไร่ในราคาดังละ 90-140 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเมล็ดข้าวเหลืองด้วย ซึ่งถือว่าเป็นราคาที่ต่ำในปัจจุบัน รายได้จากการขายข้าวเหลืองของชาวบ้านจึงไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายของครอบครัว แต่ชาวบ้านก็ยังต้องทำเพราะเป็นอาชีพเสริมรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

การปลูกกระเทียม กระเทียมเป็นพืชเศรษฐกิจที่สองของชาวบ้านป่าขาม นิยมปลูกกันมาก ในปัจจุบันเพราะเห็นว่า ได้ราคาดี เมื่อก่อนชาวบ้านจะปลูกกระเทียมไว้เพื่อกิน ต่อมาเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2527 กระเทียมมีราคาดีและได้มีพ่อค้าทั้งในและนอกหมู่บ้านมาหารับซื้อกระเทียมในหมู่บ้านมากขึ้นชาวบ้านเห็นได้ราคาดี วัตถุประสงค์ในการปลูกจึงเปลี่ยนไปจากการปลูกเพื่อกินมาสู่การปลูกเพื่อขาย และเนื่องจากพื้นที่ในการปลูกมีปริมาณจำกัด ชาวบ้านที่ปลูกสวนใหญ่จึงเป็นผู้ที่มีพื้นที่ทำกินที่เป็นของตนเองหรือที่สามารถเช่าหรือขอคนอื่นเขาทำได้เท่านั้น ซึ่งมีชาวบ้านเพียง จำนวน 25 หลังคาเรือน จากจำนวนหลังคาเรือน ทั้งหมด 102 หลังคาเรือน คิดเฉลี่ย 2.5 ไร่ ต่อครอบครัวที่ปลูกกระเทียมทั้งหมด พื้นที่เพาะปลูกสวนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่มติดกับลำน้ำปาย ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับหมู่บ้าน ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนักโดยทำการปลูกครั้งเดียวหลังเก็บเกี่ยวข้าว และข้าวเหลือง ซึ่งเป็นช่วงหน้าหนาว โดยเริ่มตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน-มีนาคม โดยอาศัยน้ำจากธรรมชาติ 2 แหล่ง คือ จากลำห้วยแม่เย็นโดยทำเป็นคลองส่งน้ำมาที่แปลงกระเทียม และน้ำจากลำน้ำปายโดยใช้เครื่องสูบน้ำ สูบน้ำขึ้นมาที่แปลงกระเทียม ด้านแรงงานจะมีทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่ชาวบ้านเรียกว่า "เอามือกัน" และจ้างบ้าง และเมื่อวัตถุประสงค์ของการผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อขาย ชาวบ้านจึงต้องพยายามให้ได้ผลผลิตจำนวนมากขึ้น จึงทำให้เกิดการใช้วัสดุสารเคมีในการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงประเภทต่าง ๆ รวมทั้งค่าแรงงานในขบวนการผลิต จึงทำให้ต้องใช้ทุนในการผลิตทุกอย่างในอัตราที่สูงขึ้น ชาวบ้านบางครอบครัวที่มีทุนน้อยจึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบหนี้สิน คือ กู้เงินอกส. ทำให้ต้องเร่งรีบในการปลูกกระเทียมให้เสร็จ เพื่อที่จะไปทำงานประเภทอื่นต่อ เช่น รับจ้างทั่วไปรับจ้างเป็นช่างก่อสร้าง ค่าขาย เป็นต้น เมื่อเก็บผลผลิตกระเทียม จะได้ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 3,500 กิโลกรัม การซื้อขายในราคากิโลกรัมละ 8 บาท โดยผลผลิตดังกล่าวจะขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งส่วนใหญ่จะมาซื้อในสวนกระเทียมของชาวบ้านและเมื่อพิจารณาถึงกำไรที่ได้จะเห็นว่ามีความสมดุลงกัน เพราะลงทุนสูงแต่ขายได้ในราคาดี ประมาณเท่าตัวของต้นทุนที่ได้ลงไปซึ่งจะมีตั้งแต่ 10,000 ถึง 150,000 บาท ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับปริมาณการปลูกของแต่ละคนรวมทั้งคุณภาพของกระเทียมและราคากระเทียมในปีนั้น ๆ ด้วย นับว่ากระเทียมเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวดีมากอีกทางหนึ่ง

อาชีพรับจ้าง เป็นการหารายได้อีกวิธีหนึ่ง ที่พบมากในหมู่บ้านป่าขาม ด้วยเหตุผลที่หมู่บ้านป่าขามมีที่ทำกินน้อย เนื่องจากขนาดประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้น และหลังแต่งงานนิยมแยกครอบครัวเป็นครอบครัวเดียวทำให้พื้นที่ทำกินถูกปรับเป็นที่อยู่อาศัยรวมทั้งมีการขายที่ดินให้กับนายทุนทำให้พื้นที่ทำกินของชาวบ้านน้อยลง ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือพวกหนุ่ม ๆ ที่มีฝีมือการก่อสร้างก็จะไปรับจ้างก่อสร้างบ้านเรือน อาคารสำนักงาน เฟอร์นิเจอร์ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น ประตู หน้าต่าง ให้กับคนในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอปาย ในการรับจ้างก่อสร้างแต่ละครั้งจะทำกันเป็นทีม โดยผู้ว่าจ้างจะมาติดต่อกับหัวหน้าทีมในหมู่บ้าน จากนั้นหัวหน้าทีมจะบอกลูกทีมหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "ลูกมือ" อีกทีหนึ่งโดยลูกมือจะมีจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับงานที่รับมาเป็นงานชิ้นเล็กหรือชิ้นใหญ่ ลักษณะของการว่าจ้างจะมีทั้งแบบเหมาจ่ายและเป็นรายวัน ค่าแรงงานของหัวหน้าทีมจะได้มากกว่าลูกทีมคือ วันละ 150-200 บาท ส่วนลูกทีมจะได้ค่าแรง 100-150 บาท ต่อวัน สำหรับระยะเวลาในการรับจ้างแต่ละครั้งจะมีตั้งแต่หนึ่งสัปดาห์ถึงหนึ่งเดือนขึ้นไปแล้วแต่ว่างานที่รับมาเป็นงานชิ้นเล็กหรืองานชิ้นใหญ่ รายได้จากการรับจ้างก่อสร้างจะอยู่ในระหว่าง 2,500-4,000 บาท ต่อเดือน

ส่วนแม่บ้านและผู้ที่ไม่ฝีมือทางการก่อสร้างก็จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป อาทิเช่น รับจ้างซักผ้า รับจ้างเลี้ยงเด็ก ซึ่งจะมีทั้งไปเลี้ยงเด็กที่บ้านนายจ้างและนำเด็กที่บ้านของตนเองในตอนเช้าและนำไปส่งที่บ้านนายจ้างในตอนเย็น นอกจากนี้ก็เป็นรับจ้างเป็นที่เลี้ยงเด็กในศูนย์เด็กตำบลเวียงใต้ รับจ้างเป็นพนักงานขายของชำตามร้านในหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นพนักงานบริการตามเกสเฮาส์ และรับจ้างตายหญ้า ปลูกข้าว ปลูกถั่ว ปลูกกระเทียม ในฤดูกาลผลิต เป็นต้น ซึ่งรายได้จะมีตั้งแต่ 1,500-3,000 บาท ต่อเดือน สำหรับบางครอบครัวที่มีความรู้สูงระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี สาขาต่าง ๆ ก็จะประกอบอาชีพรับราชการ เช่น เป็นครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และตำรวจ มีจำนวนประมาณ 20 หลังคาเรือน และในบางครอบครัวที่สมาชิกมีความรู้ในระดับไม่สูงนัก เช่น ประถมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษา ก็จะไปรับจ้างเป็นลูกจ้างชั่วคราวและลูกจ้างประจำของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ เช่น ลูกจ้างชั่วคราวและลูกจ้างประจำของโรงพยาบาลปาย นักการภารโรง ลูกจ้างชั่วคราวของเทศบาล ลูกจ้างชั่วคราวของป่าไม้ อาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) ซึ่งมีจำนวนประมาณ 11 ครอบครัว รายได้อยู่ระหว่าง 4,000-7,200 บาท

นอกจากอาชีพต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ชาวบ้านบางครอบครัวก็ทำกิจการค้าขาย และธุรกิจบริการเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น เป็นร้านขายของชำ 6 ร้าน ร้านขายอาหาร 13 ร้าน ร้านขายของที่ระลึก 1 แห่ง ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า 1 ร้าน ซึ่งส่วนใหญ่ จะเป็นคนในหมู่บ้านโดยนำบ้านของตนเองมาปรับและตกแต่งเป็นร้านค้า ส่วนชาวบ้านที่ไม่มีร้านค้าเป็นของตนเองก็จะนำสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ถั่วงอก ถั่วเน่า เต้าฮู้ก้อน อาหารสำเร็จรูป ผักสวนครัว สิ่งของที่นำมาจากในป่ามาวางขายในตลาดสดใกล้บ้านในตอนเช้าและตอนเย็น รวมทั้งวางขายตามแผงลอยด้วย ส่วนธุรกิจบริการนั้น ได้แก่ เกสเฮาส์ 11 แห่ง สถานบริการนวดแผนโบราณ 2 แห่ง สถานบริการอบสมุนไพร 1 แห่ง ร้านให้เช่ารถจักรยาน 3 แห่ง ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ 2 แห่ง ร้านให้เช่าหนังสือ 1 แห่ง ร้านน้ำชากาแฟ 1 แห่ง โดยผู้ประกอบการจะเป็นทั้งคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ส่วนลูกค้าจะเป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ชาวบ้านและอาชีพ

ชาวบ้านป่าขามจะประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างงานก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป และทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ในวัยแรงงานโดยเฉพาะผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว และพวกหนุ่ม ๆ ที่มีฝีมือด้านช่างไม้ ช่างปูน ก็จะไปรับจ้างก่อสร้างบ้านเรือน อาคาร สำนักงาน รวมทั้งเฟอร์นิเจอร์ให้กับชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน ทั้งภาคหน่วยงานราชการและเอกชน ทำให้มีรายได้พอใช้จ่ายในครอบครัวโดยไม่เดือดร้อน มีบางครอบครัวที่ต้องขอและเช่าที่ดินคนอื่นเพื่อประกอบอาชีพทางการเกษตรในปีนั้น ๆ นอกจากนี้ในกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อว่างเว้นจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน ก็จะไปประกอบอาชีพรับจ้าง เพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัว ส่วนในกลุ่มที่ไม่มีฝีมือทางการก่อสร้างก็จะไปรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้าง ตัดเย็บเสื้อผ้า รับจ้าง ดูแลเกสเฮาส์ รับจ้างเป็นนายท่ารถเมล์ รับจ้างขับรถส่งของและรับจ้างทำการเกษตรในฤดูกาลผลิต เป็นต้น ส่วนแม่บ้านก็จะทำงานเบา ๆ อาทิเช่น รับจ้างซักผ้า รับจ้างเลี้ยงเด็ก รับจ้างเป็นที่เลี้ยงเด็กในศูนย์เด็กตำบลเวียงใต้ รับจ้างเป็นพนักงานทำความสะอาดตามเกสเฮาส์ รับจ้างนวดแผนโบราณตามเกสเฮาส์ รับจ้างดายหญ้า ปลูกข้าว ปลูกถั่วเหลือง ปลูกกระเทียม ในฤดูกาลผลิต นอกจากนี้ก็ยังทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในตลาด โดยการนำสินค้า อาทิเช่น ถั่วงอก ถั่วแผ่น เต้าฮู้ก้อน อาหารสำเร็จรูป ผัก ผลไม้ ผักสวนครัว รวมทั้งของป่า เป็นต้น ไปวางขายในตลาดสดตอนเช้า และตอนเย็นตามริมถนนหน้าตลาดสดในตอนเย็นด้วย ทั้งนี้

เนื่องจากตลาดสดจะตั้งอยู่ในหมู่บ้านป่าขามและเป็นศูนย์รวมของการขายสินค้าจากหมู่บ้านต่าง ๆ จึงมีผู้มาซื้อทุกคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านหรือบางรายก็จะทำการเปิดร้านขายของชำหรือร้านอาหารหน้าบ้านของตนเอง สำหรับผู้สูงอายุบางคนที่มีความสามารถและทำงานได้ก็จะพยายามรับจ้างทั่วไปเพื่อเป็นการหารายได้ให้กับตนเอง เป็นการลดภาระของลูกหลาน อาทิเช่น รับจ้างนวด รับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าไทยใหญ่ รับจ้างแกะสลัก เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังทำการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น นำผักผลไม้ ผักสวนครัว ของป่าเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปวางขายในตลาดสดตอนเช้าและตามริมทางเดิน หน้าตลาดสดในตอนเย็นอีกด้วย

อาชีพรองของชาวบ้านที่พบมากในหมู่บ้านป่าขาม คือ อาชีพรับราชการ และลูกจ้างในหน่วยงานของทางราชการ แต่คือผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ที่สามารถสอบบรรจุเข้าทำงานเป็นข้าราชการได้ก็จะประกอบอาชีพรับราชการตามสาขาที่ตนเองเรียนมาเป็นอาชีพหลัก เช่น ครู ตำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น ส่วนผู้ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่สามารถสมัครเข้าทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวและลูกจ้างประจำในหน่วยงานของทางราชการได้ก็จะประกอบอาชีพนี้เป็นหลัก เช่น ลูกจ้างชั่วคราว และลูกจ้างประจำของโรงพยาบาลปาย ลูกจ้างชั่วคราวของสำนักงานป่าไม้ อาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) นักการภารโรง เป็นต้น

นอกจากนี้ ก็จะมีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเคยเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านมาก่อนโดยชาวบ้านที่มีที่ดินเป็นของตนเองและไม่มีความอื่นใดรองรับก็จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมนี้เป็นหลัก ซึ่งพบว่ามีจำนวนน้อยลงในปัจจุบัน มีการทำนา ทำไร่ข้าว ปลูกถั่วเหลือง ปลูกกระเทียม ปลูกผักสวนครัว เช่น แตงกวา ข้าวโพด ผักกาด พริก มะเขือ เป็นต้น โดยชาวบ้านจะใช้น้ำจากน้ำฝนตามธรรมชาติน้ำจากลำเหมืองฝายแม่เย็นและน้ำจากลำน้ำปายแต่มีบางครอบครัวที่มีที่ดินแต่ไม่สามารถทำการเกษตรได้ด้วยตนเองเนื่องจากมีอาชีพอื่นรองรับ เช่น รับราชการ ค้าขาย ทำให้ไม่มีเวลา หรือมีอายุมากก็จะให้คนอื่นที่ไม่มีที่ทำกินทำฟรีหรือไม่ก็ให้เช่า ซึ่งจะเป็นการช่วยดูแลที่ดินของตนไม่ให้รกร้าง สำหรับการเช่าจะมีทั้งที่เป็นเงินและผลผลิตทางการเกษตรตามที่ตกลงกันไว้ก่อนปลูกพืชนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นราคาแบบช่วยเหลือกันแบบพี่แบบน้อง

สำหรับชาวบ้านที่มีสถานที่ มีเงินทุน และมีความสามารถด้านการบริการบางอย่างก็จะเปิดบริการเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้านให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ แต่เป็นอาชีพที่มีไม่มากนัก เช่น เปิดบริการเกสเฮาส์ นวดแผนโบราณ อบสมุนไพร เปิดร้านให้เช่ารถจักรยาน เปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์และเปิดร้านให้เช่าหนังสือ เป็นต้น

จากสภาพเศรษฐกิจหมู่บ้านป่าขาม ดังได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าชาวบ้านป่าขาม มีงานทำตลอดทั้งปี ถึงแม้ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรจะราคาตกทำให้การลงทุนสูงมีภาระหนี้สิน แต่จากการที่ชาวบ้านสามารถประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ทำให้ไม่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ของครอบครัวและชุมชน ซึ่งพอสรุปรายได้จากการประกอบอาชีพดังนี้

1. รายได้จากการประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ได้แก่ รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เกษตรกรรม ลูกจ้างในหน่วยงานของรัฐ รายได้เฉลี่ยประมาณ 60,000 บาท ต่อปี ต่อครัวเรือน (ไม่นับรวมอาชีพรับราชการ)
2. รายได้จากการประกอบอาชีพอย่างเดียว ได้แก่ รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เกษตรกรรม ธุรกิจ บริการ รายได้เฉลี่ย 45,000 บาท ต่อปี ต่อครัวเรือน (ไม่นับรวมอาชีพรับราชการ)

การถือครองที่ดิน

บ้านป่าขาม มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 82 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย เป็นบริเวณสำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนและปลูกพืชผัก ผลไม้ เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนทั้งหมด ส่วนพื้นที่ทางการเกษตรเช่นพื้นที่ทำนา ทำสวน และทำไร่ จะตั้งอยู่ในพื้นที่นอกหมู่บ้านของเขต หมู่บ้านอื่น มีประมาณ 274.50 ไร่ ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านมีขนาดถือครองที่อยู่อาศัย ดังนี้

ตาราง 5 แสดงการถือครองที่ดินของชาวบ้านป่าขาม

ขนาดถือครองที่ดิน	จำนวนครอบครัว	ร้อยละ
ไม่มีที่ดิน	3	2.75
0.1 - 2.0 ไร่	104	95.41
2.1 - 5.0 ไร่	2	1.84
5.1 - 10 ไร่	-	-
มากกว่า 10 ไร่	-	-
รวม	109	100

หมายเหตุ ขนาดที่ดินที่ถือครองในตารางนี้ หมายความว่า เฉพาะที่อยู่อาศัยที่มีหนังสือถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเท่านั้น ไม่นับพื้นที่ทางการเกษตร

จากตารางดังกล่าวจะเห็นว่าประชาชนในหมู่บ้าน ปาขามร้อยละ 97.24 ส่วนใหญ่จะมีที่ดินเป็นของตนเองส่วนประชาชนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองส่วนใหญ่ จะสร้างบ้านอยู่ในบริเวณที่ดินของญาติพี่น้อง

ส่วนพื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่นอกหมู่บ้านในเขตหมู่บ้านอื่น มีผู้ถือครองทำนา จำนวน 128.25 ไร่ ผู้ที่มีพื้นที่ถือครองทำนา 6-10 ไร่ มีจำนวนมากที่สุด คือ 7 ครอบครัว พื้นที่ทำนา 1-5 ไร่ มีจำนวน 6 หลังคาเรือน และพื้นที่ทำนา 11-30 ไร่ มีจำนวน 1 ครอบครัว ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการทำนาเพียง 36 ไร่ เท่านั้น ที่เหลือจะปล่อยทิ้งไว้ ส่วนใหญ่จะตัดแปลงมาเป็นพื้นที่สวนปลูกกระเทียมหลังทำนา ส่วนพื้นที่ถือครองทำไร่มีจำนวน 85 ไร่ ผู้ที่มีพื้นที่ถือครองทำไร่ 1-5 ไร่ มีจำนวนมากที่สุด คือ 13 หลังคาเรือน พื้นที่ทำไร่ 6-10 ไร่ มีจำนวน 5 ครอบครัว มีพื้นที่ 11-15 ไร่ มีจำนวน 1 ครอบครัว (ข้อมูลจากรายงาน ขพก.7.4 (หมู่บ้าน) ของสำนักงานเกษตร ปี 2541)

การศึกษาของชุมชน

ชุมชนบ้านปาขามตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาล ดังนั้นด้านการศึกษาจึงไม่ค่อยมีอุปสรรคกับประชาชนในชุมชน เนื่องจากชุมชนที่อยู่ในเขตสุขาภิบาล ปกติแล้วจะมีชีวิตความเป็นอยู่และความเจริญด้านต่าง ๆ จะดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาลอยู่แล้ว เช่น ด้านการคมนาคมก็สะดวกสบาย มีถนนคอนกรีตในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ตัวอำเภอชาวบ้านปาขามได้รับการศึกษาโดยถ้วนหน้ามานานแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมต้น (ป.4) หรือประถมศึกษาตอนปลาย (ป.6) ในอดีตชาวบ้านไม่ค่อยส่งลูกหลานให้เรียนต่อในระดับสูง เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยแม้ชาวบ้านจะอยากให้ลูกหลานเรียนต่อก็ตาม โดยส่วนใหญ่เมื่อจบภาคการศึกษาบังคับก็จะเข้าสู่ภาคเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันความคิดเห็นของชาวบ้านเรื่องการศึกษาต่อเริ่มเปลี่ยนไปโดยต้องการให้ลูกหลานเรียนต่อในระดับสูงขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนมากก็จบเพียงมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีบางครอบครัวเท่านั้นที่มีฐานะดีสามารถส่งลูกหลานเรียนต่อในระดับประกาศนียบัตรและปริญญาตรีได้

ชุมชนบ้านปาขามไม่มีโรงเรียนชาวบ้านจึงส่งลูกหลานไปเรียนทั้งระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านเวียงใต้ ซึ่งโรงเรียนตั้งอยู่ที่บ้านเมืองพร้าว หมู่ที่ 1 ตำบลเวียงใต้ ติดกับหมู่บ้านปาขาม จึงไม่เป็นการลำบากในการเดินทางไปโรงเรียน เมื่อจบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายก็จะส่งลูกหลานเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนปายวิทยาคาร ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเมืองแพร่ หมู่ที่ 4 ตำบลเวียงใต้ ติดกับหมู่บ้านจึงไม่เป็นการลำบาก

ในการเดินทางไปโรงเรียน และเมื่อลูกหลานจบระดับมัธยมศึกษาผู้ที่มีฐานะก็จะส่งลูกหลานไปเรียนต่อที่เชียงใหม่ ลำปาง พิชณุโลก ซึ่งแล้วแต่ว่าจะสอบเรียนต่อได้ที่ไหน

ส่วนการศึกษานอกระบบตามที่ได้วิจัยได้สัมภาษณ์และได้สังเกตเห็น พออธิบายได้ว่าการดำรงชีวิตของชาวบ้านป่าขาม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เช่นเดียวกับชาวบ้านอื่น ๆ ในภาคเหนือ ดังนั้นการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจะเป็นการศึกษาที่มนุษย์พึงได้รับอันดับแรก คือ การกลมกลืนทางสังคมที่ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ เป็นผู้ให้ความรู้แก่ลูกหลานในเรื่องต่าง ๆ ตามวัย ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กทั้งบุตรหลานและคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วย จนกระทั่งเมื่อเด็กเติบโตก็จะสั่งสอนเรื่องการทำมาหากิน ซึ่งในอดีตจะเน้นการสอนเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นอาชีพของคนชนบทดั้งเดิม ต่อมาเมื่ออาชีพมีความหลากหลายมากขึ้น อาทิ อาชีพรับจ้างก่อสร้าง การค้าขาย งานบริการต่าง ๆ ก็จะสอนเกี่ยวกับการทำอาชีพนั้น ๆ เช่น สอนการเป็นช่างไม้ ช่างปูน (ในบุตรชาย) การทำมาค้าขาย เป็นต้น การอบรมสั่งสอนก็จะเป็นรูปของการปฏิบัติจริงและบอกเล่าสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนไปทำให้การเรียนรู้ของประชาชนจากภายนอกมีมากขึ้น เช่น จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากพ่อค้า จากการศึกษาตามอัธยาศัยนั่นคือเรียนรู้ได้จาก หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรพิมพ์ ระบบเสียงตามสาย ร้านอาหาร ร้านขายของชำ การพบปะพูดคุยกับคนภายนอกและคนในหมู่บ้านที่ไปทำงานนอกหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจทำการศึกษาได้จากการศึกษานอกระบบที่องค์กรภายนอกชุมชนได้จัดมาให้ เช่น

- เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้ฝึกอบรมการดูแลรักษาสุขภาพของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ เช่น โรคเอดส์ อุบัติเหตุอุบัติเหตุ โรคความดัน โรคเบาหวาน โรคข้อเสื่อม การคุ้มครองผู้บริโภค โรคอุจจาระร่วง ฯลฯ แก่กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มผู้สูงอายุ

- เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ได้ฝึกอบรมการออมทรัพย์ให้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรโดยจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือกันเองของสมาชิก และยังได้อบรมการถนอมอาหารให้แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรอีกด้วย นอกจากนี้ยังได้แนะนำเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ถั่วเหลือง การใช้ปุ๋ย การใช้ยาฆ่าแมลง เป็นต้น

- เจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ ได้ฝึกการเลี้ยงกบ เลี้ยงปลาแก่ประชาชนที่สนใจ

- เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ ได้ฝึกอบรมการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ นม

- พัฒนาการประจำอำเภอ ให้ความรู้ในการส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่ม

ผู้สูงอายุ

การจัดการศึกษานอกระบบของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้จัดฝึกอบรมให้แก่ประชาชน บ้านป่าขามที่ผ่านมาก็นับว่าเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้ประชาชนได้เรียนรู้มากขึ้น แม้การจัดการศึกษานอกระบบที่องค์กรภายนอกได้เข้าไปจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนไม่ได้จัดบ่อยครั้งก็ตาม

สภาพการแพทย์และสาธารณสุขของชุมชน

การแพทย์และการสาธารณสุขของชาวบ้านป่าขาม ผู้วิจัยขออธิบาย แยกเป็น 2 ส่วน คือ ด้านการรับบริการ ทางสุขภาพอนามัยจากแพทย์แผนปัจจุบัน กับการดูแลรักษาสุขภาพแบบดั้งเดิม การดูแลรักษาสุขภาพแบบดั้งเดิม

ในอดีตการแพทย์และการสาธารณสุขของชาวบ้านป่าขามเหมือนกับชุมชนโดยทั่วไป นั่นคือ ชาวบ้านดูแลความเจ็บป่วยตามมีตามเกิด อาศัยสมุนไพรบ้าง อาศัยหมอพื้นบ้าน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "สล่า" "หมอเมือง" หรือ "พ่อเลี้ยง" บ้าง เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านในชนบท ในสมัยก่อนมักจะพึ่งพาธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกอบรม สั่งสอนมาจากบรรพบุรุษ สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่นและก็นำคนอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งบางเรื่องคนในชุมชนจะมีความรู้ในการป้องกันและดูแลรักษาสุขภาพโดยไม่ต้องมีใครสั่งสอน เพราะความสัมผัสกันจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนในชุมชนได้ให้ชาวบ้านเรียนรู้โดยไม่รู้ตัว แล้วก็จดจำนำไปปฏิบัติแล้วบอกเล่าให้คนอื่น ๆ ต่อไป เช่น สตรีก็จะมีความรู้เรื่องการป้องกันดูแลรักษาสุขภาพของตนเองเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดลูก การเลี้ยงลูก ส่วนผู้ชายก็จะมีความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น การห้ามเลือดด้วยยาสมุนไพร ด้วยเวทมนต์คาถาเป็นต้นและถ้าหากเป็นการดูแลรักษาสุขภาพที่เป็นเรื่องเฉพาะทางซึ่งไม่ใช่เรื่องปกติทั่วไปก็จะอาศัยหมอพื้นบ้าน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า สล่า หมอเมือง หรือ พ่อเลี้ยง ที่อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนใกล้เคียงเป็นผู้ให้การดูแลรักษา การเจ็บป่วย

การดูแลรักษาสุขภาพของตนเองของชาวบ้านป่าขามใช้วิธีดั้งเดิมด้วยการรักษากับหมอพื้นบ้านหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า สล่า หมอเมือง หรือ พ่อเลี้ยง ในปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ ผู้เจ็บป่วยก็ยังคงไปให้หมอพื้นบ้านดูแลรักษา หรือไม่ก็ไปดูหมอเมืองที่อยู่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ผีหม้อน้ำ หรือ แกว่งข้าวหนึ่ง โดยผู้ป่วยจะทำการเลี้ยงผีเมื่อถูกทักว่าการเจ็บป่วยครั้งนั้นผีเป็นผู้กระทำ จะเห็นว่าการเจ็บป่วยที่ต้องอาศัยความเชื่อทางเวทมนต์คาถา ยาสมุนไพร ในการรักษาของชาวบ้านก็ยัง มีอยู่ แต่หมอพื้นบ้านนับวันจะเหลือน้อยลง เนื่องจากมีการสืบทอดกันค่อนข้างน้อยและอยู่ในแวดวงที่จำกัด ส่วนใหญ่จะมีการสืบทอดกันทางเครือญาติ ประกอบกับมีผู้สนใจหรือผู้ที่มิ

คุณลักษณะที่เหมาะสมมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้ที่จะเรียนรู้ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรกว่าที่จะเป็นหมอพื้นบ้านหรือหมอเมืองได้ และมีขั้นตอนในการเรียนรู้สลับซับซ้อน มีกฎและข้อห้ามบางประการที่ผู้เรียนจะต้องยึดถือปฏิบัติและต้องอ่านเขียนภาษาคำเมืองได้ เว้นแต่บางคนเรียนรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อนำไปใช้ในครอบครัวเท่านั้น ซึ่งคนในบ้านป่าขามส่วนใหญ่แล้ว ผู้สูงอายุจะมีวิชาความรู้ด้านเวทมนต์คาถาและรู้จักปรุงยาสมุนไพร เพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งความรู้เหล่านี้ก็จะเป็นความรู้ติดตัวเพื่อนำไปใช้ในครอบครัวและเครือญาติกันเท่านั้น ซึ่งบางคนก็ไม่ได้เรียนรู้จากหมอพื้นบ้านแต่จะเรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่ได้สืบทอดกันมา และบางเรื่องก็สังเกตจากผู้ใหญ่สมัยก่อนแล้วจดจำมาทุกวันนี้ ความรู้เหล่านี้ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและยังสามารถใช้ในการดูแลสุขภาพสภาพทั้งของตนเองและเครือญาติตลอดจนถึงเพื่อนบ้านที่มีความศรัทธาในการรักษาก็ยังใช้วิธีการพื้นบ้านควบคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบันและมีให้เห็นอยู่เสมอ ๆ โดยส่วนใหญ่จะรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันก่อนถ้าไม่ดีขึ้นก็จะรักษาที่หมอพื้นบ้าน

การบริการทางด้านสุขภาพอนามัยจากการแพทย์แผนปัจจุบัน

โรงพยาบาลปาย ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 บ้านเมืองพร้าว ซึ่งไม่ห่างไกลจากบ้านป่าขามมากนัก ใช้เวลาในการเดินทาง (รถยนต์) ประมาณ 5 นาที ดังนั้นชาวบ้านจึงได้รับความสะดวกเมื่อยามเจ็บไข้หรืออุบัติเหตุต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีสถานพยาบาล 3 แห่ง และร้านขายยาอีก 2 แห่ง ซึ่งอยู่ในเขตตำบลเวียงใต้ จึงทำให้การแพทย์ การสาธารณสุขของชาวบ้านป่าขามมีทางเลือกรับบริการได้หลายแห่ง หลายวิธี นอกจากนี้บ้านป่าขามยังได้อยู่ในโครงการศูนย์สาธารณสุขชุมชน (ศสมช.) ซึ่งอยู่ในความดูแลและให้ความช่วยเหลือจากโรงพยาบาลปาย และมีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 10 คน ซึ่งได้ผ่านการอบรมจากโรงพยาบาลปายมาแล้ว และอาสาสมัครเหล่านี้ มีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม รวมถึงช่วยเหลือผู้ป่วยในเบื้องต้นก่อนนำส่งโรงพยาบาลปาย นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในด้านสุขภาพอนามัย โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าวหมู่บ้านหรือเสียงตามสาย แผ่นพับ โปสเตอร์ และมีกองทุนยาเพื่อจำหน่ายยารักษาโรคให้แก่ประชาชนในชุมชนซึ่งนับว่าเป็นเครือข่ายด้านสาธารณสุขของหมู่บ้านได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยก็จะไปซื้อยาที่กองทุนยา หรือซื้อตามร้านขายของชำที่มีการจำหน่ายยาใกล้บ้านหรือซื้อตามร้านขายยาของหมู่บ้านมารับประทานก่อนประมาณ 2-3 วัน หากอาการไม่ดีขึ้นชาวบ้านก็จะไปตรวจและรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่โรงพยาบาลอำเภอ โดยส่วนใหญ่จะนิยมไปตรวจและรักษาที่โรงพยาบาลปาย เพราะตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก และมีชาวบ้านส่วนน้อยที่ไปตรวจรักษาที่สถานพยาบาลเอกชน

สำหรับการประกันสุขภาพของชาวบ้านป่าขาม จากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ มีการประกันสุขภาพครอบคลุมร้อยละ 100 ดังนั้นประชาชนจึงไม่มีปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

คนในชุมชนบ้านป่าขามมีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มาตั้งแต่ยุคที่มีการบุกเบิกและก่อตั้งเป็นชุมชนขึ้นชาวบ้านมีการช่วยเหลือกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การแต่งงาน การสร้างบ้านใหม่ งานศพ การช่วยเหลือกันมีทั้งในเรื่องของ กิจกรรมส่วนตัว และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน ทุกคนในหมู่บ้านมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันและปฏิบัติต่อกันอย่างดี มาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ โดยยึดถือเป็นประเพณีสืบทอด มาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยก่อนการเดินทางไปมาหาสู่กันเต็มไปด้วยความยากลำบาก จึงไม่ค่อยมีการติดต่อกับภายนอกชุมชนมากนัก หนุ่มสาวในหมู่บ้านจึงมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน ฉันท์ญาติมิตร ได้ก่อตัวขึ้นเป็นความรักและนำไปสู่การใช้ชีวิตคู่ร่วมกันในที่สุด การแต่งงานกันภายในหมู่บ้านช่วยเพิ่มพูนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น โดยเห็นได้จากนามสกุลที่ใช้กันมากคือ หนั่นใจ และนามสกุลที่ขึ้นต้นคำว่า เถาว์ลย์ ซึ่งแต่ละนามสกุลก็จะมีหลายครอบครัวที่ใช้ร่วมกัน และจากการที่คนในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ ถ้าไม่ใช่ด้วยการแต่งงานกันเองระหว่างหนุ่มสาวในหมู่บ้าน ก็จะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติจากทางเชื้อสาย ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกว่าเป็นเครือญาติกัน และจากลักษณะสำคัญนี้เองชาวบ้านจึงมีความรู้สึกผูกพันกันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น ลุงจันทร์ เถาว์ลย์ (อายุ 78 ปี) เล่าว่า เมื่อมีข้อพิพาทหรือมีปัญหาการกระทบกระทั่งกันเกิดขึ้นก็จะได้รับการไกล่เกลี่ยระอมยอมจากคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านที่ได้รับการยกย่องนับถือให้เป็นญาติผู้ใหญ่และการที่ทุกคนมีจิตสำนึกของความผูกพันเป็นพี่น้องกัน ทำให้ชาวบ้านมีความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดีในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากนี้การที่ผู้สูงอายุได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ กำลังความคิดให้กับกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็เท่ากับว่าผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์ให้แก่กัน ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกจะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากชมรม ประการสำคัญยังเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันของทุกคน ความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านจึงมีความสนิทสนมกลมเกลียวรักใคร่ปรองดองกัน ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างจริงจัง

แม่หมู่บ้านป่าขาม จะได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากภายนอกที่หลั่งไหลเข้าสู่หมู่บ้าน แต่ชาวบ้านยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่น เข้มแข็ง เป็นอิสระและมีความเป็นตัวของตัวเอง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปรับตัวให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์และดำเนินไปในทิศทางเดียวกันกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมของชาวบ้านที่ยังคงรักษาไว้ ซึ่งปรับให้เข้ากับลักษณะการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

สถาบันครอบครัว

ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านป่าขาม มีทั้งลักษณะครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายผสมผสานกัน โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็นสากลจริง ๆ คือ ประกอบด้วย สามี ภรรยา และลูก ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้าน หรืออาจมีสมาชิกสมทบอื่น ๆ ได้แก่ ญาติพี่น้องฝ่ายสามีหรือภรรยาที่ยังโสด ซึ่งมีเพียงเล็กน้อย ส่วนครอบครัวขยายก็จะมีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 รุ่นขึ้นไป ได้แก่มีรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นพ่อ แม่ รุ่นลูก และรุ่นหลาน อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน หรือคนละหลัง แต่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน โดยการที่สามีย้ายมาอยู่บ้านภรรยา หรือภรรยาย้ายไปอยู่กับครอบครัวของสามี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละฝ่าย แต่ถ้าภรรยาเป็นลูกสาวคนสุดท้าย ซึ่งเป็นผู้ได้รับบ้านซึ่งเป็นมรดกจากพ่อแม่ คู่สามีภรรยาก็จะอาศัยอยู่กับบ้านของพ่อแม่ภรรยาเป็นการถาวร และบางที่ทั้งคู่อาจจะอาศัยอยู่กับครอบครัวฝ่ายสามีหรือภรรยาสักระยะเวลาหนึ่ง โดยอาจจะหลายเดือนหรือเป็นปี แล้วจากนั้นจึงจะแยกครอบครัวไปตั้งใหม่ แต่ก็มีบ้างที่แยกออกมาตั้งครอบครัวตั้งแต่เริ่มแต่งงาน ซึ่งส่วนมากเมื่อปลูกบ้านก็จะอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับบ้านของพ่อแม่ จึงทำให้ชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปรึกษาหารือกัน แก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ครอบครัวในชุมชนที่ศึกษา จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายครอบครัวจึงประกอบไปด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยแต่ละคนมีภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกัน ตามความถนัด ตามวัย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตหรือประกอบอาชีพ ผู้ที่เป็นพ่อจะปลูกฝังลูกชายในเรื่อง การทำไร่ ทำสวน ทำนา การก่อสร้าง โดยจะสอนและให้ลงมือปฏิบัติร่วมไปด้วย แม่กับลูกสาวจะดูแลในเรื่องหุงหาอาหาร ทำความสะอาดบ้านเรือน ถ้ามีน้องเล็ก ๆ ผู้เป็นพี่จะช่วยดูแลน้อง ๆ สำหรับเด็กในวัย 3-4 ขวบ

พ่อแม่จะส่งไปเลี้ยงที่สถานรับเลี้ยงเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กตำบลเวียงใต้ อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านนัก ต่อจากนั้นก็เข้าเรียนในชั้นอนุบาลของโรงเรียนอนุบาลปาย ซึ่งตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 บ้านเมืองพร้าว ตำบลเวียงใต้ อยู่ติดกับหมู่บ้านป่าขาม จนถึงระดับประถมศึกษา ต่อจากนั้นก็เข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษา ของโรงเรียนปายวิทยาคาร ซึ่งตั้งอยู่บ้านเมืองแพร่ หมู่ที่ 4 ตำบลเวียงใต้ ทางทิศใต้ ของหมู่บ้าน ส่วนผู้สูงอายุก็จะคอยดูแลบ้านแทนบุตรหลานที่ออกไปทำงานนอกบ้าน และคอยเลี้ยงหลานที่ยังเล็กอยู่ ความผูกพันของคนในครอบครัว จึงมีความผูกพันสนิทสนมกลมเกลียวกัน มีการปรึกษาหารือกันในเรื่องการผลิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน สมาชิกในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย จะมีช่วงเวลาพบกันในช่วงระหว่างอาหารเช้า อาหารเย็น ก่อนนอน และในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เครือญาติมาพบกัน

ในสมัย 20 ปีที่ผ่านมา สมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมากขึ้น ที่ดินในบริเวณบ้านเดิมของพ่อแม่มีความคับแคบลง ขนาดของพื้นที่ที่ปลูกสร้างบ้านเรือนใหม่ในหมู่บ้าน มีจำนวนจำกัด สมาชิกภรรยาที่ต้องการแยกบ้านไปอยู่ต่างหากจากครอบครัวเดิม จะไปปลูกสร้างบ้านในพื้นที่ใหม่ เช่น บ้านเวียงเหนือ บ้านแม่ฮี้ บ้านม่วงสร้อย ซึ่งผู้ที่แยกย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนยังที่ต่าง ๆ ก็ยังมีความรู้สึกผูกพันกับคนเฒ่าคนแก่ ที่เป็นญาติผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน

สมัยก่อนผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลจากลูกหลานในครอบครัว โดยเฉพาะลูกสาว และลูกสะใภ้อย่างใกล้ชิด เมื่อเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนไป ลูกสาวหรือลูกสะใภ้ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือทำมาหาเลี้ยงครอบครัว เวลาในการดูแลครอบครัวจึงลดลง แต่ผู้ดูแล คือลูกสาวหรือลูกสะใภ้ก็ไม่ทอดทิ้ง จะคอยดูแลเอาใจใส่อยู่เหมือนเดิม จะคอยจัดหาอาหารไว้ก่อนออกไปทำงานนอกบ้านทุกครั้ง แต่การพบปะพูดคุยน้อยลง ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านตามลำพังคนเดียว ทำให้เหงา และรำเหว่ ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุไปร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน หากเป็นความสุขของผู้สูงอายุ ลูกหลานจะไม่ขัดใจ และคอยให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

การสืบทอดมรดก

ทรัพย์สินที่ผู้เป็นลูกจะได้รับจากพ่อแม่ คือ เงินทอง เครื่องประดับ ที่นา ที่สวน บ้านเรือน ตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้ในการเกษตร ลูกชายและลูกสาวจะเป็นผู้ที่ได้รับบ้านและบริเวณบ้านเป็นมรดก เป็นการตอบแทนที่ได้ดูแลเอาใจใส่พ่อแม่ ลูกสาวคนสุดท้ายจะได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินอื่น ๆ ในจำนวนที่เท่ากันกับพี่น้อง หรือมากกว่าเล็กน้อย เพราะส่วนใหญ่ลูกสาวคนสุดท้ายท้อง จะเป็นผู้เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่ชรา และเมื่อแต่งงานแล้วก็นำสามีมาอาศัยอยู่ด้วยกันกับพ่อแม่ ถ้าหากไม่มีลูกสาวที่จะดูแลพ่อแม่และแม่ ลูกชายคนใดคนหนึ่งจะต้องนำภรรยาเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านกับพ่อแม่ เพื่อช่วยดูแลบ้านช่อง พร้อมกับปรนนิบัติพ่อแม่ของสามี และจะเป็นผู้ได้รับ

มรดกในที่สุด ช่วงเวลาที่จะได้รับมรดกอาจจะต้องรอจนกว่าพ่อแม่เสียชีวิต หรือเมื่อถึงเวลาอันสมควร แต่ส่วนใหญ่พ่อแม่จะรักษาสมบัติเอาไว้เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงในชีวิตของตนเอง (จากการสัมภาษณ์นายจายคำ ปีระกรณ์ อายุ 69 ปี)

วิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชุมชน

ผู้สูงอายุบ้านป่าขาม แห่งนี้ มีการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างเรียบง่าย เป็นกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป จนถึงผู้สูงอายุที่มีอายุมากที่สุด คือ 82 ปี คนกลุ่มนี้จะเป็นที่พึ่งของลูกหลานในชุมชน ซึ่งลูกหลานจะให้ความเคารพ ศรัทธา เนื่องจากวัฒนธรรมของคนภาคเหนือจะเคารพนับถือผู้ใหญ่เสมอ และจำนวนของผู้สูงอายุจะมีมากกว่าเด็กเกิดใหม่ และการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเหล่านี้ส่วนมากจะอยู่ที่บ้าน มีหน้าที่คอยดูแลบ้านเรือน เลี้ยงลูกหลาน ทำการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เช่น ขนมหุ้นหน้าบ้านของตน ขายผักสวนครัวที่ตลาดสด ตลาดเย็น ในหมู่บ้าน และไปช่วยงานในไร่ หรือสวนบ้าง และมีบางคนเป็นหมอพื้นบ้านก็จะเก็บยาไว้รักษาผู้ป่วยเมื่อมีคนมาขอความช่วยเหลือ หรือเก็บไว้ใช้ในครอบครัว วงศ์ศาคณาญาติ ซึ่งส่วนมากจะเป็นยาสมุนไพรประเภทต้ม และบางรายที่มีความสามารถด้านการนวดอยู่บ้าง เมื่อมีคนมาจ้างวานให้นวด ก็จะบริการนวดให้อาจเป็นที่บ้านของตนเอง หรือบ้านของผู้ใช้บริการ โดยได้ค่านวดครั้งละ 100-150 บาท ซึ่งก็ช่วยแบ่งเบาภาระของลูกหลานได้บ้าง บางรายที่มีความรู้ด้านการตัดเย็บเสื้อผ้าไทยใหญ่ และตัดเย็บผ้าโดยทั่วไปก็จะรับจ้างตัดเย็บผ้าไทยใหญ่ เดือนละ 1-2 ตัว หรือบางคนที่เคยเป็นช่างแกะสลัก เมื่อมีคนมาจ้างก็จะไปทำให้ โดยได้รับค่าจ้างครั้งละ 500-600 บาท แล้วแต่ชนิดของงานนั้นว่ามากหรือน้อย นอกจากนี้ ผู้ที่มีความรู้ด้านการจักสาน หรือทำไม้กวาด ก็จะสานก้วยตาห่างหรือไม้กวาดขาย และในส่วนของคนที่ไม่มีลูกหลานดูแลก็จะรับจ้างทั่วไป แล้วแต่ว่าใครจะจ้างทำอะไร เช่น การทำความสะอาดบ่อนไก่ การขุดล้อม การขุดบ่อ เป็นต้น และเมื่อมีงานต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น งานแต่งงาน งานศพ หรืองานบุญกุศลต่าง ๆ ผู้สูงอายุเหล่านี้จะพากันไปช่วยทุกครั้ง

ศาสนา ความเชื่อ จารีตประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน

ศาสนาพุทธ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด พุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมทางจิตใจที่สำคัญที่เป็นแรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

วิถีชีวิตของคนไทย ในชนบทมีความผูกพันอยู่กับวัดมาช้านาน ชาวบ้านทุกคนถือว่าตนเป็นพุทธศาสนิกชน คำสั่งสอนของพุทธศาสนาได้รับการยึดถือ เป็นแนวทางการปฏิบัติตนในชีวิตของทุกคน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องบุญและความเกรงกลัวต่อบาป พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับการ

ยกย่องให้อยู่ในฐานะที่เป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน ซึ่งต้องการที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้เกิดความอบอุ่นมั่นคง พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางจิตใจที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนชาวบ้าน ในเรื่อง การทำความดี ละเว้นความชั่ว และพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีกรรมทางศาสนาในงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน บทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ สอนเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา เพื่อให้ชาวบ้าน มีความซาบซึ้งในคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการกล่อมเกล่าจิตใจ ให้เป็นผู้มีความ อ่อนโยนรู้จักบาปบุญคุณโทษ มีแต่ทำความดีละเว้นความชั่ว

วัดป่าขาม เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวบ้านสร้างขึ้นมา เมื่อ 2412 และยังเป็นศูนย์กลาง ของชุมชนในการทำพิธีในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา หรืองานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานทานข้าวใหม่ งานทานข้าวยากู้ งานประเพณียี่เป็ง และงานฉลองที่มีการจัดงานเพื่อหาเงินมาดำเนินการสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ ภายในวัด ชาวบ้านจะ เลือกคณะกรรมการวัดจากบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาและรู้เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงาน ภายในวัด ตลอดจนเป็นผู้ที่นับหน้าถือตาของคนในหมู่บ้าน คือ กำนัน พ่อเฒ่าจ่ายค่า ลุงช่างเจย หมุ่มนุ ชาวบ้านป่าขามทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวบ้านได้สืบทอด มาจากบรรพบุรุษมานานกว่า 100 ปี ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญแก่สถาบันสงฆ์ ซึ่งจะเห็นได้จาก ที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนไปร่วมทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ที่ได้สืบทอดมาช้านาน นอกจากวัดจะเป็น สถานที่ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ปัจจุบันวัดยังใช้เป็นสถานที่ประชุม โดยวัดจะอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มาขอความร่วมมือและ เป็นศูนย์กลางการพบปะของชาวบ้านด้วย

ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่ชาวบ้านป่าขามให้ความนับถือสืบทอด กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษรุ่นลูก จนบัดนี้ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผี ซึ่งแยกไม่ออกว่าอะไรคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อะไรคือผี แต่ความเชื่อบางอย่างก็เป็นได้ทั้งสองอย่าง

ความเชื่อของชาวบ้านป่าขาม พอจะอธิบายได้ ดังนี้

ผีเจ้าเมือง เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านมาก ซึ่งชาวบ้านจาก 4 หมู่บ้าน คือ บ้านเมืองพร้าว, บ้านเจ้าหม้อ, บ้านป่าขามและบ้านเมืองแพะ ได้ร่วมกันสร้าง "หอ" หรือ "ศาล" ขึ้น (ลักษณะคล้ายบ้านยกพื้นสูง 1.50 เมตร ขนาดคนเข้าไปอยู่อาศัยได้) สำหรับใช้ประกอบ พิธีกรรม ตั้งอยู่ที่วัดหลวง บ้านเมืองพร้าว หมู่ที่ 1 ตำบลเวียงใต้ โดยมีความเชื่อที่ว่าที่ หอ หรือ ศาลเจ้าเมืองมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพคอยขจัดปัดเป่าภัยพิบัติ ให้หมู่บ้าน เป็นศิริมงคล และอยู่เย็น เป็นสุข สำหรับผู้ที่มาอยู่ใหม่ เมื่อจะออกไปที่ต่าง ๆ จะต้องไปกราบไหว้ บอกกล่าวให้ผีเจ้าเมือง ได้รู้ และเมื่อต้องการความเชื่อและความสำเร็จในกิจกรรมใด ๆ ก็จะมาบนบานกับผีเจ้าเมือง

ถ้าประสบความสำเร็จก็จะมาเก็บ ตามที่บนบานไว้ ส่วนมากก็จะเป็น ดอกไม้ กล้วยเทียน ขนมหาว ผลไม้ โดยมี "ตั้งข้าว" (ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม) เป็นผู้ทำพิธี ซึ่งความรู้สึกลงในด้านจิตใจในเรื่องนี้ทำให้ชาวบ้านป่าขาม และหมู่บ้านอื่น ๆ ที่นับถือจะต้องมาร่วมกันเลี้ยงผีเจ้าเมือง ทุกปีในช่วงเดือน 7 เหนือ 13 ค่ำ โดยชาวบ้านก็จะหยุดทำมาหากินทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน เพื่อมาร่วมกันประกอบพิธีกรรมนี้ ผู้ที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเล็ก ๆ เช่นผีเจ้าเมืองเรียกว่า "ตั้งข้าว" ซึ่งชาวบ้านมีระบบคิดของชาวบ้านเองมาตั้งแต่เดิมในการมีผู้นำในการประกอบพิธีกรรม (ตั้งข้าว) โดยจะคัดเลือกผู้ชายที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ที่มีสุขภาพแข็งแรงและเคร่งครัดในศีลธรรม ถ้าหากผู้นั้นตายไปก็จะเลือกตั้งข้าวคนใหม่สืบทอดต่อไป ส่วนดาเครื่องเช่น ได้แก่ ขนมหาว ข้าวต้มมัด ผลไม้ข้าวตอก ดอกไม้ กล้วย และเทียน เมื่อเซ่นก็นำเอาบรรดาเครื่องเซ่นทั้งหลายไปรับประทานกันที่บ้าน นอกจากนี้ก็อาจมีความเชื่อในด้านอื่น ๆ สุดแต่แต่ละครัวเรือนจะนับถือ

ผีหอผีเฮือน ชาวบ้านป่าขามจะนับถือผีหอผีเฮือน เนื่องจากมีความเชื่อว่าแต่ละหลังคาเรือนจะมีผีหอผีเฮือนคอยปกป้องรักษา สมาชิกในครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำกิจการอะไรก็จะประสบผลสำเร็จ เวลาเดินทางไกลหรือมีเรื่องอะไรก็จะบนบานขอให้ผีหอผีเฮือนคุ้มครองปกป้องรักษาให้เดินทางหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ถ้าทำอะไรไม่ได้ ไม่ถูกต้องก็จะทำให้ผีหอผีเฮือนโกรธ ลงโทษ อาจเจ็บป่วยหรือทำอะไรก็ไม่สำเร็จ จึงทำให้ชาวบ้านดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวังไม่ผิดจารีตประเพณี

ผีปู่ย่า ส่วนใหญ่ยังคงให้ความเคารพนับถือ จะเป็นการเคารพนับถือกันในเครือญาติ โดยมีความเชื่อว่าผีปู่ย่า จะให้ความคุ้มครอง ปกป้องรักษาทุกครอบครัวในกลุ่มเครือญาติที่นับถือผีเดียวกัน ให้มีความสุข ปราศจากทุกข์ภัย ความวิบัติต่าง ๆ และความเชื่อเรื่อง ผีปู่ย่าของชาวบ้านป่าขาม ก็เป็นความเชื่อที่ครอบคลุมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตทั้งหมดของคนในชุมชน งานพิธีกรรมทุกอย่างตั้งแต่การเกิด การแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ หรือเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าทั้งสิ้น กฎเกณฑ์การปฏิบัติต่อผีปู่ย่านั้นมีความมุ่งหมายที่ให้มีการปฏิบัติในทางที่ดีต่อกันในระหว่างเครือญาติ ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่า ทำให้เกิดความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นในกลุ่มญาติพี่น้อง การสืบทอดผีปู่ย่นี้จะสืบทอดมาทางฝ่ายหญิง ผู้หญิงทุกคนที่เป็นผู้สืบ ผีปู่ย่า ซึ่งมักเป็นลูกสาวคนแรกของครอบครัวที่ชาวบ้านเรียกว่า "เก้าผี" ชาวบ้านนี้จะมีประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่าประจำปี ในเดือน 7 ขึ้น 13 ค่ำ คือประมาณเดือนกรกฎาคมของทุกปี โดยเก้าผีจะเรียกญาติพี่น้องมาปรึกษาหารือ กำหนดวัน เวลา และรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดเลี้ยง เมื่อถึงวันจัดเลี้ยง ญาติและลูกหลานที่อยู่ในตระกูลก็จะนำเครื่องเซ่นไหว้ คือ ข้าวตอก ดอกไม้ ไข่ หรือหมู

หรือปลา เป็นต้น มาเช่นสังเวศที่บ้านแก๊ผี แก๊ผีจะให้ลูกหลานขอกล่าวขอขมาลาโทษที่ได้มีการกระทำที่เป็นการละเมิดกรอบการปฏิบัติตนที่ครอบครัวกำหนดไว้ ต่อจากนั้นก็ประกอบพิธีเลี้ยงผี หลังจากเสร็จพิธีก็จะนำเครื่องเซ่นมาแบ่งปันให้ลูกหลานได้รับประทานกันอย่างทั่วถึงกัน เพื่อความเป็นสิริมงคลของทุกคน

บทบาทของผีปู่ย่าในเรื่องพิธีกรรมการแต่งงานเป็นกลไกการควบคุมทางสังคม ที่ให้หนุ่มสาวประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของความถูกต้อง ดีงาม เมื่อมีความรักใคร่ชอบพอกันแล้ว ก็สามารถทำการสู่ขอแต่งงานกันได้ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการลักลอบทำให้ผิดจารีตประเพณีที่ดีงาม ทำให้มีการผิดผี ซึ่งชายหนุ่ม หญิงสาว ตลอดจนสมาชิกภายในบ้านจะถูกผีบรรพบุรุษลงโทษให้เกิดความเจ็บป่วย ความเดือดร้อนต่าง ๆ นานา คนในหมู่บ้านจึงได้รับการปลูกฝังให้มีความเชื่อถือและเคารพกฎเกณฑ์การปฏิบัติต่อผีปู่ย่า โดยการเข้าร่วมในพิธีเลี้ยงผี ซึ่งทุกตระกูลได้จัดให้มีการเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี

วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเป็นปกติสุข เพราะมีระบบปู่ย่า เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของคนในตระกูล ให้มีการประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องดีงาม และมีการปฏิบัติที่ดีต่อกันในหมู่เครือญาติ กฎเกณฑ์ ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าจึงเป็นกลไกควบคุมสังคมของที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชน และเป็นการสร้างความสันติ ให้เกิดขึ้นกับคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ระบบผีปู่ย่ากับระบบเครือญาติ เป็นโครงสร้างทางสังคมที่หมู่บ้านป่าขามยังคงรักษาไว้ คนรุ่นหนุ่มสาวได้รับการปลูกฝังให้เห็นถึงความสำคัญและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงสมัยปัจจุบัน ถึงแม้ระดับความเชื่อถือจะลดลงไปบ้าง เนื่องจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การได้ติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น หรือได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น แต่ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าก็ยังคงมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก แม้จะมีบางคนไม่ยอมเชื่อหรือไม่ยอมปฏิบัติ แต่ก็ไม่แสดงความอวดดี ในเมื่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ยังมีความเชื่อถืออยู่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตาม

ผีไร่ผิณา ชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อว่าไร่เรามีผีปกปักรักษาอยู่และชาวบ้านมีระบบคิดที่ว่าก่อนจะทำไร่ ทำนา จะต้องบอกให้เจ้าที่ทราบ เพื่อเป็นการขออนุญาตเจ้าที่และรวมถึงขอให้ช่วยให้พืชพันธุ์ธัญญาหารงอกงามได้ผลผลิตดี และการเลี้ยงผีไร่ผิณาจะทำกัน 2 ครั้ง คือ ก่อนทำไร่ ทำนา และช่วงจะเก็บเกี่ยว ซึ่งเป็นการแสดงถึงความกตัญญูรู้คุณต่อเจ้าที่ไร่เนา

ด้านประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านป่าขามก็จะปฏิบัติสืบทอดกันมาเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน จึงขออธิบายไว้ดังนี้

- ประเพณีปีใหม่ ชาวบ้านจะจัดขึ้นในเดือนเมษายน คือ ช่วงสงกรานต์นั่นเอง และในประเพณีปีใหม่นี้ส่วนใหญ่ทุกคนไม่ว่าจะไปทำมาหากินหรือแยกครอบครัวไปอยู่ภายนอกหมู่บ้านก็จะกลับมาบ้านของตนเอง แล้วก็จะมีกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ มีทั้งทำกันในครอบครัวและทำร่วมกันทั้งหมู่บ้านในครอบครัวก็จะมีการค้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น ปูย่า ตายาย บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ที่เคย เคารพนับถือส่วนประเพณีที่ไปทำร่วมกัน ได้แก่ การไปทำบุญที่วัด ขนทรายเข้าวัด (ก่อเจดีย์ทราย) สรงน้ำพระ และค้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ภายในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงถึงความเคารพนับถือ ความกตัญญูต่อบุพการี และยังเป็น การขอขมาลาโทษและขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อเป็นสิริมงคล และสร้างขวัญและกำลังใจในการดำรงชีวิตของตนสืบต่อไปภายหน้า นอกจากนี้ในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ คือวันที่ 13 เมษายน กลุ่ม อสม. ยังได้จัดพิธีรดน้ำดำหัวให้กับผู้สูงอายุอีกด้วย โดยการเชิญสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่สามารถมาได้ รวมกันที่บ้านผู้นำ อสม. และได้เชิญชวนลูก ๆ หลานๆ ในหมู่บ้าน มาร่วมรดน้ำดำหัว ด้วยเหตุผลเหมือนกัน คือ เพื่อเป็นการขอขมา และขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ และยังทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสมาพบปะกัน ได้พูดคุยกัน ทำให้ไม่เหงา และยังรู้สึกว่าคุณค่า เป็นที่เคารพนับถือของลูก ๆ หลาน ๆ อยู่เหมือนเดิมในฤดูฝนก็จะมีวันสำคัญที่เป็นประเพณีของคนไทย คือ

- การทำบุญเข้าพรรษา เป็นพิธีสำคัญทางศาสนา เพื่อให้รู้ว่าถึงเวลาทำงานในไร่ ในนาแล้ว การเข้าพรรษาชาวบ้านจะเริ่มในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 โดยจะเริ่มตั้งแต่ประมาณเดือน กรกฎาคม ไปจนถึงสิ้นสุด คือออกพรรษา ในเดือนตุลาคม ชาวบ้านจะมาร่วมฟังเทศน์ ร่วมปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจในระยะเข้าพรรษา (3 เดือน) โดยจะทำทุกวันพระ จนถึงออกพรรษา จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัยพบว่า ในช่วงเข้าพรรษาทุกวันพระ จะมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ประมาณ 30-40 คน ทั้งหญิงและชาย ในหมู่บ้านพากันมาวัด เพื่อปฏิบัติธรรม และถือศีล ตลอดระยะเวลา 3 เดือน ในระหว่างปฏิบัติธรรมตอนเย็น ลูกหลานจะนำน้ำปานะ เช่น น้ำเต้าหู้ น้ำมะตูม นม เป็นต้น มาถวายให้กับพระสงฆ์ และกลุ่มผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรมทุกคน และเมื่อออกศีลในตอนเช้าของวันใหม่ จะมีลูกหลานนำอาหารมาจัดเลี้ยง ที่ชาวบ้านเรียกว่า "จากระ" อาจเป็นที่วัดหรือที่บ้านตามแต่สะดวก เมื่อรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะให้พร จากนั้นก็จะแยกย้ายกันกลับบ้าน การจากระ หรือการจัดเลี้ยงอาหารพ่อชาวแม่ชาว เมื่อออกศีลนั้น ชาวบ้านเชื่อว่า การจัดเลี้ยงอาหารกับผู้ถือศีลหรือการปฏิบัติธรรม หรือออกจากศีลใหม่ ๆ ละส่งผลให้ผู้เลี้ยงได้รับบุญมาก เพราะเข้าใจว่า ผู้ที่ออกจากศีลหรือการปฏิบัติธรรมใหม่ ๆ นี้จะเป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา และใจ อยู่มาก

ส่วนในตอนต้นฤดูหนาว จะมีประเพณีที่สำคัญ คือ

- การทำบุญออกพรรษา เมื่อเข้าพรรษา ครบ 3 เดือน ก็จะมีประเพณีออกพรรษา ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนตุลาคม ชาวบ้านก็จะมาทำบุญที่วัด เพื่อทำบุญตักบาตร ทานกับข้าว (ทานอาหาร ให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว) และบูชาพระรัตนตรัย เพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเอง

- ประเพณีลอยกระทง จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ชาวบ้านเรียกว่า "วันยี่เป็ง" ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เนื่องจากเป็นช่วงที่น้ำลด ในตอนกลางคืนก็จะมีกระทงดอกไม้ไปหาเงินเข้าวัด เพื่อสร้างถาวรวัตถุที่ยังไม่มี นอกจากนี้ก็จัดให้มีงานมหรสพ อาทิ การแสดงบนเวทีของเด็ก ๆ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้าน สร้างความสนุกสนานให้กับคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านที่มาเที่ยวชมเป็นอย่างมาก ซึ่งก่อนวันงาน กำหนด จะเรียกประชุมชาวบ้านเพื่อปรึกษาหารือและแบ่งหน้าที่กันทำงานตามความถนัดของแต่ละคน ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ส่วนกระทงก็จะนำไปลอยที่แม่น้ำปาย เพื่อเป็นการขอขมาต่อแม่คงคา

- ประเพณีทานข้าวใหม่ หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวและนำข้าวเก็บเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านก็จะเตรียมอาหารคาวหวาน ดอกไม้ ธูปเทียน พร้อมทั้งข้าวใหม่มาถวายพระ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เทพบุตร เทวดา เจ้ากรรมนายเวร รวมถึงญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีนี้ทุกครัวเรือนที่ทำนาต้องปฏิบัติ บางครอบครัวแม้ไม่ได้ทำนาแต่ก็ยังปฏิบัติอยู่ โดยการไปซื้อข้าวใหม่มาทาน ทั้งนี้เพราะเป็นจารีตประเพณี และเชื่อว่าเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์

- ประเพณีทานข้าวยาฎี เป็นประเพณีดั้งเดิมที่เคยจัดทำกันมาตั้งแต่โบราณกาล ชาวบ้านจะจัดขึ้นในเดือน 3 เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยจัดในวันขึ้น 14 ค่ำ ก่อนวันมาฆบูชา 1 วัน โดยชาวบ้านจะนำข้าว ถั่วลิสง งา น้ำอ้อย มะพร้าว มาบริจาค หรือบางคนก็จะบริจาคในรูปของเงิน เพื่อสมทบซื้อวัตถุดิบสำหรับทำข้าวยาฎี ซึ่งชาวบ้านทุกหลังคาเรือน จะมาร่วมกันจัดทำข้าวยาฎีที่วัดป่าขาม ตั้งแต่ 09.00 น.-15.00 น. เมื่อเสร็จแล้วก็จัดขบวนนำข้าวยาฎีไปแจกจ่ายตามหมู่บ้านใกล้เคียง พร้อมกับตีฆ้อง กลอง ประโคม อย่างสนุกสนาน

- ประเพณีสืบชะตา ชาวบ้านเชื่อว่าผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยนั้นชะตาจะขาด จึงต้องสืบชะตาให้มีชีวิตยืนยาว ดังนั้นจึงมีการบูชา "ข้าวกู่อายุ" โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อน ๆ จำนวนเท่ากับอายุของผู้ที่ป่วย ชาวบ้านที่รู้และ เข้าใจในพิธีกรรมก็จะเข้ามาช่วยจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ แล้วทำพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบชะตา คนในครอบครัวก็จะขอให้ "พ่อหนาน" (ผู้ที่เคยบวช) มาทำพิธีสืบชะตา บางคนพอทำพิธีนี้แล้วอาการดีขึ้นจนกระทั่งหาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่

- ประเพณีสำเภา ชาวบ้านเชื่อว่าผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยนั้นอาจจะถูกผีต่าง ๆ มารบกวน แม้ว่า จะอยู่ในระหว่างรักษาที่บ้าน หรือโรงพยาบาลก็ตาม คนในครอบครัวก็จะขอให้หนาน (คนที่เคย บวชมาแล้ว) ซึ่งอยู่ในหรือนอกหมู่บ้านมาช่วยทำพิธี "สำเภา" ให้ และบางคนพอสำเภาแล้วอาการดีขึ้น จนกระทั่งหาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่

- ประเพณีสู่ขวัญ การสู่ขวัญส่วนใหญ่จะทำในกรณีหลังจากได้หายจากการเจ็บป่วย ซึ่งเชื่อว่า คนป่วยมักจะขวัญตกหายไป จึงมีพิธีสู่ขวัญ เพื่อเรียกขวัญกลับคืนมาหาเจ้าของ และ กรณีบางคนจะออกไปที่อื่นบ่อย ๆ หรือไปไกล ๆ ก็จะมีการสู่ขวัญก่อนไป ซึ่งเชื่อว่าสู่ขวัญให้เป็น ศีริมงคลติดกับตัวไปและรวมถึงไม่ให้ขวัญได้ไปตกหายที่ไหน ๆ ให้อยู่กับเนื้อกับตัว ส่วนผู้ทำพิธี สู่ขวัญ ส่วนมากจะเป็นหนาน (คนที่เคยบวชมาแล้ว) หรือบางคนก็จะเรียกว่า "หมอสู่ขวัญ" และ มักเป็นผู้ชายที่สูงอายุ

การเมืองการปกครอง

ในอดีตหมู่บ้านป่าขาม ได้มีการปกครองเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วไป คือ จะยึดถือ ผู้อาวุโส หรือผู้ที่สืบทอดความเป็นผู้นำมาตามระบบเครือญาติ เพื่อให้เป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจ และความมั่นคงในชีวิต และผู้นำจะอยู่ในตำแหน่งได้ครั้งละหลาย ๆ ปี หรืออยู่จนกระทั่งเกษียณ หรือเสียชีวิต ถึงจะมีการเปลี่ยนผู้นำครั้งหนึ่ง และจะมีการเรียก ชื่อ ผู้นำต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านในหมู่บ้านเรียก "ผู้ใหญ่บ้าน" ว่า "ปู่กำง" โดยปู่กำงคนแรกคือ ปู่กำงเฮงพง และต่อมาคือปู่กำงหลู และปู่กำงหมื่นใจ ตามลำดับ

ต่อมาเปลี่ยนสรรพนามใหม่จาก "ปู่กำง" มาเป็น "ผู้ใหญ่บ้าน" โดยผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ ผู้ใหญ่บ้านผัด เขียงขุมและผู้ใหญ่บ้านคนต่อมาคือผู้ใหญ่บ้านเล็กยิ่ง และผู้ใหญ่บ้านสงกรานต์ บุญหล่อ (คนปัจจุบัน ปกครองตั้งแต่ปี 2527 จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านได้ 1 เดือน ก็จะได้รับเลือกและแต่งตั้งให้เป็นกำนันตำบลเวียงใต้)

ปัจจุบันนี้หมู่บ้านป่าขามได้เปลี่ยนการปกครองในรูปของสภาภิบาล ตั้งแต่ปีพ.ศ.2545 และเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของสภาภิบาล ซึ่งในการปกครองของหมู่บ้านนี้มีผู้นำเป็น ทหาร (กำนันสงกรานต์ บุญหล่อ) และได้แบ่งโครงสร้างการปกครอง ตามแนวทางของกระทรวงมหาดไทย เพื่อปกครองดูแลความเป็นอยู่ของหมู่บ้าน ออกเป็นฝ่าย ๆ ดังนี้

1. ฝ่ายกิจการการปกครอง
2. ฝ่ายกิจการป้องกันและรักษาความสงบ
3. ฝ่ายวัฒนธรรม

4. ฝ่ายกิจการการคลัง
5. ฝ่ายกิจการการศึกษา
6. ฝ่ายกิจการด้านสาธารณสุข
7. ฝ่ายสวัสดิการ และ
8. ฝ่ายกิจการสตรี

โดยประชาชนจะเลือกประธานคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายนั้น ๆ ในหมู่บ้าน จะมีคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งประกอบด้วย กำนัน เป็นประธาน ผู้ช่วยกำนัน 2 คน เป็นรองประธาน และประธานคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ฝ่ายละ 1 คน รวมจำนวนคณะกรรมการหมู่บ้านมี 11 คน ส่วนคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ จะมีฝ่ายละไม่เกิน 5 คน คณะกรรมการทุกฝ่ายจะดำเนินการหรือมีบทบาทก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมในหมู่บ้าน

โดยปกติกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะเป็นหน้าที่ของกำนันในการเป็นผู้นำในการจัดการต่าง ๆ เช่น ไปประชุมตามที่ราชการที่ได้เชิญมา แต่ถ้าการประชุมอบรมมีลักษณะเกี่ยวข้องกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบนั้น ๆ ไปประชุม และนำมาปรึกษาหารือกับคณะกรรมการ แม้การดำเนินการในหมู่บ้านจะมีการแยกส่วนแต่ถ้าทางราชการหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าไปในหมู่บ้านเพื่อจะดำเนินการใด ๆ ผู้ที่รับผิดชอบก็คือ กำนัน เว้นแต่กำนันจะติดภาระกิจอื่นก็จะมอบหมายให้ผู้ช่วยกำนันคนใดคนหนึ่งรับผิดชอบเพื่ออำนวยความสะดวก

ถ้าหากมีงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น งานประเพณี งานพัฒนาชุมชน กำนัน จะมีการจัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านทั้งหมดที่บ้านกำนัน โดยไปบอกด้วยตนเองที่บ้านของชาวบ้านหรือบางครั้งก็ให้ผู้ช่วยไปบอกแทน การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นการปรึกษาหารือกัน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และทำความเข้าใจให้ตรงกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดข้อขัดแย้งกันในวันประชุมชาวบ้าน เมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะเรียกประชุมชาวบ้านอีกครั้งหนึ่งที่วัดโดยการประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายของหมู่บ้านที่บ้านผู้นำ อสม. การประชุมบางครั้งจะเป็นการแจ้งเรื่องข้อราชการ

ผู้นำในชุมชน

จากระยะเวลาการก่อตั้งหมู่บ้านป่าขามที่ผ่านมา ได้มีผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 4 คน การคัดเลือกผู้นำที่ผ่านมาในอดีต เป็นไปในลักษณะใช้ความอาวุโส และเป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่บ้าน ซึ่งจะเป็นเครือญาติกันภายในชุมชนนั่นเอง การปกครองก็จะมีลักษณะเป็นที่พึงทางจิตใจให้แก่คนในหมู่บ้าน จึงทำให้เหตุการณ์ขัดแย้งกันถึงขั้นรุนแรงกับชาวบ้านไม่มี ผู้นำบางคนจึงดำรงตำแหน่งได้นาน ผู้นำคนปัจจุบัน คือ นายสงกรานต์ บุญหล่อ เป็นผู้ใหญ่บ้าน 1 เดือน ก็ได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็นการันตำบลเวียงใต้ และได้ดำรงตำแหน่งกำนันมาแล้ว 15 ปี นายสงกรานต์เป็นคนต่างถิ่น ได้เข้ามาแต่งงานกับคนบ้านป่าขามและตั้งรกรากมาประมาณ 14 ปี เมื่อเข้ามาอยู่นานชาวบ้านเห็นพ้องกันว่านายสงกรานต์ มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าจะไม่ใช่คนพื้นเพดั้งเดิมของหมู่บ้าน แต่ก็มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับคนในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านก็มีความสัมพันธ์โยงใยกันเป็นพ่อแม่พี่น้อง เครือญาติกัน กอรปกับผู้นำมีอุปนิสัยที่ประณีประนอม และเป็นอ่อนน้อมถ่อมตน ตรงไปตรงมา จริงจังต่อการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีฐานะมั่นคง ชาวบ้านจึงได้เลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำมีความเอาใจใส่ต่อชุมชน และจริงจังต่อการทำงานมาก แม้จะไม่ค่อยมีเวลา เนื่องจากต้องประกอบอาชีพส่วนตัว จนได้รับรางวัลเหนบทองคำติดต่อกัน 3 ครั้ง คือปีพ.ศ.2529 ได้รับรางวัลที่ 1 ปีพ.ศ.2534 และพ.ศ.2537 ได้รับรางวัลที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่น และได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้ชาวบ้านมีความเคารพยำเกรงผู้นำมาก จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้นำ มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาชุมชน แต่ในปัจจุบันชาวบ้านไม่ได้เลือกผู้นำตามระบบอาวุโส หรือตามระบบเครือญาติ เหมือนแต่ก่อน แต่จะเลือกตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งผู้ใหญ่บ้านในยุคนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางการเงิน มีความสามารถเป็นที่พึงของชาวบ้านได้ และจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีอำนาจ รู้จักกลุ่มหรือจัดการด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนของรัฐและเอกชน หรือสามารถที่จะต่อรองเรื่องผลประโยชน์ของหมู่บ้านได้ สำหรับผู้นำที่ไม่เป็นทางการที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือในชุมชนก็จะมี พ่อหนานเป็ง และพ่อน้อยจายคำ ซึ่งเป็นไวยาวัจกรของวัด เป็นผู้นำทางศาสนพิธีในชุมชน ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอยู่ในชุมชนก็จะถูกยกย่องให้เป็นผู้นำตามประเพณีของคนไทยที่เคารพยกย่องให้ผู้สูงอายุ และเมื่อเวลามีปัญหาต้องการที่จะปรึกษาหารือกันก็จะมาหาบุคคลเหล่านี้เพื่อขอคำแนะนำ ปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือ ขอความร่วมมือ บุคคลดังกล่าวก็ยังเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ร่วมกับทางรัฐและเอกชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น ส่วนการเลือกตั้งคณะกรรมการในหมู่บ้าน หรือตัวแทนต่าง ๆ

ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะยึดหลักประชาธิปไตย โดยจะมีการจัดประชุมให้ชาวบ้านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและยกมือโหวตเสียง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่มีความเสียสละ เพื่อชุมชน ชยัน อดทน ซื่อสัตย์ มักจะได้รับเลือกให้เป็นตัวแทน เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางสังคมชาวบ้านป่าขามจึงมีลักษณะเป็นเครือญาติกัน ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการช่วยเหลือกันในเรื่องต่าง ๆ มาโดยตลอด ตั้งแต่ยุคบุกเบิกที่มีการก่อตั้งชุมชน และชาวบ้านก็ยังคงมีความเชื่อเรื่องผีปู้ย่า ซึ่งเป็นความเชื่อที่ครอบคลุมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทั้งหมดของคนในชุมชน กฎเกณฑ์ของผีปู้ย่ามีความมุ่งหมายที่ให้คนในชุมชนมีความประพฤติในแนวทางที่ถูกต้อง ดีงาม ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม กฎเกณฑ์ความเชื่อเรื่องผีปู้ย่า จึงเป็นกลไกควบคุมสังคมซึ่งมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชน และเป็นการสร้างความสันติให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนเดียวกัน ส่วนระบบการเมืองการปกครองของชุมชนทำหน้าที่เพื่อควบคุมสังคมและกลไกทางสังคมอย่างเป็นทางการ เช่น กรณีที่ผู้นำชุมชนได้รับข้อราชการจากการประชุมประจำเดือนจากที่ว่าการอำเภอก็จะนำเอาข้อราชการเหล่านั้นมาประชุมให้ประชาชนในหมู่บ้านรับฟังและปฏิบัติ ชุมชนป่าขามในขณะนี้จึงไม่มีปัญหาขัดแย้งอยู่กันอย่างสงบสุข

องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

ชุมชนบ้านป่าขาม มีองค์กรฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้

1. องค์กรที่เป็นทางการ เป็นองค์กรที่ทางราชการตั้งขึ้นเพื่อการปกครองและการพัฒนา ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม)

เป็นองค์กรที่ทางราชการจัดตั้งขึ้นเป็นการบริหารงานรูปแบบของสาขาภิบาล ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ขึ้นตรงกับคณะกรรมการสาขาภิบาลปาย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีคณะกรรมการทั้งสิ้น 33 คน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้จะทำงานประสานกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

1.2 กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข

ในการดำเนินงานด้านการรักษาสุขภาพอนามัยของคนในหมู่บ้าน โรงพยาบาลปาย ได้คัดเลือกชาวบ้าน 10 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 7 คน มาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) โดยให้เข้ารับการอบรมตามหัวข้อที่ทางราชการเป็นผู้กำหนด หลังจากนั้นได้เข้าร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลปาย ในการเผยแพร่ให้ความรู้ทางด้าน

การรักษาสุขภาพให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน และกลุ่มสมาชิก อสม. ได้เลือกนายจันทร์ สิงห์แก้ว เป็นผู้นำ อสม. หมู่บ้านป่าขาม เพื่อความสะดวกในด้านการติดต่อและประสานงาน มีการแบ่งเขตรับผิดชอบโดยอาสาสมัครสาธารณสุข 1 คน จะรับผิดชอบดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้นแก่คนในชุมชน จำนวน 10-11 หลังคาเรือน โดยมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ คือ

1. ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านสุขภาพ เช่น แนะนำเรื่องการสร้างส้วม การรับวัคซีน การฝากครรภ์ และการคุมกำเนิด
2. การชั่งน้ำหนัก วัดสวนสูง เด็กอายุ 0-5 ปี ทุก 3 เดือน
3. ชั่งน้ำหนัก วัดความดัน ตรวจน้ำตาลในปัสสาวะ ตรวจรักษาพยาบาลเบื้องต้น และจ่ายยาสามัญประจำบ้านในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศส.มช.)
4. ค้นหาผู้ป่วยสุขภาพจิตในชุมชน
5. สัมภาษณ์ และดูแลการเปลี่ยนแปลงข้อมูลประชากร ทั้งย้ายเข้า-ย้ายออก ตาย-เกิดใหม่ การคุมกำเนิด หญิงตั้งครรภ์ในหญิงวัยเจริญพันธุ์ ในหลังคาเรือนที่ตนเองรับผิดชอบ ตามระบบบัญชี 1-8 แล้วรายงานให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลปาย ทุกเดือน และ
6. สัมภาษณ์ จปฐ. ผู้มีรายได้ในหมู่บ้าน

การคัดเลือก อสม. เมื่อ อสม. ที่หมดสภาพจากการเนอสม. หรือลาออก ผู้นำและกลุ่มสมาชิก อสม. จะช่วยกันคัดเลือกคนที่พอจะมีเวลาว่าง เสียสละ และถ้ามความสมัครใจว่าสนใจที่จะทำงานเพื่อชาวบ้านหรือไม่ โดยจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ยกเว้นสวัสดิการการรักษาพยาบาลในครอบครัวจากบัตรประกันสุขภาพ ซึ่งจะมีสิทธิได้ 1 ปี และถ้ายังทำหน้าที่ อสม. ในปีต่อไปก็จะได้รับการต่ออายุบัตร ถ้ามีผู้ใดสนใจ ผู้นำและสมาชิก อสม. ก็จะประชุมปรึกษาหารือและแสดงความคิดเห็น แล้วจึงทำการคัดเลือกสมาชิก อสม. หลังจากนั้นผู้นำ อสม. ก็จะเสนอชื่อให้แก่เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปาย เพื่อดำเนินการแต่งตั้งต่อไป

กลุ่ม อสม. บ้านป่าขาม นี้อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเมืองพร้าว ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย รับผิดชอบดำเนินโครงการต่าง ๆ ด้านสุขภาพ เช่น วัคซีนป้องกันไข้เลือดออก วัคซีนป้องกันยาเสพติด วัคซีนป้องกันโรคเอดส์ในหมู่บ้านและอื่น ๆ เป็นต้น โดยทางโรงพยาบาลจะนัดประชุม อสม. ทุกหมู่บ้าน และปรึกษาหารือกัน หลังจากได้ข้อตกลงกันเรียบร้อยแล้วก็จะเริ่มทำกิจกรรมในหมู่บ้าน ซึ่งกิจกรรมที่ทำในแต่ละกิจกรรมนั้น ประชาชนในหมู่บ้านจะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี นอกจากนี้โรงพยาบาลปายยังได้แต่งตั้งผู้นำ อสม. กับ อสม. อีก 1 คน เป็นที่ปรึกษาของชมรมผู้สูงอายุใน

หมู่บ้าน โดยการช่วยประสานกับเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาล ให้ช่วยประกาศเสียงตามสาย เมื่อถึงวันนัดตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นผู้นำในกิจกรรมบางเรื่องในชมรมผู้สูงอายุ และเมื่อมีกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุทั้งผู้นำ และ อสม. ทุกคนในหมู่บ้านก็จะคอยช่วยเหลือให้กำลังใจ และร่วมในกิจกรรมของชมรม เช่น กิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ เป็นต้น

หมู่บ้านป่าขามได้มีการจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ขึ้นตามแนวทางการเร่งรัดพัฒนาสาธารณสุขของกระทรวงสาธารณสุข ในปีพ.ศ.2537 โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางด้านข้อมูลข่าวสารด้านการจัดบริการสาธารณสุขมูลฐาน ด้านการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการระดมวางแผนแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้านการรองรับสนับสนุน รวมทั้งเป็นที่ประสานของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยกระทรวงสาธารณสุขได้มอบทุนก่อตั้งให้ 1,000 บาท และกล่องอุปกรณ์สาธารณสุข 12 รายการ อาทิ ปรอท เครื่องวัดความดันโลหิต หูฟัง เครื่องชั่งน้ำหนัก แบบตรวจน้ำตาลในปัสสาวะ เป็นต้น อาสาสมัครสาธารณสุข คือ นายจันทร์ สิงห์แก้ว ได้ใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่ตั้งของศสมช. และได้ไปปรึกษากับกำนัน คือ นายสงกรานต์ บุญหล่อ ในฐานะเป็นผู้นำชุมชน พร้อมทั้งได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์ และได้ขอติดป้ายศูนย์ด้วย แม้ว่ากำนันจะไม่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งมากนัก แต่กำนันก็เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการมี ศสมช. ในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะได้ไม่ต้องไปซื้อยาไกล เมื่อเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังคำพูดของกำนันที่พูดว่า "ดีแต่น้อย กำนันบ่ต้องเดินไปซื้อยาไกล ปวดหัวเมหัว ก็มาวัดความดันได้ที่นี่ (ดีจริง ๆ คราวนี้ไม่ต้องเดินไปซื้อยาไกล ปวดศีรษะเวียนศีรษะก็มาวัดคามดันได้ที่นี่) และเนื่องจาก ศสมช. อยู่ที่บ้านของนายจันทร์ สิงห์แก้ว 2 ซึ่งเป็นผู้นำ อสม. จึงได้เปิดให้บริการแก่ประชาชนทุกวัน โดยเปิดบริการชั่งน้ำหนัก วัดความดัน ตรวจรักษาพยาบาลเบื้องต้น และจำหน่ายยาสามัญประจำบ้าน แต่ถ้าเป็นวันนัดตรวจสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุในชมรม อสม. ในหมู่บ้านทุกคนก็จะมาช่วยเหมือนกัน ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวทางโรงพยาบาลฝ่ายเป็นผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา และให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ รวมถึงคำแนะนำด้านสุขภาพต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านก็มาขอรับบริการอย่างต่อเนื่อง ดังคำพูดของ ยายนวล สุวรรณรังษี ที่กล่าวว่า "ตั้งแต่มีศูนย์ แควนน้อย เจ็บหัวตัวอุ่นก็วิ่งมาหาอ้ายจันทร์นี่" (ตั้งแต่มีศูนย์นี้ดีกว่าแต่ก่อนมาก เวลาปวดหัว ตัวร้อนก็จะมาหานายจันทร์ (อสม.)) และในการมาใช้บริการทางศูนย์ก็จะไม่เรียกเก็บเงิน ยกเว้นค่ายาสามัญประจำบ้านเท่านั้น

นอกจากนี้ นายจันทร์ สิงห์แก้ว ยังเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพืชสมุนไพร ด้านการแพทย์แผนโบราณ ด้านการอบสมุนไพร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดต่อกันมาจาก บรรพบุรุษ ดังนั้นเขาจึงได้ทำโครงการสวนสมุนไพร และเปิดบริการนวดแผนโบราณ อบสมุนไพร ใน ศสมช. อีกด้วย ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจมารับบริการมากมาย ทั้งคนไทย คนต่างประเทศ ทั้งยังเป็นนักศึกษาแก่ผู้สนใจทั่วไป ทั้งในด้านสร้างรายได้ให้กับ อสม. พอควร

จากการที่ผู้นำ อสม. เป็นผู้ที่มีความขยันเอาจริงเอาจังในการทำงาน เสียสละ เวลาส่วนตัวให้ส่วนรวม จึงได้รับคัดเลือกให้เป็นอาสาสมัครดีเด่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปี พ.ศ.2537 นอกจากนี้ทางโรงพยาบาลปายยังได้ส่ง ศสมช. เข้าประกวดในฐานะที่เป็นหมู่บ้านที่ ผ่านเกณฑ์ตัววัดด้านสาธารณสุขมูลฐาน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการก่อสร้างศูนย์ และ ด้านสุขภาพอื่น ๆ ซึ่งฝ่ายเกณฑ์จปฐ. และได้รับรางวัลศูนย์สาธารณสุขมูลฐานดีเด่นประจำจังหวัด แม่ฮ่องสอน ประจำปี พ.ศ.2538 นอกจากนี้ในฐานะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพืชสมุนไพร ตลอดจนเป็นผู้ที่รู้จักผสมผสานด้านสมุนไพร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านเข้ากับการสาธารณสุข มูลฐานได้อย่างผสมกลมกลืน กระทรวงสาธารณสุขจึงได้คัดเลือกให้เขาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การแพทย์แผนไทยในปี พ.ศ.2540 อีกด้วย

1.3 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

มีจำนวนสมาชิก 48 คน จัดตั้งโดยสำนักงานเกษตรอำเภอปายและให้เจ้าหน้าที่ เคหกิจ เป็นผู้ให้ความรู้แก่แม่บ้านในการส่งเสริม แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำ เต้าเจี้ยวถั่วเหลือง การทำน้ำเปล่า การดอง การทำของแห้ง งานศิลปประดิษฐ์ เป็นต้น เพื่อเป็น การส่งเสริมรายได้ของกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งมีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการที่สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน คัดเลือกขึ้นมา ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และประชาสัมพันธ์ กลุ่มแม่บ้านได้แปรรูปอาหาร นำไปจำหน่ายทั้งในหมู่บ้าน นอกหมู่บ้าน เมื่อจำหน่ายได้ก็จะหัก ต้นทุนไว้แล้วเอากำไรมาแบ่งปันกันทุกเดือน เป็นการเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านอีกทางหนึ่ง

1.4 กลุ่มออมทรัพย์

มีสมาชิก 50 คน เป็นกลุ่มเดียวกับกับกลุ่มแม่บ้าน จัดตั้งโดยสำนักงานเกษตร อำเภอปาย โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการกันเอง เป็นการออมเงินเป็นหุ้น ๆ ละ 10 บาทต่อเดือน เงินที่ได้ก็จะมีการนำไปออกเงินกู้ให้กลุ่มสมาชิก กลุ่มออมทรัพย์ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2540 ถึงปัจจุบันมีจำนวนเงินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันทางกลุ่มมีเงินทั้งต้นพร้อมดอกเบี้ย ประมาณ 12,000 บาท และเพื่อให้การกู้ยืมเงินเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สมาชิกจึงได้กำหนด เงื่อนไขในการกู้ยืมเงินไว้ดังนี้

1. ให้ยืมเงินไปเพื่อการค้าขาย หรือการเกษตร
 2. ผู้กู้ยืมสามารถกู้ยืมเงินได้ในวงเงินไม่เกิน 2,000 บาท ต่อคน
 3. ให้ผู้กู้ยืมส่งคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายใน 3 เดือน
 4. การกู้ยืมแต่ละครั้งจะต้องทำหนังสือสัญญากู้ยืมเงินตามกฎหมายใหม่ โดยชุดที่ 1 ให้ผู้กู้ยืมเก็บไว้ ชุดที่ 2 ให้เจ้าหน้าที่เก็บไว้
 5. ถ้าหากคนกู้ยืมมีจำนวนมากกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ จะมีการจับฉลาก
 6. การกู้ยืมเงินมีสิทธิยืมเงินกู้ได้ทุก 3 เดือน
 7. ผู้กู้ยืมจะต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาท
- จะเห็นได้ว่ากลุ่มออมทรัพย์เป็นทางออกอีกทางหนึ่งของกลุ่มแม่บ้านในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้วยการมีเงินทุนหมุนเวียนให้กู้ยืมไปใช้จ่ายได้ตลอดเวลา

1.5 กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)

เป็นกลุ่มที่จัดตั้งโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน สามารถกู้ยืมเงินมาใช้เป็นทุนการผลิตพืชผลทางการเกษตรได้ โดยการให้ชาวบ้านรวมกลุ่ม ๆ ละ 10 คน จึงจะสามารถกู้ยืมเงินได้ และเมื่อครบกำหนดการกู้ยืมแล้วผู้ยืมต้องคืนเงินทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย หากไม่คืนก็ไม่สามารถยืมเงินงวดต่อไปได้ ปัจจุบันป่าชุมชนขามมีกลุ่ม ธกส. ทั้งหมด 3 กลุ่ม ๆ ละ 12 คน จำนวนเงินที่กู้ยืมในวงเงินตั้งแต่ 30,000–50,000 บาท ส่วนใหญ่จะนำไปลงทุนการผลิตพืชผลทางการเกษตร ได้แก่ กระเทียม ถั่วเหลือง บางรายก็นำไปเป็นทุนในการค้าขายด้วย

1.6 กลุ่มฌาปนกิจ ธกส.

มีการดำเนินอยู่ภายในหมู่บ้าน เป็นกลุ่มจัดตั้งของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เช่นเดียวกัน ชาวบ้านจะเป็นสมาชิกกลุ่มได้จะต้องเป็นเกษตรกร และเป็นสมาชิกหรือลูกค้า ธกส. โดยสมาชิก ธกส. ครอบครัวมีสิทธิ์เข้าเป็นฌาปนกิจ ธกส. ได้เพียง 2 คน ซึ่งหมายถึง สมาชิก-ภรรยาเท่านั้น คนอื่น ๆ ในครอบครัวเข้าไม่ได้ และอายุต้องไม่เกิน 55 ปี และจะมีสิทธิตามเงื่อนไขได้ก็ต่อเมื่อได้เข้าเป็นฌาปนกิจ ธกส. เกิน 6 เดือนขึ้นไป

2. องค์การที่ไม่เป็นทางการ

องค์การนี้เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกภายในชุมชน เพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญมีดังนี้

2.1 กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

การก่อตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างครอบครัวคนตายกับชาวบ้าน ในสมัยอดีตเมื่อมีคนตายในหมู่บ้านชาวบ้านจะฮอมครัว (การนำสิ่งของมารวมกัน) ด้วยการนำข้าวสาร พักแพง หอมกระเทียม มาร่วมทำอาหารเลี้ยงพระ เลี้ยงผู้มาร่วมงาน เป็นการทำบุญร่วมกันและเป็นการแบ่งเบาภาระของเจ้าภาพได้ทางหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีการก่อตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในเขตตำบลเวียงให้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวบ้านป่าขามจึงได้ขอเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย ปัจจุบัน มีชาวบ้านในหมู่บ้านสมัครเข้าเป็นสมาชิกทั้งหมด 120 หลังคาเรือน โดยในช่วงแรกของการก่อตั้งเมื่อมีสมาชิกตายแต่ละครอบครัวที่เป็นสมาชิกจะจ่ายข้าวสาร 1 ลิตร และเงิน 1 บาท ต่อมายกเลิกเรื่องข้าวสาร แต่เพิ่มค่าฌาปนกิจเป็นครอบครัวละ 5 บาท และได้ปรับค่าฌาปนกิจเรื่องมา จนถึงปัจจุบันจะเก็บครอบครัวละ 10 บาท ทุกครั้งที่มีสมาชิกตาย จะมีกรรมการในหมู่บ้าน 1 คน คือนายสงเจย หนุ่มนุ ทำหน้าที่เก็บรวบรวมเงินจากสมาชิกในหมู่บ้าน เมื่อได้ครบแล้วก็จะส่งให้เจ้าภาพ ซึ่งเจ้าภาพ ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการของหมู่บ้านนั้นจะทำการตรวจสอบเงินที่ถูกนำมาให้อีกทีหนึ่งว่าครบหรือไม่ ถ้าไม่ครบก็จะร้องเรียนไปยังกรรมการที่เก็บให้นำมาส่งให้ครบ

กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลเวียงใต้ มีจำนวนสมาชิก 660 ครอบครัว เกิดขึ้นเนื่องจากการเริ่มของกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ต้องการให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชาวบ้าน โดยได้เชิญชาวบ้านจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลเวียงใต้มาร่วมเป็นสมาชิก ซึ่งถ้ามีสมาชิกเพิ่มขึ้นเท่าใดจำนวนเงินของของครอบครัวผู้ที่เสียชีวิตก็จะได้รับยิ่งเพิ่มมากขึ้น กลุ่มฌาปนกิจนี้มีการบริหารจัดการดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ มีกำนันเป็นประธาน และมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยเป็นกรรมการ ทำหน้าที่ในการเก็บเงินจากสมาชิกฌาปนกิจ ในหมู่บ้านของตนส่งให้กับเจ้าภาพ (จากการสัมภาษณ์ นายเจน หนุ่มนุ อายุ 55 ปี กรรมการกลุ่มฌาปนกิจ)

จะเห็นได้ว่ากลุ่มฌาปนกิจเป็นกลุ่มประกันชีวิตประเภทหนึ่งที่คนในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิก

2.2 ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม

การริเริ่มการก่อตั้งชมรมได้เริ่มจากการที่กระทรวงสาธารณสุขได้รับแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2545) มาดำเนินการจึงได้กำหนดแนวนโยบายให้มีการดำเนินการสนับสนุนการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ.2532 ทั้งนี้เพื่อให้ ผู้สูงอายุดำเนินการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งชมรมโดยภาครัฐช่วยเหลือ สนับสนุนเพื่อให้ผู้สูงอายุมีการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความรู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านสุขภาพอนามัยทั้งร่างกายและจิตใจ

เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสดำเนินการในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม เพื่อร่วมกันแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพการพัฒนาตนเอง การส่งเสริมสุขภาพและการถ่ายทอดความรู้ ด้านวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลัง และเพื่อให้มีการออกกำลังกายที่ถูกต้องร่วมกัน ในสถานที่ที่จัดตั้งชมรมหรือสถานที่จัดกิจกรรม และให้ความรู้ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพอนามัย โดยมอบหมายให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดโรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ และสถานีอนามัย จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชนขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละสถานบริการตามแนวทางการจัดตั้งชมรมของกระทรวงสาธารณสุขที่ได้กำหนดไว้

ต่อมาประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ.2535 โรงพยาบาลปาย โดยฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ได้รวมกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย คือ ตำบลเวียงใต้ เพื่อจัดตั้งเป็นชมรมอีกครั้งหนึ่ง จึงได้จัดทำโครงการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ทั่วไป คือ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในลักษณะของการนำร่อง แล้วนำรูปแบบที่ได้มาพัฒนาหรือขยายเป็นชมรมระดับอำเภอต่อไป ในอนาคตและเพื่อเป็นการผลักดันให้ผู้สูงอายุมีโอกาส รวมกลุ่มพบปะสังสรรค์และกำหนดกิจกรรม เพื่อการปฏิบัติร่วมกันจนสามารถบริการและพึ่งตนเองได้ จนเป็นที่ยอมรับของสังคม

เมื่อฝ่ายส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลปายได้รับอนุมัติโครงการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุจากสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงได้เชิญผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย จำนวน 6 หมู่บ้าน คือ บ้านเมืองพร้าว บ้านเจ้าหม้อ บ้านป่าขาม บ้านเมืองแพ้ว บ้านน้ำฮู และบ้านห้วยปู่ โดยได้ประสานผ่านทาง อสม. ของแต่ละหมู่บ้านให้แจ้งผู้สูงอายุมาเข้าร่วมประชุมพิจารณาจัดตั้งชมรม ณ ห้องประชุม ที่ว่าการอำเภอปาย และในกระบวนการจัดประชุมนี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลปายได้แบ่งระยะเวลาการประชุมออกเป็น 3 ช่วง โดยช่วงแรก ได้เชิญอดีตประธานชมรมผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มาเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์ การก่อตั้งและดำเนินงานในชมรมผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุมองเห็นแนวทางการดำเนินงานของชมรมจากประสบการณ์จริง และตระหนักถึงความสำคัญของการจัดตั้งชมรม ในช่วงที่สอง เจ้าหน้าที่ฯ ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาของผู้สูงอายุและทางออกในการแก้ไขปัญหาในรูปแบบของชมรม รวมทั้งแนวทางดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุตามแนวนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจสภาพปัญหาและทางออกในการแก้ไขปัญหาด้วยตัวผู้สูงอายุเองในรูปแบบของชมรม และเพื่อให้เข้าใจในขั้นตอนการจัดตั้งชมรมมากยิ่งขึ้น ส่วนในช่วงที่ 3 เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการประชุมได้จัดให้ผู้สูงอายุ

โดยแยกตามหมู่บ้านรวมกลุ่มกันปรึกษาหารือกันถึงข้อดีข้อเสียของการจัดตั้งชมรมก่อนที่จะตัดสินใจจัดตั้งชมรมขึ้นในหมู่บ้านของตน โดยมีเจ้าหน้าที่และ อสม. คอยเป็นที่ปรึกษา และเมื่อผู้สูงอายุได้พิจารณาถึงข้อดีข้อเสียในการจัดตั้งชมรมอย่างรอบคอบแล้วก็ตัดสินใจจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้านของตน เมื่อผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านเห็นพ้องต้องกัน เจ้าหน้าที่และผู้สูงอายุทุกหมู่บ้านจึงได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นชมรมระดับตำบลขึ้นให้ชื่อชมรมว่า "ชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้" โดยมีผู้สูงอายุจากชมรมของแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรม ต่อมาเมื่อมีผู้สูงอายุจากตำบลอื่นมาขอสมัครเป็นสมาชิกชมรมมากขึ้น ปัจจุบันจึงได้ขยายเป็นชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอ ให้ชื่อชมรมผู้สูงอายุว่า "ชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย"

จากข้อมูลการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม จะเห็นได้ว่า มีการริเริ่มก่อตั้งขึ้นมาพร้อมกับชมรมผู้สูงอายุของหมู่บ้านอื่นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ริเริ่มการก่อตั้ง โดยการเป็นผู้นำเอานโยบายลงสู่ชุมชนและเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความสำคัญและร่วมตัดสินใจก่อตั้งชมรมด้วยความเต็มใจ ตั้งแต่ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นมาโดยมีสมาชิกครั้งแรก 25 คน และได้มีการขยายขนาดขึ้นมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 63 คน

ในการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ เมื่อกลุ่มได้ตัดสินใจให้มีการก่อตั้งชมรมขึ้นในหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว ผู้สูงอายุก็ได้ส่ง นางน้อย เทพสุวรรณ ในฐานะตัวแทนของชมรมเข้าร่วมพิจารณาโดยกำหนดระเบียบข้อบังคับของชมรมร่วมกับตัวแทนของชมรมจากหมู่บ้านอื่นในรูปของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ ที่ห้องประชุม โรงพยาบาลปาย โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ให้การสนับสนุนแนะแนวทางการร่างระเบียบข้อบังคับแบบคร่าว ๆ ให้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการต่อไป เมื่อคณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณากลับกรองระเบียบของชมรมจนเป็นที่เข้าใจกันดีแล้วจึงได้กำหนดเป็นระเบียบข้อบังคับของชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ ซึ่งครอบคลุมในเรื่องวัตถุประสงค์ของชมรม โครงสร้างคณะกรรมการบริหารชมรม อำนาจหน้าที่และการพ้นสภาพของคณะกรรมการ สมาชิก สิทธิ หน้าที่และการขาดจากการเป็นสมาชิก การประชุมของคณะกรรมการ และการประชุมสมาชิก และเมื่อปี พ.ศ.2538 ได้มีการขยายชมรมผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลเป็นชมรมผู้สูงอายุระดับอำเภอ และเข้าร่วมพิจารณาปรับปรุงระเบียบข้อบังคับชมรมผู้สูงอายุอีกครั้งหนึ่ง ส่วนใหญ่จะยึดระเบียบเดิมเป็นหลัก เมื่อทุกคนเห็นชอบจึงได้กำหนดเป็นระเบียบข้อบังคับของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย และให้สมาชิกทุกหมู่บ้านรวมทั้งชมรมบ้านป่าขามถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามในฐานะที่เป็นสาขาหนึ่ง

ของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย จึงได้ยี่ระเบียบข้อบังคับของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานของชมรมเป็นไปในทางเดียวกัน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกในชมรมทุกคน

เมื่อชมรมฯ ได้ทราบแนวทางการดำเนินงานตามระเบียบข้อบังคับแล้ว สมาชิกก็ได้ร่วมกันเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ตามโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบ โดยประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เภรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และเลขานุการ และได้ส่งรายชื่อประธานให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการระดับตำบลและระดับอำเภอต่อไป สมาชิกชมรมฯ ได้เลือกตั้งคณะกรรมการที่บ้าน นายจันทร์ สิงห์แก้ว ซึ่งเป็น อสม. พี่เลี้ยงของชมรมฯ และได้เชิญเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อสม. ในหมู่บ้านเข้าร่วมประชุมด้วย ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชมรมฯ ด้วย

วิธีการในการเลือกตั้งสมาชิกใช้วิธีเสนอชื่อและยกมือโหวตเสียงให้คะแนน เริ่มตั้งแต่ตำแหน่งประธาน รองประธาน เภรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และตำแหน่งเลขานุการ ตามลำดับ และได้มีการปรับเปลี่ยนเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมารวม 7 คณะ ดังนี้ คือ

คณะกรรมการชุดที่ 1 ประกอบด้วย

1. นายปิ่น	เล็กอิ่ง	ตำแหน่ง ประธานชมรมฯ
2. นางคำใส	แสงสุภา	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นายธิ	หนั่นใจ	ตำแหน่ง เภรัญญิก
4. นายจายคำ	ปีระภรณ์	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. นางคำ	เทพสุวรรณ	ตำแหน่ง เลขานุการ

คณะกรรมการชุดแรกเริ่มดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ปี พ.ศ.2535-กลางปี พ.ศ.2535 เป็นเวลา 6 เดือน ซึ่งต่อมาประธานฝ่ายเสียชีวิตสมาชิกจึงได้จัดประชุมเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ 2

คณะกรรมการชุดที่ 2 ประกอบด้วย

1. นางคำ	เทพสุวรรณ	ตำแหน่ง ประธานชมรมฯ
2. นายธิ	หนั่นใจ	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นายจันทร์	เถาว์ลย์	ตำแหน่ง เภรัญญิก
4. นางคำใส	แสงสุภา	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. นายจายคำ	ปีระภรณ์	ตำแหน่ง เลขานุการ

คณะกรรมการชุดนี้ได้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่กลางปี พ.ศ.2535 - ปีพ.ศ.2536 เป็นระยะเวลา 6 เดือน ซึ่งต่อมาประธานได้ขอลาออกเนื่องจากไม่สามารถเป็นผู้นำสมาชิกในด้านต่าง ๆ ได้เนื่องจากขาดความคล่องตัวในการทำงาน จึงได้จัดประชุมเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เป็นครั้งที่ 3

คณะกรรมการชุดที่ 3 ประกอบด้วย

1. นายจายคำ	ปีระกรณ์	ตำแหน่ง ประธานชมรมฯ
2. นายจำ	พงษ์คำเต็ม	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นายจันทร์	เถาว์ลย์	ตำแหน่ง เกร็ดญิก
4. นางคำไล	แสงสุภา	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. นางคำ	เทพสุวรรณ	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
6. นายธิ	หนั่นใจ	ตำแหน่ง เลขานุการ

คณะกรรมการชุดที่ 3 นี้ ได้ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2536 -พ.ศ.2537 เป็นเวลา 1 ปี ซึ่งต่อมาประธานได้ลาออกเนื่องจากอยากเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมาบริหารบ้าง จึงได้จัดประชุมเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เป็นครั้งที่ 4

คณะกรรมการชุดที่ 4 ประกอบด้วย

1. นายอ่อง	ละนันตา	ตำแหน่ง ประธานชมรมฯ
2. นายจำ	พงษ์คำเต็ม	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นายหงษ์	คำภู	ตำแหน่ง เกร็ดญิก
4. นางแก้ว	คำจาย	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. นายอ่อง	แสนอัด	ตำแหน่ง เลขานุการ

คณะกรรมการบริหารชุดที่ 4 นี้ ได้ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2537-พ.ศ.2538 เป็นเวลา 1 ปี ซึ่งต่อมาประธาน และ นางแก้ว คำจาย ตำแหน่งเกร็ดญิก ได้ถึงแก่กรรม สมาชิกจึงได้จัดประชุมเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เป็นครั้งที่ 5

คณะกรรมการชุดที่ 5 ประกอบด้วย

1. นายจายคำ	ปีระกรณ์	ตำแหน่ง ประธานชมรมฯ
2. นายจำ	พงษ์คำเต็ม	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นายจันทร์	เถาว์ลย์	ตำแหน่ง เกร็ดญิก
4. นางคำไล	แสงสุภา	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. นายธิ	หนั่นใจ	ตำแหน่ง เลขานุการ

คณะกรรมการชุดที่ 5 นี้ ได้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ปี พ.ศ.2538-พ.ศ.2541 เป็นระยะเวลา 3 ปี ซึ่งต่อมาประธานได้ลาออกเนื่องจากสุขภาพไม่ดีและได้ย้ายไปอยู่ประจำที่สวนนอกหมู่บ้านทำให้ไม่สะดวกต่อการประสานงานกับสมาชิก สมาชิกจึงได้จัดประชุมเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ 6

คณะกรรมการชุดที่ 6 ประกอบด้วย

1. นายแก้ว	เชื่อนคำ	ตำแหน่ง ประธานชมรมฯ
2. นายจำ	พงษ์คำเต็ม	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นางทอง	โอคะนัย	ตำแหน่ง เสรัญญิก
4. นางอ่อง	แสนจิต	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. นายน้อย	สิทธิเพชร	ตำแหน่ง เลขานุการ

คณะกรรมการชุดที่ 6 นี้ ได้ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ.2541 ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2541 เป็นระยะเวลา 6 เดือน ซึ่งต่อมาประธานก็ได้ลาออก เนื่องจากไม่มีเวลาให้กับชมรมฯ เท่าที่ควร สมาชิกจึงได้จัดประชุมเพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่ เป็นครั้งที่ 7 เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2541 ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารชุดปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. นายธีรชัย	คำมูล	ตำแหน่ง ประธานชมรมฯ
2. นางคำ	เทพสุวรรณ	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นายจันทร์	เกววัลย์	ตำแหน่ง เสรัญญิก
4. นางอ่อง	แสนจิต	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
5. นางน้อย	สิทธิเพชร	ตำแหน่ง เลขานุการ

โดยให้คณะกรรมการทำหน้าที่ดังนี้ คือ

1. ควบคุม บริหารกิจการของชมรมให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ ตามระเบียบของชมรม
2. จัดเก็บเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ของชมรม เช่น เอกสารทางด้านเงิน อาทิ บัญชีรับ-จ่าย เกี่ยวกับการเงินทุกประเภท ทะเบียนต่าง ๆ ตลอดจนทรัพย์สินของชมรม เป็นต้น
3. มีอำนาจในการกระทำในงานของชมรมเท่านั้น

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการแต่ละชุดแล้ว จะเห็นว่าส่วนใหญ่จะอยู่ครบตามวาระที่กำหนด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการของชมรม จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัยทำให้ทราบว่า ขณะได้ทำการเลือกตั้งพบว่าผู้ที่เข้ามาร่วมเป็นกรรมการ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สมาชิกเลือกและเสนอชื่อและ

ยกย่องในความสามารถจึงทำให้ผู้สูงอายุที่ได้รับเลือกรู้สึกมีเกียรติและภาคภูมิใจกับการได้รับการยอมรับจากกลุ่มว่าเป็นผู้มีความสามารถอันเป็นแรงจูงใจที่จะผลักดันให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารด้วยความเต็มใจ และเมื่อได้ทำการเลือกตั้งคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านเรียบร้อยแล้วก็จะส่งรายชื่อประธานเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชมรมระดับตำบลและระดับอำเภอตามระเบียบของชมรมผู้สูงอายุของตำบลและอำเภอต่อไป และเพื่อให้การทำงานของชมรมดำเนินไปด้านความเรียบร้อย จึงได้แบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน ดังนี้

ประธานมีหน้าที่ :-

1. เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ อำเภอปายทุกเดือน
2. เป็นผู้คอยประสานงานในเรื่องต่าง ๆ ภายในชมรมของหมู่บ้านและชมรมระดับอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกต่อผลประโยชน์ทางการเงินตลอดจนการขอความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันปิยะมหาราช เป็นต้น ส่วนทางด้านเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะประสานเกี่ยวกับเรื่องการนัดตรวจสุขภาพ ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการประสานกับหน่วยงานทางราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกหมู่บ้านอีกด้วย
3. ช่วยดูแลผลประโยชน์ทางการเงินของชมรมฯ ทุกประเภท อาทิเช่น จัดทำบัญชี ควบคุมเงินรายรับ-รายจ่าย โดยซึ่งจัดเก็บไว้ที่บ้านของประธานชมรม
4. คอยดูแลทรัพย์สินของชมรมมิให้สูญหาย ได้แก่ รถลากศพ บาตร 32 ใบ ตู้ใส่บาตร 1 ตู้ และเก้าอี้ 40 ตัว ฯลฯ
5. รวบรวมเงินค่าสมัครสมาชิกพร้อมใบสมัครของผู้จะสมัครเป็นสมาชิกชมรมฯ รายใหม่ ให้กับประธานชมรมผู้สูงอายุ อำเภอปาย เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ อำเภอปายและนำใบเสร็จรับเงินค่าสมัครฯ ส่งคืนให้ผู้สมัครทุกครั้ง

รองประธานชมรมฯ :-

ตามที่คณะกรรมการฯ ได้ตกลงกันว่า ให้รองประธานทำหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่ เช่น เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการชมรมระดับอำเภอแทน และจากการพูดคุยกับ นางคำ เทพสุวรรณ รองประธานคนปัจจุบันบอกว่า เมื่อก่อนเวลาประธานไม่อยู่จะมาบอกให้รองประธานเข้าร่วมประชุมแทนทุกครั้ง และจะเรียกให้รองประธานช่วยงานอยู่เสมอ เช่น ได้ช่วยกันจัดซื้อรถลากศพ เก้าอี้ บาตร ใบธรรมไว้เป็นของชมรม แต่มาระยะหลังตั้งแต่ได้เลือกตั้งประธานขึ้นมาใหม่ รองประธานก็ไม่ได้เข้าประชุมแทนหรือไม่ได้ช่วยอะไร เพราะประธานไม่ได้มาบอก ปัจจุบันได้รับมอบหมายให้ช่วยเก็บเงินค่าฌาปนกิจศพสงเคราะห์ เมื่อมีผู้สูงอายุถึงแก่กรรม

โดยเก็บศพละ 5 บาท จากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุกลุ่มสายเหนือและรวบรวมส่งให้ประธานชมรม หมู่บ้าน และช่วยเก็บเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ จากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามกลุ่มสายเหนือคนละ 50 บาท ซึ่งจะเก็บภายในเดือนมกราคมของทุกปีและรวบรวมให้ประธานชมรม โดยได้ค่าตอบแทนในการจัดเก็บค่ามาปนกิจสงเคราะห์ ศพละ 30 บาท ส่วนค่าตอบแทนในการจัดเก็บเงินสามัญประจำปีได้ครั้งละ 100 บาท

ประชาสัมพันธ์ :-

ตามที่คณะกรรมการชมรมฯ ได้ตกลงกันว่าให้ทำหน้าที่คอยชักชวนผู้สูงอายุให้เข้าเป็นสมาชิกชมรมฯ และคอยประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชมรมฯ แต่จากการสังเกตพบว่าส่วนใหญ่คณะกรรมการคนอื่น ๆ รวมทั้งเพื่อนสมาชิกเป็นผู้คอยช่วยกันชักชวนสมาชิกใหม่ ปัจจุบันมีผู้สูงอายุเพียงประมาณ 10 คน เท่านั้น ที่ยังไม่ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญ ดังนั้นบทบาทของประชาสัมพันธ์ในส่วนนี้จึงลดลง ส่วนในด้านการประชาสัมพันธ์ให้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ นั้น เนื่องจากในหมู่บ้านมีหอกระจายข่าวอยู่ที่บ้าน อสม. การประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านจึงมักจะขอความร่วมมือจาก อสม. ให้ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ นอกจากนี้ก็จะขอความร่วมมือจาก อสม. ให้ช่วยประชาสัมพันธ์โดยเดินบอกตามบ้านซึ่งจะมีนาน ๆ ครั้ง ทำให้ประชาสัมพันธ์มีความรู้สึกที่ไม่ต้องทำงานมากและด้วยวิธีต่าง ๆ ดังกล่าว ส่งผลให้สมาชิกเข้าร่วมด้วยความเต็มใจ

เหรียญ :-

เหรียญจะรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องการเงินและการบัญชีทุกประเภทของชมรม ได้แก่ เงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ เงินค่ามาปนกิจสงเคราะห์ เงินค่าเช่ารถลากศพ และเงินที่ได้รับจากการบริจาคต่าง ๆ โดยการเป็นผู้เก็บเงินทุกประเภทในชมรม กล่าวคือ เงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ จะเก็บจากสมาชิกชมรมในหมู่บ้าน คนละ 50 บาท ภายในเดือนมกราคมของทุกปีเมื่อดำเนินการเก็บได้ครบตามจำนวนผู้สูงอายุแล้วจะรวบรวมส่งให้ประธานชมรมหมู่บ้านต่อไป และได้ทำสมุดทะเบียนควบคุมการรับจ่ายไว้ทุกครั้ง สำหรับเงินค่ามาปนกิจสงเคราะห์จะเก็บทุกครั้งเมื่อมีสมาชิกของชมรมถึงแก่กรรม โดยเรียกเก็บเงินจากสมาชิกชมรม คนละ 5 บาท พร้อมทำสมุดทะเบียนควบคุม การรับ-จ่ายไว้ทุกครั้ง ก่อนจะรวบรวมส่งให้ประธานชมรมฯ ส่วนเงินค่าเช่ารถลากศพและเงินที่ได้จากการบริจาคต่าง ๆ ก็จะทำสมุดทะเบียน ควบคุมการรับ การจ่ายไว้ทุกครั้ง ก่อนจะนำส่งประธานชมรมเช่นกัน และจากการสัมภาษณ์เหรียญก็อย่างไม่เป็นทางการ พบว่าทำงานน้อยลง เพราะมีปัญหาด้านสุขภาพที่เสื่อมไปตามวัย เนื่องจากมีอายุมาก (79 ปี) ประธานจึงได้ให้รองประธานและเลขานุการมาช่วยรับผิดชอบแทน และได้ลดบทบาทของเหรียญลงให้เหลือเพียงแคหน้าที่เดียวคือให้เป็นกรรมการร่วมเซ็นชื่อในการเบิกจ่ายเงินของชมรมฯ เท่านั้นจนกว่าจะมีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการชุดใหม่

เลขานุการ :-

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชมรมฯ จนถึงปัจจุบันมีผู้ดำรงตำแหน่งเลขานุการ จำนวน 5 คน ตามลำดับดังนี้คือ นางคำ เทพสุวรรณ นายฉาย ปิระภรณ์ นายธิ หนันใจ นายอ่อง แสนจิต และคนปัจจุบันคือ นางน้อย สิทธิเพชร ทำหน้าที่คอยจัดบันทึกรายงานการประชุม แต่เนื่องจาก เลขานุการจัดบันทึกไม่ทัน จึงให้ อสม. ช่วยจัดบันทึกแทน หรือไม่ประธานก็จัดบันทึกฯ ด้วยตนเอง และจากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับ นางน้อย สิทธิเพชร ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการ ของชมรมฯ คนปัจจุบัน พบว่าปัจจุบันได้รับมอบหมายให้ช่วยเหลือเหรียญฎีกในการเก็บเงินของ ชมรมฯ บางประเภท ได้แก่ เงินค่าฌาปนกิจสงเคราะห์ เงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ เงินค่าเช่า รถลากศพ และรวบรวมส่งให้ประธานเมื่อดำเนินการจัดเก็บเรียบร้อยแล้ว โดยได้ทำสมุดทะเบียน ควบคุมการรับ-จ่าย ไว้ทุกครั้ง โดยได้รับคำตอบแทนจากการจัดเก็บเงินแต่ละประเภทดังนี้ คือ ค่าจัดเก็บเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ จะได้คำตอบแทน ศพละ 30 บาท ค่าจัดเก็บเงินสามัญ ประจำปีสงเคราะห์ จะได้คำตอบแทน ครั้งละ 100 บาท และค่าจัดเก็บค่าเช่ารถลากศพจะได้ คำตอบแทน ครั้งละ 25-50 บาท ต่อศพ

ในบทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ) โรงพยาบาลปาย ได้เล็งเห็นว่า ชมรมที่ก่อตั้งขึ้นในระยะแรก ๆ อาจยังอ่อนแอทำให้ขาดความคล่องตัวในการ ทำงาน จึงได้แต่งตั้งที่ปรึกษาของชมรมบ้านป่าขามโดยกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 2 คน ประกอบด้วย น.ส. จงรักษ์ แสงเชิง ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 5 และ น.ส.หทัยรัตน์ ทองเขียว ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุขชุมชน 3 และในส่วนของ อสม. มีจำนวน 2 คน ประกอบด้วย นายเจน หนูมพ และนายจันทร์ สิงห์แก้ว ซึ่งที่ปรึกษาดังกล่าวจะคอยทำหน้าที่ เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นที่เลี้ยงให้กับชมรมฯ เมื่อมีการประชุมหรือจะทำกิจกรรมใด ๆ ในชมรมฯ สมาชิกจะเชิญที่เลี้ยง ทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อสม. เข้าร่วมปรึกษาหารือด้วยทุกครั้ง ที่ปรึกษา ในส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเพราะมีการโยกย้ายไป ทำงานที่อื่นหรือลงไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป ปัจจุบันที่ปรึกษาในส่วนของเจ้าหน้าที่ฯ เหลือเพียง คนเดียวคือ นายสมบัติ ดุลยรัตน์ ส่วน อสม. ยังมีจำนวนเท่าเดิม

เมื่อดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการชมรมฯ เรียบร้อยแล้ว สมาชิกก็ได้ร่วมกัน ตั้งชื่อชมรมโดยเอาชื่อหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อ คือ "ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม" เพราะจะได้เหมือนกับ หมู่บ้านอื่น ซึ่งสมาชิกได้ร่วมกันตั้งขึ้นในวันเดียวกันกับวันประชุมเลือกตั้งคณะกรรมการชมรมฯ ที่บ้าน นายจันทร์ สิงห์แก้ว อสม. ในหมู่บ้าน ส่วนสถานที่ตั้งชมรมนั้นได้เลือกเอาบ้าน นายจันทร์ สิงห์แก้ว อสม. บ้านป่าขาม เป็นสถานที่ตั้งของชมรมฯ สำหรับเวลาทำกิจกรรม

ร่วมกัน เพราะเห็นว่าเป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน มีอาณาบริเวณกว้างขวางพอที่จะทำกิจกรรมร่วมกันได้สะดวก ง่ายและสะดวกต่อการเดินทางเข้ามาร่วมกิจกรรม ต่อมาสถานที่คับแคบ เนื่องจากสถานที่ตั้งชมรมฯ มีการสร้างเกสเฮาส์ ห้องอบสมุนไพร และมีลูกค้านักท่องเที่ยว เข้า-ออก ตลอดทั้งวันทำให้ไม่สะดวกต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน จึงได้ย้ายชมรมฯ มาที่วัดป่าขามซึ่งอยู่ห่างจากบ้าน อสม. ประมาณ 100 เมตร โดยใช้สถานที่ใต้ถุนของวัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมร่วมกันของชมรมฯ

ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม กำหนดการประชุมสมาชิกเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งประชุมสามัญประจำปี 1 ครั้งในเดือนธันวาคม จากการสังเกตพบว่า การประชุมสมาชิกชมรมฯ ไม่ได้จัดประชุมต่อเนื่องทุกเดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประธานหรือสมาชิกมีเรื่องสำคัญที่จะแจ้งหรือเสนอในที่ประชุมหรือไม่ ส่วนการประชุมสามัญประจำปีนั้นได้ทำการประชุมตามที่ได้กำหนดไว้ทุกปี และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย ทำให้ทราบว่าก่อนจะมีการประชุมสมาชิก ถ้ามีเรื่องหรือกิจกรรมที่จะพัฒนาชมรมฯ คณะกรรมการชมรมซึ่งประกอบด้วยประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก ซึ่งมีความสัมพันธ์กันแบบเพื่อน จะมาปรึกษารื้อหรือร่วมกันก่อน เพื่อหาข้อยุติ และข้อตกลงในเรื่องต่าง ๆ ที่จะทำการแจ้งให้ทราบ และขอความคิดเห็นในวันที่มีการประชุมสมาชิกทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อให้คณะกรรมการได้ข้อสรุปที่เป็นแนวทางเดียวกันและเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้คณะกรรมการมีความคิดเห็นที่แตกต่างอันจะนำไปสู่การโต้แย้งหรือการถกเถียงกันเอง ซึ่งจะทำให้สมาชิกขาดความเชื่อถือและเกิดความลังเลในการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ และประการสำคัญเพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการมีภาพพจน์ที่ดีเป็นที่น่าเชื่อถือและสมาชิกเกิดความไว้วางใจ ตลอดจนมีความเต็มใจในการเข้าร่วมดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ

การจัดประชุมสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ บ้านป่าขาม จะจัดที่ชมรมผู้สูงอายุ บ้านป่าขาม ตั้งอยู่ที่บ้าน นายจันทร์ สิงห์แก้ว ซึ่งเป็นบ้าน อสม. ที่ปรึกษาของชมรมฯ ในการประชุมสมาชิกชมรมฯ แต่ละครั้ง ประธานจะเป็นคนเรียกประชุมและจะเรียกประชุมในวันตรวจสุขภาพ เพราะสมาชิกชมรมฯ จะมามากในวันดังกล่าวและเป็นการประหยัดเวลาของสมาชิกด้วยการประชุมฯ ส่วนใหญ่จะเริ่มประชุมหลังทำการตรวจสุขภาพ ให้สุขศึกษา หรือออกกำลังกายเสร็จเรียบร้อยแล้ว หรือบางครั้งจะทำการประชุมให้แล้วเสร็จก่อนจึงจะทำการตรวจสุขภาพ ให้สุขศึกษาออกกำลังกาย ในการประชุมแต่ละครั้งประธานเป็นผู้กำหนดเรื่องที่จะประชุมทั้งหมด และเป็นผู้ทำการชี้แจงให้สมาชิกทราบตามวาระการประชุมที่ประธานได้กำหนดไว้ เรื่องที่ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ได้ประชุมมาจากการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการบริหารชมรมอำเภอป่าขาม เช่น เรื่องเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่าย เรื่องเกี่ยวกับการเงิน

ของชมรมอำเภอ เรื่องจำนวนสมาชิกชมรมอำเภอทั้งหมด รวมทั้งเรื่องขอความร่วมมือเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ของชมรมอำเภอฯ เป็นต้น การประชุมส่วนใหญ่ไม่ได้จัดบันทึกรายงานการประชุมเป็นลายลักษณ์อักษรเพราะเลขาจดบันทึกไม่ทันและมีบางครั้งที่ อสม. ช่วยจดบันทึก รายงานการประชุมหรือประธานเป็นผู้จดบันทึกรายงานการประชุมเองสมาชิกชมรมฯ ที่เข้าร่วมประชุมไม่ได้ลงชื่อเป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะจดบันทึกรายชื่อไว้ในสมุดการตรวจสุขภาพทุกครั้ง และในการประชุมสมาชิกประจำเดือนจะมี อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เป็นที่ปรึกษาของชมรมเข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาหรือจะทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาชมรมฯ คณะกรรมการหรือ อสม. ที่ปรึกษาจะนำเข้าสู่ที่ประชุมสมาชิกชมรมทุกครั้ง เพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ และหาแนวทางแก้ไขและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ส่วนการประชุมสามัญประจำปีนั้น ชมรมฯ ได้ทำการจัดประชุมในเดือนธันวาคมของทุกปี โดยจัดที่ศูนย์รวมชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม ซึ่งเป็นสถานที่เดียวกับสถานที่จัดประชุมสมาชิกชมรมฯ ประจำเดือน ในการประชุมประธานจะเป็นผู้ชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องการสรุปรายรับ-รายจ่าย ประจำปี ของเงินในชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามรวมทั้งยอดเงินของชมรมที่คงเหลือทั้งหมด

ทางด้านการดำเนินงานในเรื่องของการเงินของชมรมฯ คณะกรรมการฯ ของชมรมฯ ได้ร่วมกันบริหารเงินทุนชมรมในหมู่บ้านกับเงินทุนชมรมในอำเภอปาย ในส่วนของเงินทุนชมรมหมู่บ้านป่าขามนั้น จากการศึกษาพบว่าริเริ่มจากปี พ.ศ.2537 ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้รับรางวัลจากการแสดงของผู้สูงอายุในวันงานผู้สูงอายุแห่งชาติที่โรงเรียนปายวิทยาคาร เป็นจำนวนเงิน 200 บาท ซึ่งไม่เพียงพอที่จะแบ่งปันหรือนำไปใช้ประโยชน์ในชมรมฯ ได้ อสม. และสมาชิกจึงได้ปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นทางการที่บ้าน นายจันทร์ สิงห์แก้ว ซึ่งเป็น อสม. ที่ปรึกษาของชมรมฯ ในหมู่บ้าน และได้ตกลงกันว่าให้เก็บเป็นเงินของชมรมฯ และช่วยกันหาเงินทุนมาสมทบให้มากขึ้น สมาชิกชมรมฯ ส่วนใหญ่ก็เห็นชอบด้วยต่อมา อสม. ที่ปรึกษาของชมรมฯ ได้ขอบริจาคจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลปาย จำนวน 500 บาท และได้นำมาสมทบกับเงินของชมรมที่มีอยู่เดิม เป็นเงิน 700 บาท ซึ่งก็ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชมรมฯ ต่อมาในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 อาสาสมัครและสมาชิกของชมรมฯ ได้ร่วมกันทำบุญทอดผ้าป่าผู้สูงอายุขึ้นที่วัดป่าขามได้เงินจากการทอดผ้าป่า จำนวน 4,000 บาท รวมกับทุนเดิมของชมรมฯ ที่มีอยู่เดิม เป็นเงิน 7,700 บาท และในปี พ.ศ.2539 ชมรมฯ ก็ได้ขอบริจาค เงินจาก สส. ซึ่งได้รับบริจาคเป็นเงินทั้งสิ้น 10,000 บาท ด้วยการช่วยเหลือจาก อสม. ที่ปรึกษาของชมรมฯ และ สจ.ที่เป็นผู้ประสานและติดตามให้และจากการที่ชมรมฯ ได้มีการจัดกิจกรรมสาธารณกุศล คือ ชื่อเก้าอี้พับมาทำปราสาทเก้าอี้สำหรับคลุมโรงศพและซื้อรถลากศพไว้เป็นของหมู่บ้าน และสมาชิก

ได้ขอเงินส่วนที่เป็นค่าเช่าเก้าอี้และค่าเช่ารถลากศพให้เป็นรายได้ของชมรม โดยค่าเช่าบูชาเก้าอี้ได้ครั้งละ 100 บาท ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้จำนวนทั้งสิ้น 1,200 บาท ส่วนค่าเช่ารถลากศพหลังจากหักค่าตอบแทนผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและเก็บเงินค่าเช่ารถลากศพแล้ว ส่วนที่เหลือให้นำเข้าเป็นรายได้ของชมรมซึ่งได้ครั้งละ 100-150 บาท และผู้สูงอายุยังได้ดำเนินจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุประจำปีในหมู่บ้านขึ้น โดยสมาชิกทุกคนจะจ่ายเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ปีละ 50 บาท แล้วนำเงินที่ได้มาช่วยเหลือสมาชิกเมื่อเจ็บป่วยและถึงแก่กรรมเมื่อสิ้นปี ถ้าหากมีเงินเหลือจากค่าสวัสดิการดังกล่าวก็ให้นำเข้าเป็นรายได้ของชมรมฯ

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารายได้ของชมรมฯ ในปัจจุบันได้มาจากเงินสามัญประจำปี สงเคราะห์ และค่าเช่ารถลากศพ สำหรับการใช้จ่ายเงินทุนชมรมฯ ส่วนใหญ่จะนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมของชมรมฯ ในด้านสาธารณกุศลและการทำบุญต่าง ๆ เงินทุนของชมรมฯ ปัจจุบันมีจำนวน 16,980 บาท ส่วนการควบคุมดูแลเงินทุนชมรมฯ นั้นสมาชิกได้ร่วมกันตั้งคณะกรรมการดูแลเงินทุนชมรมฯ ขึ้นมาอีกชุดหนึ่งประกอบด้วยประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก และกรรมการฝาก-ถอนเงินในธนาคาร จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นคณะเดียวกันกับคณะกรรมการของชมรมฯ ซึ่งคณะกรรมการดูแลเงินทุนของชมรมฯ มีหน้าที่ดำเนินการในเรื่อง

1. การรวบรวมเงินที่เป็นรายได้ของชมรมฯ ทุกประเภท ได้แก่ เงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ คนละ 50 บาทต่อปี เงินค่าเช่ารถลากศพ และเงินประเภทอื่น ๆ ที่เป็นรายได้ของชมรม
2. การเบิกจ่ายเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์แก่สมาชิกชมรมฯ ที่ถึงแก่กรรม ศพละ 500 บาท และการเบิกจ่ายเงินในกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ ส่วนคณะกรรมการฝาก-ถอนเงินธนาคาร มีอำนาจหน้าที่ในเรื่อง การฝาก-ถอน เงินทุนของชมรมฯ ในธนาคาร สำหรับการพิจารณาการใช้จ่ายเงินทุนของชมรมฯ ในกิจกรรมต่าง ๆ ต้องได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มสมาชิกชมรมฯ ก่อนทุกครั้ง

สำหรับการบริหารจัดการเงินทุนของชมรมฯ อำเภอบ้านฝาง จากการศึกษาดูงานทางด้านการเงินของชมรมหมู่บ้านและจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการของผู้วิจัยทำให้ทราบว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามโดยคณะกรรมการดูแลเงินทุนชมรมหมู่บ้านจะทำหน้าที่รวบรวมเงินค่าฌาปนกิจสงเคราะห์จากสมาชิกชมรมหมู่บ้าน ศพละ 5 บาท และค่าสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมฯ คนละ 55 บาท ให้กับประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอบ้านฝาง สำหรับการเก็บเงินค่าฌาปนกิจสงเคราะห์นั้น ประธานได้มอบหมายให้รองประธานและเลขาเป็นผู้เก็บรวบรวมจากสมาชิกชมรมฯ

ในหมู่บ้านทุกคน เมื่อจัดเก็บได้ครบทุกคนแล้ว จะนำไปมอบให้กับประธานชมรมหมู่บ้านเพื่อรวบรวมส่งให้ประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอไปส่งมอบกับหมู่บ้านอื่นแล้วนำไปเป็นค่าช่วยเหลือสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่ถึงแก่กรรม เงินที่เหลือจากการช่วยเหลือประธานจะนำเข้าเป็นรายได้ของชมรมผู้สูงอายุอำเภอต่อไป สำหรับผู้เก็บค่าฌาปนกิจสงเคราะห์จะได้รับค่าตอบแทนจากการเก็บ ศพละ 30 บาท ส่วนผู้ที่เป็สมาชิกของชมรมฯ จะได้รับสวัสดิการเป็นเงินช่วยเหลือเมื่อตายจำนวน 3,500 บาท ในเรื่อง หลักฐานทางการเงิน คณะกรรมการชมรมหมู่บ้านได้ จัดทำสมุดจดบันทึกรายชื่อผู้จ่ายค่าฌาปนกิจสงเคราะห์ใช้เป็นหลักฐานและจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเพื่อควบคุมการรับ-การจ่ายเงินของชมรมฯ ส่วนการเก็บเงินค่าสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมฯ นั้น ประธานชมรมหมู่บ้านจะเป็นผู้รวบรวมเงินพร้อมใบสมัครฯ ให้กับประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอ เพื่อนำไปขึ้นทะเบียนการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ อำเภอเมื่อขึ้นทะเบียนเสร็จแล้ว ประธานจะนำใบเสร็จรับเงินค่าสมัครฯ คืนให้ผู้สมัครทุกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันว่าได้เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุแล้ว

นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของชมรมฯ รวมทั้งร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์การดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ส่วนใหญ่จะเป็นการกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ครอบครัว ชุมชน ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่มีมีลายลักษณ์อักษรแบบทางการ โดยส่วนใหญ่เมื่อผู้สูงอายุคิดจะทำอะไรก็จะนำมาเสนอและปรึกษากันที่ประชุม และเมื่อสมาชิกเห็นด้วยก็จะวางแผนและแบ่งงานกันทำตามความถนัดของตนเอง

จากข้อมูลด้านการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุ อาจกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการด้วยตนเอง ได้แก่ การกำหนดระเบียบข้อบังคับของชมรมเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของชมรม การเลือกตั้งคณะกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานของคณะกรรมการชมรม การตั้งชื่อและหาสถานที่ตั้งชมรมฯ การจัดหาสมาชิกชมรมฯ การจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกของชมรมฯ การหาและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินทุนของชมรมฯ ตลอดจนการกำหนดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของชมรมฯ รวมทั้งกฎเกณฑ์การดำเนินกิจกรรมบางอย่างของชมรมฯ เช่น การจ่ายเงินกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ การเช่ายืมเก้าอี้และรถลากศพ เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและอาสาสมัครสาธารณสุขจะเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้เท่านั้น

ในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของชมรมผู้สูงอายุนั้น จะเห็นว่าสมาชิกได้เข้าร่วมในกิจกรรมที่สมาชิกภายในกลุ่มเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การบริหารและดำเนินการเอง ประกอบด้วยกิจกรรมด้านสวัสดิการ ได้แก่ เงินกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ในหมู่บ้าน เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมอำเภอป่าาย กิจกรรมสาธารณกุศล ได้แก่ การจัดซื้อเก้าอี้พับสำหรับทำประสาทคลุมเตียง การจัดซื้อรถลากศพ การซื้อบาตร ตู้ใส่บาตร ซื้พัด ชั้นเงิน ไบรธรรม สร้างซุ้มหรือครุ่ม ทำเป็นเสื่อวัด ไว้ในหมู่บ้าน เป็นเจ้าภาพสร้างกำแพงวัดกลาง ส่วนกิจกรรมด้านศาสนา ได้แก่ การปฏิบัติธรรมในช่วงเช้าพรรษา การทำบุญกุศลเนื่องในโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทางสาธารณสุข ได้แก่ กิจกรรมการบริการตรวจสุขภาพ กิจกรรมให้ความรู้ทางสุขภาพ กิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดและความเป็นมาที่แสดงถึงสถานการณ์มีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมดังนี้

กิจกรรมด้านสวัสดิการ ได้แก่ กิจกรรมกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ในหมู่บ้าน เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมอำเภอป่าาย

กิจกรรมกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน

ในปีพ.ศ.2538 อสม. ได้เสนอในที่ประชุมเรื่องการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการประจำปีสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุเมื่อเจ็บป่วยและถึงแก่กรรม ซึ่งสมาชิกก็เห็นชอบด้วย สมาชิกชมรมร่วมกับ อสม.ที่เลี้ยง จึงได้ร่วมกันออกระเบียบกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติในการใช้เงินช่วยเหลือสมาชิกชมรมฯ ในหมู่บ้านขณะเจ็บป่วยและเมื่อถึงแก่กรรมไว้ว่า ถ้าสมาชิกชมรมฯ คนหนึ่งคนใดป่วยและถูกส่งไปรักษาต่อที่จังหวัดเชียงใหม่อย่างเร่งด่วน ชมรมฯ จะจ่ายเงินให้ จำนวน 500 บาท และถ้าสมาชิกชมรมฯ เสียชีวิตจะจ่ายเงินเพิ่มให้อีก จำนวน 500 บาท รวมเป็น 1,000 บาท ต่อมาสมาชิกในชมรมฯ บางคนเห็นว่า มีผู้สูงอายุที่ป่วยและไม่ได้ส่งไปรักษาต่อที่จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เสียเปรียบ สมาชิกชมรมฯ จึงได้ตกลงกับใหม่ว่า ให้จ่ายเฉพาะผู้ที่ถึงแก่กรรมเท่านั้น เงินที่เหลือให้นำเข้าเป็นรายได้ของชมรมฯ และจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารของผู้วิจัยทำให้ทราบว่าประธานจะทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐาน ต่อหน้าพยาน 1-2 คน ทุกครั้ง

กิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ชมรมผู้สูงอายุอำเภอป่าาย

ริเริ่มขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2535 โดยคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ตำบลเวียงใต้ ได้มีแนวคิดที่จะช่วยเหลือกันและกันทางด้านเศรษฐกิจ จึงได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ขึ้นในชมรมฯ และได้นำเสนอในที่ประชุมสมาชิกจากทุกหมู่บ้าน เพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องการเก็บเงินค่าฌาปนกิจและได้ข้อตกลงร่วมกันว่า ให้เก็บครั้งละ 5 บาท ซึ่งก็ได้ถือปฏิบัติมา

ตั้งแต่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน และเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ตำบลเวียงใต้ ก็ได้ร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์การจ่ายเงินฌาปนกิจ ดังนี้

1. สมาชิกทุกคนเมื่อถึงแก่กรรมลง ญาติมีสิทธิได้รับเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยครั้งแรกของการก่อตั้งได้รับศพละ 1,000 บาท ต่อมาได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็น 2,000 บาท 2,500 บาท จนถึงปัจจุบันได้รับ 3,000 บาท
2. เมื่อสมาชิกชมรมฯ ทุกคนถึงแก่กรรมลง ทายาทจะต้องเสียค่าฌาปนกิจ ครั้งละ 5 บาท
3. ให้ประธานชมรมหมู่บ้าน รวบรวมเงินจากประชาชนตำบลเวียงใต้ ภายใน 5 วัน หลังจากได้รับหนังสือมรณบัตร

เมื่อมีการขยายเป็นชมรมอำเภอปาย กิจกรรมดังกล่าวก็ยังคงดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน แต่อยู่ในรูปของอำเภอ สำหรับบ้านป่าขาม จากการสังเกตพบว่า หลังจากประธานได้รับใบมรณบัตรจากประธานอำเภอ ก็จะแจ้งให้รองประธาน เลขา และเหรัญญิกช่วยกัน เก็บเงินฌาปนกิจจากสมาชิกในหมู่บ้าน แล้วรวบรวมให้ประธานชมรมในหมู่บ้านรวบรวมส่งประธานอำเภอทุกครั้งเมื่อสมาชิกในหมู่บ้านถึงแก่กรรมลง ประธานและคณะกรรมการชมรม อำเภอก็นำเงินฌาปนกิจมาจ่ายให้กับทายาท ในวันงานศพ ส่วนใหญ่ไม่เกิน 2 วัน หลังจากเสียชีวิตแล้ว

กิจกรรมสาธารณกุศล

กิจกรรมสาธารณกุศล ได้แก่ การซื้อเก้าอี้พับสำหรับทำปราสาทคลุมโลงศพ ในปี พ.ศ.2539 อสม. พี่เลี้ยง ได้เสนอในที่ประชุมสมาชิกชมรมเรื่องการจัดซื้อเก้าอี้มาทำปราสาทคลุมโลงศพให้กับผู้ตายในหมู่บ้านเพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านที่มีฐานะยากจน ซึ่งเมื่อถึงแก่กรรมลงจะได้มีปราสาทเช่นเดียวกันคนอื่นที่มีฐานะร่ำรวยและทำให้รู้สึกสบายใจกับความเชื่อที่ว่า วิญญาณของผู้ตายจะได้มีที่พักพิงที่สวยงามและอยู่อย่างมีความสุข ดังคำสนทนาของผู้วิจัยกับชาวบ้านตอนหนึ่งว่า ทาม : ได้ปราสาทมาอย่างไร? ชมรมฯ มีส่วนช่วยเหลือหรือไม่อย่างไร? นางตา ใจหนู : “ต่างชมรมฯ ได้ประชุมกัน และได้คิดโดยกันว่าเฮน่าจะซื้อเก้าอี้พับไว้ทำเป็นปราสาทใส่ศพ เพราะมีคนเฒ่าบ้านเฮาสามารถเอาเก้าอี้มาต่อกัน ทำเป็นปราสาทได้ ปอเฮาแหศฟไปถึงป่าจ้ำแล้ว ก็ดึงเอาเก้าอี้เก็บไว้ เอาแต่โลงศพกับศพไปเผา ส่วนเก้าอี้ก็เก็บเอาไว้ที่วัด เมื่อมีคนตายแหม ก่อจะได้ปู้จ่าไปทำเป็นปราสาทแหม เงินค่าปู้จ่าก็

เอาเข้าชมรมฯ แก้อี้ชุดนี้ จะเก็บไว้ ปูजाไปแบ่งป่าสาทเต้าอัน" (ทางชมรมได้ประชุมกันและได้คิดว่าเราน่าจะซื้อแก้อี้พับไว้ทำเป็นปราสาทใส่ศพ เพราะมีผู้สูงอายุบ้านเราสามารถเอาแก้อี้มาต่อกันแล้วทำเป็นปราสาทได้ พอเราแห่ศพไปถึงป่าช้าแล้ว ก็เอาแก้อี้ออกและนำมาเก็บไว้ที่วัด เมื่อมีคนตายอีกก็จะได้นำไปทำเป็นปราสาทอีกแก้อี้ชุดนี้จะเก็บไว้ทำปราสาทอย่างเดียว) ซึ่งสมาชิกชมรมฯ ก็เห็นชอบในเรื่องนี้และได้ตัดสินใจซื้อแก้อี้พับ จำนวน 40 ตัว ตัว ๆ ละ 150 บาท เป็นเงิน 6,000 บาท นำมาเก็บไว้ที่วัดป่าขาม มีนายเจน หนูมนู ซึ่งเป็น อสม. ที่ปรึกษาของชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม เป็นผู้ดูแลและได้เปิดบริการ ให้ชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านมาเช่าไปทำปราสาทให้กับญาติที่ตาย โดยได้ตกลงกฎเกณฑ์ข้อบังคับ การเช่าบูชาว่ากันว่า คนในหมู่บ้านให้เช่าบูชาครั้งละ 100 บาท ส่วนคนนอกหมู่บ้านให้เช่าบูชาครั้งละ 200 บาท เงินที่ได้นำเข้าเป็นรายได้ของชมรม ห้ามนำแก้อี้ไปใช้ประโยชน์อื่นนอกจากทำปราสาทเท่านั้น และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัยทำให้พบว่า เมื่อก่อนมีชาวบ้านมาเช่าบริการอยู่บ้าง ได้เงินค่าเช่าแก้อี้ประมาณ 1,200 บาท ปัจจุบันไม่มีผู้ใดมาเช่า เนื่องจากว่าผู้เช่าเห็นว่าแก้อี้ที่เช่าไปน่าจะถวายทานให้กับผู้ตาย ไม่ควรเก็บมาคืน กอปรกับระยะหลังได้มีร้านจำหน่ายโลงศพและปราสาทในหมู่บ้านข้างเคียง ในราคาที่ชาวบ้านสามารถซื้อได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงหันไปซื้อปราสาทสำเร็จรูปแทน เมื่อไม่มีใครมาเช่าแก้อี้ทางชมรมจึงได้มอบให้เป็นสมบัติของวัดเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมอื่นต่อไป

การจัดซื้อรถลากศพ

ประธานและคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ได้เสนอในที่ประชุมสมาชิกชมรมฯ ให้มีการซื้อรถลากศพไว้เป็นของหมู่บ้านเพราะเมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะได้ไม่ต้องไปยืมรถลากศพจากหมู่บ้านอื่นเหมือนแต่ก่อนและสมาชิกชมรมฯ ก็เห็นชอบด้วยแต่เมื่อสอบถามราคาของรถลากศพแล้วเงินทุนของชมรมมีไม่เพียงพอที่จะซื้อรถลากศพได้ จึงได้ปรึกษารื้อหรือกันหาเงินมาสมทบและได้ตกลงกันนำเงินทุนของชมรมเท่าที่มีอยู่ไปซื้อ บาทร จำนวน 32 ลูก เป็นเงิน 3,860 บาท เพื่อนำมาหาเงินสมทบทุนในการจัดซื้อรถลากศพในช่วงปรีวาสกรรม จำนวน 2 ครั้ง ๆ ละ 5 วัน ช่วงงานฉลองวัดป่าขาม จำนวน 5 วัน และช่วงงานศพของหลวงพ่อดำอีก 5 วัน โดยในวันดังกล่าวสมาชิกชมรมฯ จะนำบาทรไปวางเรียงกันเป็นแถวเพื่อให้ผู้มาในงานได้ร่วมทำบุญโดยการใส่บาทรโดยการหยอดเหรียญลงในบาทรตามจิตศรัทธาของแต่ละคน โดยผู้สูงอายุจะจัดเวรผลัดกันเฝ้าดูแลบาทรทุกวัน จนกว่างานจะแล้วเสร็จ ได้เงินจากผู้มาร่วมบริจาคทั้งหมด 9,500 บาท เสร็จแล้ว ได้รวบรวมส่งให้ประธานเพื่อนำไปสมทบทุนที่จะไปซื้อรถลากศพต่อไป

ในปี พ.ศ.2540 เมื่อกลุ่มสมาชิกชมรมได้นำเงินทุนชมรมจากผู้ที่มาช่วยทำบุญใส่บาตรในวันงานเข้าปริวาสกรรม, งานฉลองวัดป่าขาม และงานศพหลวงพ่อดำแล้วมาสมทบกับเงินทุนชมรมฯ ที่มีอยู่เดิมแต่ยังไม่เพียงพอที่จะซื้อรถลากศพประธานชมรมฯ จึงได้ประสานกำนันเพื่อนำเรื่องเสนอต่อที่ประชุมชาวบ้านป่าขามเพื่อชี้แจงเรื่องการซื้อรถลากศพและได้ขอเรียไรจากชาวบ้านในหมู่บ้านเพื่อนำมาสมทบทุน มีชาวบ้านในหมู่บ้านป่าขามร่วมบริจาค จำนวน 92 คน คิดเป็นเงิน 9,900 บาท เมื่อมีเงินเพียงพอที่จะซื้อรถลากศพ กลุ่มสมาชิกชมรมฯ จึงได้ตัดสินใจนำเงินไปซื้อรถลากศพ ในราคา 17,000 บาท โดยประธาน และรองประธานชมรมฯ เป็นผู้ไปซื้อจากจังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มสมาชิกชมรมฯ ได้ร่วมกันตั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับการเช่ารถลากศพเพื่อจะได้ยึดปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน คือ ผู้เช่าที่อยู่ในเขต ตำบลเวียงใต้คิดค่าเช่า 150 บาท ถ้าผู้เช่าอยู่ในเขตตำบลอื่นคิดค่าเช่า 200 บาท การดูแลรถลากศพ กลุ่มสมาชิกชมรมฯ ได้ตกลงกันให้เก็บรถลากศพไว้ที่วัดป่าขาม เพราะชมรมฯ ไม่มีสถานที่เก็บ โดยเมื่อก่อนได้มอบหมายให้เหรียญเป็นผู้ดูแลเรื่องการให้เช่ายิ้ม รวมทั้งเก็บเงินค่าเช่ารถลากศพทั้งหมด แต่ในปัจจุบันหลังจากมีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการชุดใหม่ กอปรกับเหรียญมีอายุมากขึ้นประธานจึงได้มอบหมายให้เลขาฯ เป็นผู้เก็บค่าเช่ารถแทน และให้นายบุญตัน ปานนุ ซึ่งเป็นสมาชิกชมรมฯ เป็นผู้ดูแลในเรื่องการเช่ายิ้มรถลากศพแก่ผู้มาเช่า การรับส่งคืนรถลากศพจากผู้เช่ายิ้มการตรวจสอบสภาพความพร้อมของรถลากศพให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อยู่ตลอดและเมื่อรถลากศพมีการชำรุดจะแจ้งเลขาฯ เพื่อเบิกเงินจากประธานชมรมมาซ่อมแซมทุกครั้งประธานจะบันทึกการเบิกจ่ายเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐานทุกครั้งและจากการศึกษาข้อมูลจากสมุดบันทึก การเช่ายิ้มรถของผู้ใช้บริการพบว่า ผู้มาเช่ายิ้มรถลากศพส่วนใหญ่จะเป็นคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านในเขตตำบลเดียวกันมีบ้างเล็กน้อย ที่มาจากหมู่บ้านต่างตำบล การติดต่อขอเช่ารถลากศพเมื่อก่อนการติดต่อขอเช่ายิ้มรถลากศพจะติดต่อขอเช่ายิ้มที่เหรียญ ปัจจุบันจะติดต่อขอเช่าที่นายบุญตัน ปานนุ ผู้ดูแลรักษารถลากศพ ในเรื่องการดูแลเงินค่าเช่ารถ นายบุญตัน ปานนุ ผู้ดูแลรถลากศพจะเป็นผู้รับเงินค่าเช่ารถลากศพ จากผู้เช่ามาให้เลขาฯ เพื่อทำการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง เลขาฯ จะหักเป็นค่าตอบแทนให้กับนายบุญตัน ปานนุ ผู้ดูแลรักษา และเลขาฯ ผู้ทำหน้าที่เก็บเงินค่าเช่า คนละ 25-50 บาท ส่วนที่เหลือ 100 บาท จะนำส่งให้ประธานเพื่อนำเข้าเป็นรายได้ของชมรมฯ ต่อไป ประธานจะจดบันทึกการรับเงินค่าเช่ารถจากเลขาฯ ไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง ก่อนจะนำฝากธนาคารต่อไป

การจัดซื้อตู้ ชั้นเงิน พัด ไบรธรรม และสร้างซุ้มหรือครุ่มทำเป็นเสื่อวัดและ
การสร้างกำแพงวัด

เนื่องจากประธาน คณะกรรมการ และสมาชิกชมรมฯ ร่วมกับ อสม. พี่เลี้ยง
ได้มองเห็นว่า บาทที่ซื้อมาจำนวน 32 ลูก เพื่อนำมาใช้ในการหาเงินมาสมทบซื้อรถลากศพนั้น
มีจำนวนมากและไม่มีที่เก็บจึงได้ร่วมตกลงกันให้นำเงินของชมรมฯ ไปซื้อตู้มา 1 ตู้ จำนวน 5,000
บาท เพื่อนำมาเก็บบาทโดยเก็บไว้ที่วัด และเนื่องจากชาวบ้านป่าขามนับถือศาสนาพุทธและ
ยึดถือวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจทุกหลังคาเรือน ดังนั้นวัดจึงเป็นจุดศูนย์กลางในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ
ของหมู่บ้านด้วย สำหรับผู้สูงอายุซึ่งเปรียบเสมือนไม้ใกล้ฝั่ง จะเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวนี้
มาก และเมื่อสมาชิกได้มองเห็นปัญหาว่าในวัดไม่มีชั้นสำหรับใส่น้ำมนต์ ไม่มีพัด ไม่มีไบรธรรม
สำหรับใช้ประกอบในพิธีทางศาสนา ซึ่งต้องไปยืมวัดอื่นอยู่ตลอดเวลาจึงได้ร่วมกันปรึกษาหารือกัน
และได้ตกลงกันนำเงินชมรมฯ ไปจัดซื้อสิ่งของดังกล่าวไว้ในวัด จำนวน 13,500 บาท เพื่อเป็น
ประโยชน์ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ และไม่ต้องไปยืมจากที่อื่นต่อไป นอกจากนี้ทุกครั้งที่มีผู้สูงอายุ
มาวัดจะต้องมากราบไหว้บูชาที่เสื่อวัดก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพเจ้าที่วัดซึ่งสูงอายุ
โดยมีความเชื่อว่าอาคารสถานที่ทุกแห่งจะมีเจ้าที่เจ้าทางคอยปกป้องรักษาอยู่แต่เนื่องจากสภาพ
เสื่อวัดมีความเก่าแก่ผุพังมากจึงได้ปรึกษาหารือนำเงินชมรมฯ มาสร้างเสื่อวัด จำนวน 5,000 บาท
เพื่อเป็นทำบุญร่วมกันและได้ใช้ประโยชน์ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป นอกจากนี้สภาพกำแพงวัดกลาง
มีการชำรุดและเจ้าอาวาสมีความคิดที่จะซ่อมแซมกำแพงวัด สมาชิกจึงได้ปรึกษาหารือร่วมกันเป็น
เจ้าภาพสร้างกำแพงวัดกลาง 1 ห้องเพื่อเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลร่วมกัน

กิจกรรมทางศาสนา

กิจกรรมทางศาสนา ได้แก่

กิจกรรมปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษา

วิถีชีวิตของชาวตำบลป่าขามมีความผูกพันกับวัดมาช้านานมาก ชาวบ้านทุกคน
ถือว่าตนเองเป็นพุทธศาสนิกชน จึงได้นำเอาคำสั่งสอนของพุทธศาสนามาเป็นหลักยึดถือ และเป็น
แนวทางในการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องบุญและความเกรงกลัวต่อบาป
ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนไปร่วมทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ที่ได้กระทำกันมาช้านาน
จนเป็นประเพณีของหมู่บ้านสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา
ซึ่ง ฟอ่น้อยจ่ายคำ ปี่ระกรรณ์ ได้เล่าให้ฟังว่า ในทุกวันพระช่วงเข้าพรรษาชาวบ้านจะพากันไป
ทำบุญที่วัดร่วมฟังเทศน์โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะพากันมานอนวัดถือศีล นั่งสมาธิ
เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจของตนให้เบาบางกิเลส และเมื่อมีการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้าน

ประธานชมรมก็ได้บอกให้กลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ชักชวนกันไปปฏิบัติธรรมกันให้มาก ๆ และให้ใส่ชุดสีขาวทุกครั้งที่ไปปฏิบัติธรรม เพราะดูแล้วสะอาดบริสุทธิ์ งามตาดี และยังคงได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นลูกรุ่นหลานสืบต่อ ๆ กันไป

จากการศึกษายังพบว่า ที่ผ่านมาในช่วงเช้าพระภิกษุจะมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ทั้งหญิงชาย ประมาณ 30-40 คน พวกกันมานอนที่วัดป่าขามซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้านป่าขาม เพื่อถือศีล และนั่งสมาธิภาวนา มีการสวดมนต์ วาจา และใจ ส่วนใหญ่จะปฏิบัติธรรมกันในทุกวันพระ และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 เดือนมิถุนายน พ.ศ.2541 ซึ่งตรงกับวันพระทำให้ทราบว่ามียุทธสมาธิชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านแต่งตัวด้วยชุดสีขาว จำนวน 38 คน เป็นชาย 15 คน เป็นหญิง 23 คน พวกกันออกจากบ้านมาที่วัดตั้งแต่เวลา 06.00-07.00 น. โดยแต่ละคนจะนำขันข้าวตอก ดอกไม้ รูปเทียน ข้าวถวายพระพุทธรูปและข้าวใส่บาตรมาด้วย เมื่อมาถึงวัดทุกคนจะขึ้นไปกราบพระบนวัด เพื่อแสดงถึงความศรัทธาและความเคารพต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากนั้นแต่ละคนก็จะนำข้าวตอกดอกไม้ไปใส่ที่พานแก้วทั้งสาม ซึ่งเป็นการบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ จากนั้นก็จะพากันจุดรูปเทียน และถวายข้าวหอมต่อเพื่อเป็นการถวายเป็นพุทธบูชาเมื่อถึงเวลา 08.00 น. ผู้นำเรียกทุกคนมาพร้อมกันเมื่อพร้อมแล้วผู้นำได้นำพานดอกถวายพระพุทธรูป ถวายพระธรรมและถวายพระสงฆ์ ต่อจากนั้นผู้นำได้นำไหว้พระรับศีล พระสงฆ์ให้พร ทุกคนร่วมกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว จนเสร็จพิธีชาวบ้านที่ไม่ใช่ผู้สูงอายุ ก็จะแยกย้ายกันกลับบ้าน ส่วนกลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุก็จะสมาทานศีล 8 และนั่งสมาธิภาวนาไปจนถึงเวลา 11.00 น. ก็ออกจากกรณั่งสมาธิภาวนาแล้วพากันมาจัดเตรียมและถวายอาหารเพลแต่พระสงฆ์ จากนั้นจึงพากันมารับประทานอาหารเที่ยงกับลูกหลาน หลังจากรับประทานอาหารเที่ยงเสร็จแล้ว ก็พากันพักผ่อน ผู้ชายจะพักผ่อนบนวัดส่วนผู้หญิงจะพักผ่อนที่ศาลา เมื่อถึงเวลาประมาณ 16.00 น. ทุกคนจะอาบน้ำ แต่งตัวและมารวมกันบนวัดอีกครั้งหนึ่ง ในระหว่างรอกกลุ่มสมาชิกด้วยกันนั้น ได้มีลูกหลานในหมู่บ้านได้นำน้ำปานะมาถวาย บางคนก็ดื่มเลย บางคนก็ยังไม่ดื่มเก็บไว้ก่อน เมื่อเวลา 18.00 น. ทุกคนมาพร้อมกันก็เริ่มทำวัตรเย็น เสร็จแล้วนั่งสมาธิภาวนาต่อจนถึงเวลา 20.00 น. ก็แยกย้ายกันไปนั่งสมาธิต่อในที่พักผ่อนของตนเองบางคนก็นั่งสมาธิต่อเมื่อถึงเวลา 04.00 น. ผู้สูงอายุได้ขึ้นมาทำวัตรเช้าอีกครั้ง จนถึงเวลา 06.00 น. จึงได้แยกย้ายกันกลับบ้าน

การทำบุญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมทำบุญหลวงพ่อดาคำ ต้นศิโรย
เนื่องจาก หลวงพ่อดาคำ ต้นศิโรย เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าขามที่ชาวบ้านให้
ความเคารพนับถือและศรัทธามาก และผู้สูงอายุเองก็ให้ความนับถือและศรัทธามากเช่นกัน ดังนั้น
หลังจากท่านมรณภาพได้ 100 วันชาวบ้านก็ได้ทำบุญ 100 วันหลวงพ่อดาคำ ขึ้นที่วัดป่าขาม ซึ่งมี
ชาวบ้านทั้งในและนอกหมู่บ้านมาร่วมทำบุญเป็นจำนวนมากและผู้สูงอายุในนามของชมรม
ผู้สูงอายุก็ได้ปรึกษาหารือกันนำเงินของชมรมร่วมทำบุญเพื่อเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลร่วมกัน

กิจกรรมด้านสุขภาพ

กิจกรรมนี้ริเริ่มโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลปาย
ที่ได้พยายามสนับสนุนให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในชมรมผู้สูงอายุ ประกอบด้วยกิจกรรม
ตรวจสุขภาพ กิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ กิจกรรมกายบริหารหรือออกกำลังกาย และกิจกรรม
วันผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยการเสนอในที่ประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ
ตำบลเวียงใต้ ในประเด็นการพิจารณากิจกรรมของชมรม เมื่อปี 2535 ซึ่งมีนายเจตน์ เจตนดำรงเลิศ
เป็นประธานในการดำเนินการประชุม คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ตำบลเวียงใต้ (มาจากตัวแทน
ของชมรมผู้สูงอายุระดับหมู่บ้าน) ได้ร่วมกันพิจารณาและกำหนดให้มีกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ
ในชมรม อันประกอบด้วยด้วย กิจกรรมการตรวจสุขภาพ กิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ กิจกรรม
ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และกิจกรรมวันผู้สูงอายุ ทั้งเพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการ
พื้นฐานทั่วไปด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ และได้กำหนดเป้าหมายให้ความรู้ด้านสุขภาพและ
กายบริหารหรือออกกำลังกายเดือนละ 1 ครั้ง ส่วนกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนดเป้าหมาย
การดำเนินการ 1 ครั้ง/ปี ในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี โดยขอให้
เจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลปายเป็นผู้ให้การสนับสนุนและเป็นที่ปรึกษาในการดำเนิน
กิจกรรมแต่ละครั้งและเมื่อมีการขยายชมรมให้เป็นชมรมอำเภอปายในปี 2538 คณะกรรมการ
ชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายยังคงให้มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมดังกล่าวเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมี
รายละเอียดของการเข้าร่วมของสมาชิกในแต่ละกิจกรรมดังนี้.-

กิจกรรมตรวจสุขภาพ

การดำเนินกิจกรรมตรวจสุขภาพในชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม ได้ดำเนินการมา
ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบัน โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายส่งเสริมสุขภาพมาบริการแก่
สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านมาโดยตลอด โดยมีการนัดวันเวลาและสถานที่ตรวจสุขภาพใน
แต่ละเดือน ระยะเวลาของการก่อตั้งชมรมฯ ได้ขอให้ผู้นำ อสม. ในฐานะเป็นที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง
ของชมรมเป็นผู้ประสานนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ เพื่อตรวจสุขภาพกับเจ้าหน้าที่ที่โรงพยาบาล

ป่วย และมาบอกต่อประธานและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อรับทราบและเข้าร่วมในกิจกรรมตรวจสุขภาพวันนี้นัดหมายต่อไป แต่ปัจจุบันจะให้ประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย เป็นผู้ประสานกำหนดวันนัดตรวจสุขภาพกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายส่งเสริมสุขภาพที่โรงพยาบาลปายและมาบอกต่อกับประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามเพื่อประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุรับทราบ และเข้าร่วมกิจกรรมตรวจสุขภาพต่อไป

การบอกให้สมาชิกเข้าร่วมตรวจสุขภาพที่ผ่านมา ประธานชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านจะขอให้ผู้นำ อสม. ให้ช่วยประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเข้าร่วมตรวจสุขภาพ ส่วนใหญ่จะบอกผ่านทางหอกระจายข่าวสารประจำหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้าน อสม. โดย อสม.จะเป็นผู้ประกาศเสียงตามสายในตอนเช้าเวลา 07.00 น. ก่อน วันรับบริการ 1 วัน และตอนเช้าของวันบริการอีก 1 วัน แต่ถ้าเครื่องกระจายเสียงขัดข้องประธานจะบอกให้ผู้ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ในชมรมไปบอกสมาชิกตามบ้านชาวบ้าน ลูกหลาน ที่ทราบข่าวก็จะบอกต่อ ๆ กันไป

ในการตรวจสุขภาพทุกครั้งที่ผ่านมาจะใช้บริเวณบ้านผู้นำ อสม. เป็นสถานที่ในการตรวจสุขภาพ แต่ปัจจุบันสถานที่ที่มีความคับแคบลงจึงได้ไปใช้บริเวณใต้ถุนวัดป่าขามเป็นสถานที่ในการตรวจสุขภาพเพราะเห็นว่าง่างขวางดี และในวันตรวจสุขภาพสมาชิกที่มาตรวจจะนำสมุดบันทึกสุขภาพประจำตัวผู้สูงอายุที่ทางเจ้าหน้าที่ได้แจกให้มาด้วยทุกครั้ง โดยมี อสม. ในหมู่บ้าน 5-10 คน มาช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ เช่น คอยจัดคิวตรวจ ช่วยเรียกชื่อผู้สูงอายุที่มาตรวจตามคิว ช่วยชั่งน้ำหนัก ช่วยวัดความดัน และช่วยบันทึกผลการชั่งน้ำหนัก และค่าความดันลงในสมุดทะเบียนการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นผู้ตรวจสุขภาพทั่วไป วัดความดันซ้ำในรายที่ไม่แน่ใจ ประเมินภาวะสุขภาพและบันทึกผลการตรวจสุขภาพในสมุดบันทึกสุขภาพประจำตัวของผู้สูงอายุทุกครั้ง หลังจากนั้นจึงก็ให้คำแนะนำแก่ผู้รับบริการตรวจทุกคน (ในรายที่ปกติ) แต่ในรายที่มีภาวะเสี่ยงจะแนะนำการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคแทรกซ้อน ต่อจากนั้นก็ส่งต่อไปที่โรงพยาบาลเพื่อรับการตรวจวินิจฉัยโดยละเอียดจากแพทย์ต่อไป

จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัยครั้งล่าสุดในการดำเนินกิจกรรมตรวจสุขภาพแก่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม พบว่า การนัดวันตรวจสุขภาพประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายได้มาประสานกำหนดวันนัดตรวจสุขภาพร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายส่งเสริมสุขภาพที่โรงพยาบาลปาย เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2542 และได้กำหนดวันตรวจสุขภาพในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2542 หลังจากนั้นประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายได้มาบอกประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม เพื่อประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านรับทราบและ

เข้าร่วมตรวจสุขภาพโดยพร้อมเพรียงกัน สำหรับการประชาสัมพันธ์ ประธานชมรมฯ ได้ขอให้ผู้นำ อสม. ช่วยประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายเพื่อให้สมาชิกทราบและเข้าร่วมตรวจสุขภาพโดยทั่วกัน ผู้นำ อสม. ได้ประกาศทางเสียงตามสายในตอนเช้าเวลา 07.00 น. ก่อนถึงวันนัด 1 วัน และพอถึงวันนัดก็จะประกาศอีกครั้งในตอนเช้า เวลา 07.00 น. สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็จะชักชวนกันมาตรวจสุขภาพกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้ ฤๅนวัดป่าขามและผู้สูงอายุที่มาตรวจสุขภาพแต่ละคนจะนำสมุดบันทึกประจำตัวผู้สูงอายุมาด้วย เมื่อมาถึงสถานที่ตรวจสุขภาพ คือ ใต้ฤๅนวัดป่าขามผู้สูงอายุแต่ละคนจะยื่นสมุดบันทึกประจำตัวที่ใ้ตรวจสุขภาพ โดยมี อสม. ในหมู่บ้าน 2 คน คอยจดรายชื่อและชั่งน้ำหนักตามลำดับพร้อมบันทึกลงในสมุดทะเบียนตรวจสุขภาพผู้สูงอายุหลังจากวัดความดัน และตรวจสุขภาพทั่วไปกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลปาย เมื่อเจ้าหน้าที่ ตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะสรุปผลการตรวจสุขภาพแก่สมาชิกที่มาตรวจว่าใครมีภาวะสุขภาพเป็นอย่างไรบ้างทำให้สมาชิกที่มาตรวจรู้ว่าขณะนั้นสุขภาพตนเองเป็นอย่างไร สมาชิกที่มีปัญหาด้านสุขภาพก็จะถือโอกาสปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างเป็นกันเอง ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะให้ความรู้เรื่องโรค ความดันโลหิตสูงแก่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุต่อจนถึงเวลา 12.00 น. จึงได้แยกย้ายกันกลับบ้าน มีจำนวนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมารับบริการตรวจสุขภาพในครั้งนี้ จำนวน 36 คน จากจำนวนสมาชิกผู้สูงอายุทั้งหมดจำนวน 63 คน และพบว่าปกติ จำนวน 21 คน มีความดันโลหิตสูง จำนวน 30 คน ปวดข้อเข่า จำนวน 10 คน เป็นต้อกระจก จำนวน 2 คน และได้รับคำแนะนำให้พบแพทย์เพื่อการรักษาต่อที่โรงพยาบาลปาย จำนวน 5 คน

ส่วนความต่อเนื่องของการดำเนินการตรวจสุขภาพแก่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ในหมู่บ้านป่าขามที่ผ่านมา พบว่า มีการดำเนินการตรวจสุขภาพทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง และแต่ละครั้งจะมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมารับบริการกับเจ้าหน้าที่ประมาณ 30 คน แต่ในระหว่างทำการศึกษาคือตั้งแต่เดือนเมษายน-กันยายน พ.ศ.2542 พบว่า มีการดำเนินการตรวจสุขภาพแก่สมาชิกฯ ในหมู่บ้านไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควรคือ เฉลี่ย 3 เดือนต่อครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่มีเวลามาตรวจให้ แต่ทุกครั้งที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากโรงพยาบาลปายมาให้บริการในหมู่บ้าน สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามก็ยังมารับบริการตรวจสุขภาพกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกครั้ง เฉลี่ยประมาณ 32 คน ยกเว้นครั้งหลังสุดมารับบริการ จำนวน 36 คน

กิจกรรมให้ความรู้เพื่อสุขภาพ

กิจกรรมให้ความรู้เพื่อสุขภาพในชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2535 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีความรู้เกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในกลุ่มผู้สูงอายุ จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จะดำเนินการให้ความรู้ในวันตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากโรงพยาบาลเป็นผู้ให้ความรู้ และจากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างไม่เป็นทางการทำให้ทราบว่าส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะให้ความรู้ทุกครั้งที่มาตรวจสุขภาพ แต่ถ้าวันไหนตรวจเสร็จเช้าหรือผู้สูงอายุมีประชุมประจำเดือนก็จะไม่ได้ให้ในวันนั้น เพราะเวลาไม่พอ แต่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็ได้พยายามจะให้ความรู้ทุกเดือนตามที่ได้ตกลงกับที่ประชุมคณะกรรมการชมรมฯ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาเอง โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคข้อเสื่อม โรคต่อกระจก เป็นต้น และผู้สูงอายุที่เข้ารับฟัง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้สูงอายุที่ไปตรวจสุขภาพในวันนั้น และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัยเกี่ยวกับการให้ความรู้เพื่อสุขภาพในชมรมครั้งหลังสุด เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2542 ทำให้ทราบว่าเมื่อผู้สูงอายุแต่ละคนตรวจสุขภาพเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่จะบอกให้นั่งรอรับฟังความรู้จากเจ้าหน้าที่ก่อนกลับบ้าน และเมื่อเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสุขภาพให้กับทุกคนเรียบร้อยแล้วก็ได้ให้ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง ซึ่งมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่มาตรวจสุขภาพในวันนั้นเข้าร่วมรับฟังกันทุกคนทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุได้เล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ คือ มีความรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น และสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้ถูกต้องมากขึ้น ดังคำพูดของ ยายนวล สุวรรณรังษี ที่พูดกับผู้วิจัยว่า “ฟังหมอนี่อึดความอึดแล้วทำให้อึดความอึดขึ้น แล้วเขาก็นำมาปฏิบัติที่บ้าน เมื่อก่อนบอกรู้อะไรอยู่แต่ในบ้านเมื่อเขาจะตามตีเป็นบอก เป็นแนะนำก็รู้สึกว่าเป็นอย่างตีเป็นบอก ดีแต่ ๗” (ฟังหมอนี่อึดความอึดแล้วทำให้อึดความอึดขึ้นแล้วเราก็นำมาปฏิบัติที่บ้าน แต่ก่อนไม่รู้เรื่องอะไรเพราะอยู่แต่ในบ้านเมื่อเราทำได้ทำตามหมอบอกหมอนแนะนำก็รู้สึกว่าเป็นอย่างที่หมอบอก ดีจริง ๗) ผู้สูงอายุจะนั่งรับฟังและถามข้อสงสัยด้านสุขภาพจนถึงเวลา 12.00 น. จึงได้แยกย้ายกันกลับบ้าน

กิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

กิจกรรมกายบริหาร เป็นกิจกรรมของชมรมฯ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จักวิธีการออกกำลังกายที่เหมาะสมและถูกวิธี และสามารถนำไปปฏิบัติที่บ้านได้อย่างถูกต้อง จากการศึกษาพบว่า ที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้สอน และนำกายบริหารด้วยท่าพื้นฐาน จำนวน 18 ท่าให้กับผู้สูงอายุในวันเดียวกันกับวันตรวจสุขภาพ กล่าวคือ หลังจากเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุที่มาตรวจสุขภาพทุกคนเรียบร้อยแล้ว ก็จะสอนและนำกายบริหารซึ่งมีสมาชิก

ผู้สูงอายุที่มาตรวจสุขภาพและไม่มีปัญหาสุขภาพ เข้าร่วมการบริหารด้วยทุกคน แต่การสอนและการนำการบริหารที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันไม่มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง จะจัดนาน ๆ ครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเจ้าหน้าที่ในแต่ละครั้ง และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย พบว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีการสอนและนำการบริหารเพียง 1 ครั้ง ที่ได้ถนัดป่าขาม มีจำนวนสมาชิกชมรมฯ ร่วมการบริหารทั้งหมด 28 คน

กิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ

เป็นกิจกรรมหนึ่งของชมรม โดยมีคณะกรรมการชมรมฯ ผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ และชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย ร่วมกันพิจารณาและกำหนดให้เป็นกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ให้การสนับสนุนและเป็นพี่กษาในการดำเนินการแต่ละครั้ง กิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบัน โดยจัดให้มีขึ้นในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี

ในการจัดหางบประมาณสำหรับดำเนินกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ การศึกษาพบว่าที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นผู้จัดหางบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่จะได้รับงบประมาณจากกระทรวงสาธารณสุขที่ได้จัดสรรผ่านทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ต่อมารัฐได้มีนโยบายประหยัดเนื่องจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจจึงทำให้การสนับสนุนงบประมาณน้อยลง ทำให้ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย จึงได้ปรึกษาหารือและช่วยกันหางบประมาณจากแหล่งงบประมาณต่าง ๆ เพื่อให้เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมฯ โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้คอยให้การสนับสนุนและเป็นพี่กษา ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากการจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุครั้งหลังสุด คือวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2542 พบว่า ชมรมฯ ได้รับสนับสนุนงบประมาณเพื่อการดำเนินกิจกรรมวันผู้สูงอายุเป็นเงินทั้งสิ้น 25,600 บาท จากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้ สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2,600 บาท เทศบาลอำเภอปาย 10,000 บาท สส. 5,000 บาท อบต. แม่ฮี้ 1,000 บาท อบต. พงษ์ยาว 1,000 บาท สาธารณสุขอำเภอปาย 3,000 บาท และจากเงินชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย 2,000 บาท นอกจากนี้ยังได้รับสนับสนุนเป็นยาสามัญประจำบ้าน จำนวน 350 บาท จาก สจ. อำเภอปาย

หลังจากได้รับทราบจำนวนเงินที่ได้รับสนับสนุนจากแหล่งงบต่าง ๆ แล้ว คณะกรรมการชมรมฯ จะร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในฐานะผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมจะร่วมกันประชุมเพื่อวางแผนการใช้จ่าย ซึ่งที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้บริหารจัดการและควบคุมการใช้จ่ายทั้งหมด ซึ่งในครั้งหลังสุดคือวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2542 (จากการสังเกตของผู้วิจัย) ทำให้ทราบว่า คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้ประชุมวางแผนการใช้จ่ายเงินและได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้บริหารจัดการและควบคุมการใช้จ่ายเงินทั้งหมดเหมือนปีที่ผ่านมา

เมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติแล้ว คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลหรือระดับอำเภอจะร่วมกันกำหนดกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งแต่ละครั้งจะมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขคอยเป็นที่ปรึกษาและร่วมกำหนดด้วย กิจกรรมที่กำหนดส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การประกวดสุขภาพผู้สูงอายุ การแสดงและการละเล่นต่าง ๆ บนเวที การประกวดวงสะล้อซอซึง การประกวดกำแลว ก้าลาย (รำดาบ) การประกวดข้าวฮ้า การแข่งขันไพตอง การแข่งขันสานก๋วยตาห่าง การแข่งขันทำไม้กวาด การจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เป็นต้น และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยพบว่า การกำหนดกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติครั้งล่าสุดเมื่อ วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2542 เมื่อชมรมฯ ได้รับเงินสนับสนุนในการจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติจากแหล่งต่าง ๆ แล้ว คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายได้ ร่วมกันประชุมที่ห้องประชุมโรงพยาบาลปาย เพื่อร่วมกันพิจารณากำหนดกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่จะจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2542 โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นที่ปรึกษา ซึ่งกิจกรรมที่กำหนดส่วนใหญ่จะคล้าย ๆ กับกิจกรรมที่จัดในปีที่ผ่านมา ๆ มา ได้แก่ การประกวดสุขภาพ การแสดงและการละเล่นบนเวทีจากหมู่บ้านต่าง ๆ การประกวดวงสะล้อซอซึง การประกวดกำแลว ก้าลาย (รำดาบ) การประกวดปั้นฝ้าย การประกวดประดิษฐ์ดอกไม้ การประกวดปั้นปอนปีใหม่ (อวยพรปีใหม่) การแข่งขันไพตอง การแข่งขันทำไม้กวาดก้านมะพร้าว แข่งขันทำก๊อกชอมต้อ การแข่งขันสานก๋วยตาห่าง การแข่งขันสะบ้า การแข่งขันโยนลูกมะกอน และการจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

ในการเข้าร่วมกิจกรรมวันผู้สูงอายุของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้าน ป่าขาม พบว่าส่วนใหญ่สมาชิกชมรมบ้านป่าขามได้เข้าร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติพร้อมกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจากหมู่บ้านอื่น ๆ ในเขตตำบลเวียงใต้และตำบลอื่นในเขตอำเภอปายที่เป็นสมาชิกของชมรมทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะเป็นหน้าที่รับผิดชอบในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง of ชมรมฯ และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย พบว่าในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามครั้งล่าสุดทำให้ทราบว่าหลังจากที่ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายเพื่อปรึกษาหารือในเรื่องการจัดงานวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่ห้องประชุมโรงพยาบาลปายเรียบร้อยแล้ว ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามก็ได้เชิญสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านมาประชุมเพื่อชี้แจงการจัดงานวันผู้สูงอายุแห่งชาติของอำเภอปายที่จะจัดให้มีขึ้นในวันที่ 13 เมษายน พ.ศ.2542 ณ ที่ว่าการอำเภอปาย และได้ขอให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านเข้าร่วมแสดงเข้าร่วมประกวด เข้าร่วมแข่งขันในกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายมาจากที่ประชุม และขอให้สมาชิกไปร่วมกัน

ให้มาก ๆ เพื่อแสดงถึงความสามัคคีของสมาชิก ในหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกชมรมก็ได้ช่วยกันเสนอ และคัดเลือกผู้เข้าร่วมแสดง เข้าร่วมประกวด เข้าร่วมแข่งขัน ในกิจกรรมแต่ละประเภท ตามความถนัด และความสามารถของตน ต่อจากนั้นกลุ่มสมาชิกชมรมก็ได้ทำการฝึกซ้อมเพื่อ เป็นการเตรียมตัวในการแสดง ในการประกวด ในการแข่งขันต่าง ๆ สำหรับการแสดงนั้นชมรม หมู่บ้านป่าขามได้รับผิดชอบการแสดงอยู่ 3 ชุด คือการแสดงโชว์ออกกำลังกายชุด รำให้เก๊ก การแสดงชุดรำเซิ้ง และการแสดงชุด 30 ยังแจ้ว นอกจากนี้ก็ได้เข้าร่วมประกวดและแข่งขันใน กิจกรรมเกือบทุกประเภท และก่อนถึงวันงานสมาชิกชมรมผู้สูงอายุก็ได้มาฝึกซ้อมกันที่ใต้ถุนวัด ป่าขาม เพราะเห็นว่าบริเวณกว้างขวางดี ซึ่งการฝึกซ้อมการแสดงโชว์ การออกกำลังกาย ชุดรำให้เก๊ก และการแสดงชุดรำเซิ้ง ได้ขอให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ฝึกซ้อมให้ ซึ่งมีผู้เข้าร่วม ฝึกซ้อม จำนวน 20 คน ใช้เวลาในการฝึกซ้อม จำนวน 5 วัน ส่วนการแสดงชุด 30 ยังแจ้ว อสม. และกลุ่มแม่บ้านเป็นผู้มาช่วยฝึกสอนให้ สำหรับกิจกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น การแข่งขัน สะบ้า โยนลูกมะกอน วงสะล้อซอซึง ฯลฯ กลุ่มสมาชิกก็ได้จัดการฝึกซ้อมกันเอง ในการฝึกซ้อม แต่ละครั้งจะมีลูกหลานในหมู่บ้านมาคอยให้กำลังใจ และเมื่อถึงวันงานคือวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2542 กลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามก็ได้ชักชวนกันไปร่วมกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่อำเภอป่าฝ้าย โดยไปรวมกับสมาชิกจากหมู่บ้านอื่นที่ เข้าร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ เหมือนกัน โดยตอนเช้าเริ่มตั้งแต่ เวลา 09.00 น. กลุ่มสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้เข้า ร่วมประกวดสุขภาพ 2 คน ร่วมแสดงชุดรำให้เก๊ก 20 คน แสดงชุดรำเซิ้ง จำนวน 12 คน แสดง ชุด 30 ยังแจ้ว จำนวน 12 คน ส่วนในตอนบ่ายก็ได้เข้าร่วมประกวดก้าแลว ก้าลาย (รำดาบ) จำนวน 1 คน ประกวดปั่นฝ้าย 1 คน ประกวดประดิษฐ์ ดอกไม้ 1 คน แข่งขันโพตยง 1 คน แข่งขันทำไม้กวาดทางมะพร้าว 1 คน แข่งขันทำก๊อกชอมต่อ 1 คน แข่งขันสะบ้า 2 คน แข่งขันโยนลูกมะกอน 2 คน ซึ่งผู้เข้าร่วมแสดงเข้าร่วมประกวดและเข้าร่วมแข่งขันในกิจกรรม ประเภทต่าง ๆ ก็ได้รับรางวัลโดยทั่วหน้ากันส่วนผู้ที่ไม่ได้ร่วมแสดง ร่วมประกวดหรือร่วมแข่งขันก็ จะคอยให้กำลังใจแก่เพื่อนสมาชิกอย่างสนุกสนาน ต่อจากนั้นก็ได้เข้าร่วมในพิธีรดน้ำดำหัวซึ่งมี ลูกหลานจากหมู่บ้านต่าง ๆ มาร่วมรดน้ำดำหัว ส่วนใหญ่ก็จะเป็นลูก ๆ หลานที่อยู่ในเขตตำบล เวียงใต้เพราะอยู่ใกล้บริเวณที่จัดงาน จนถึงเวลา 18.00 น. จึงได้แยกย้ายกันกลับบ้าน มีสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามเข้าร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ครั้งนี้ จำนวน 30 คน และ ร่วมกับสมาชิกจากหมู่บ้านอื่น ร่วมมีผู้เข้าร่วมในงานครั้งนี้ ประมาณ 400 คน

ลักษณะการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุ

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วม

เมื่อผู้สูงอายุได้ทราบว่ามีการดำเนินการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้าน โดยทราบจากที่ประชุม จากเสียงตามสายของหมู่บ้าน และจากผู้นำของชมรมฯ รวมทั้งจากอาสาสมัครสาธารณสุข และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้สูงอายุจึงได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมฯ ด้วยความสมัครใจ โดยการจ่ายเงินค่าสมัครคนละ 55 บาท เพราะได้เล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน

ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงานของชมรมด้วยความเต็มใจ ถึงแม้ว่าเพื่อนสมาชิกจะเป็นผู้เสนอชื่อให้เป็นคณะกรรมการก็ตาม จากการสังเกตพบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะรู้สึกภูมิใจในตนเอง รู้สึกมีเกียรติ ที่เพื่อนสมาชิกให้การยอมรับและไว้วางใจ จึงทำให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชมรมด้วยความเต็มใจ มีความกระตือรือร้นในการทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ที่ลุงจันทร์ เกาว์ลย์ ได้กล่าวว่า "รู้สึกดีใจ ภูมิใจ ที่ได้สมัครเลือกหือเป็นคณะกรรมการ และเต็มใจที่จะช่วยเหลือชมรมของเรา" (รู้สึกดีใจและภูมิใจ ที่ได้สมัครคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการ และเต็มใจที่จะช่วยเหลือชมรมของเรา)

ส่วนการเข้าร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของชมรม จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุ จะเข้าร่วมด้วยความสมัครใจและเต็มใจ กล่าวคือ ในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพ ที่สนับสนุนโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้แก่ การตรวจสุขภาพ วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก การให้ความรู้ด้านสุขภาพและการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมนี้จะเกิดจากแรงจูงใจของผู้สูงอายุเอง โดยที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นผู้สะท้อนปัญหาด้านสุขภาพให้ผู้สูงอายุได้รับทราบ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคข้อเสื่อม เป็นต้น ซึ่งโรคเหล่านี้เป็นโรคที่สามารถควบคุมและป้องกันได้ หากมีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง แต่ถ้าหากปฏิบัติไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคดังกล่าวได้ ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุได้รับทราบถึงสภาพปัญหาของตนเองแล้ว ทำให้ผู้สูงอายุต้องการทราบภาวะสุขภาพอนามัยของตนเอง และต้องการคำแนะนำเพื่อจะได้ปฏิบัติตนอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพดังกล่าว ด้วยความสมัครใจและเต็มใจ ดังจะเห็นได้จากการสนทนากลุ่มตอนหนึ่งที่ถามว่า "มีสิ่งจูงใจอะไรที่ยังดีทำหือแม่ฮึยไปฮ่วมกวดสุขภาพ และออกกำลังกายดวยหมอ" (มีแรงจูงใจอะไรที่ทำให้ยายไปร่วมตรวจสุขภาพและออกกำลังกายกับ หมอฮายเหื่อ นุปานตอบว่า "ใครฮู้ว่าสุขภาพตัวเก่า จะเป็นจะไดพ่อง หมอเป็นจะตรวจวัดความดัน จั่งนำหนักเฮา

แล้วเป็นจะบอกหือเฮาว่าปกติหรือว่าผิดปกติ ถ้าเห็นว่าเฮามีความผิดปกติ เป็นก้อจะแนะนำหือเฮาปฏิบัติตัวหือถูกต้อง บางเตื่อเป็นก้อจะแนะนำหือเฮาไปโฮงยา” (อยากรู้ว่าสุขภาพตัวเองว่าจะเป็นอย่างไรบ้าง หมอจะตรวจวัดความดัน ซึ่งน้ำหนักให้ แล้วจะบอกให้ทราบว่ามีผิดปกติหรือไม่ ถ้าเห็นว่ามีผิดปกติ หมอก้อจะแนะนำให้ปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง บางครั้งก้อจะแนะนำให้ไปโรงพยาบาล)

สำหรับแรงจูงใจที่ทำให้ผู้สูงอายุ เข้าร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาตินั้นพบว่า ส่วนใหญ่ต้องการความสนุกสนานรื่นเริง ต้องการแสดงออกถึงความสามัคคีในหมู่คณะ ต้องการที่จะได้พบปะเพื่อนฝูง ทั้งในและต่างหมู่บ้าน ต่างตำบล ต้องการแสดงออกถึงความสามารถของตน ตลอดจนต้องการได้รับการยกย่อง ชมเชยจากเพื่อนฝูง นอกจากนี้ในกิจกรรมที่ชมรมได้คิดและดำเนินกันเอง ได้แก่ กิจกรรมสาธารณกุศล เช่น การซื้อแก้อื้อ ทำปราสาทแก้อื้อ การซื้อรถลากศพไว้เป็นของหมู่บ้าน การซื้อบาตร ธรรมผูก พัดสำหรับพระสงฆ์ การสร้างคัมภีร์ ตามความเชื่อโบราณ ไว้เป็นสมบัติของวัด รวมทั้งการเป็นเจ้าของภาพในการสร้างกำแพงวัด และยังมีกิจกรรมทางศาสนา เช่น การร่วมทำบุญ 100 วัน ของหลวงพ่อดาคำที่วัดป่าขาม การร่วมปฏิบัติธรรมในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ซึ่งพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ส่วนใหญ่มาจากความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง และความเชื่อในเรื่องบุญกุศลที่ว่า เมื่อได้กระทำแล้วจะทำให้ทุกคนได้บุญได้กุศล ซึ่งจะส่งผลให้ตนเองและครอบครัวมีความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้า รวมทั้งก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะด้วย

สำหรับการเข้าร่วมในสวัสดิการของชมรมผู้สูงอายุ พบว่า พื้นฐานการเข้าร่วมส่วนใหญ่เกิดจากผู้สูงอายุต้องการได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของเงิน กล่าวคือ ต้องการสิทธิในการรักษาพยาบาลฟรี ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ต้องการได้รับเงินช่วยเหลือจากฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย จำนวนศพละ 3,000 บาท และต้องการได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ในหมู่บ้าน จำนวน 500 บาท จึงให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นในการขอทำบัตรสวัสดิการด้านรักษาพยาบาลประชาชนผู้มีรายได้น้อย (สปร.) สำหรับไว้แสดงตนเมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลฟรีในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ และให้ความร่วมมือในการจ่ายเงินค่าฌาปนกิจสงเคราะห์เมื่อมีสมาชิกของชมรมเสียชีวิตทุกราย ๆ ละ 5 บาท รวมทั้งให้ความร่วมมือในการจ่ายเงินสามัญประจำปีให้กับกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้านคนละ 50 บาทต่อ ด้วยความสมัครใจและเต็มใจ

2. รูปแบบของการเข้าร่วมในชมรมผู้สูงอายุ

สำหรับรูปแบบของการเข้าร่วมในชมรมผู้สูงอายุ ผู้วิจัยขออธิบายในรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง

ผู้สูงอายุได้ร่วมกันก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้านพร้อมกับหมู่บ้านอื่น ในเขตตำบลเวียงใต้ และได้ร่วมกันสมัครทำเป็นสมาชิกของชมรมโดยจ่ายเงินค่าสมัคร เป็นสมาชิกคนละ 55 บาท มีการดำเนินงานบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการบริหาร ซึ่งสมาชิกช่วยกันเลือก ได้แก่ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ หรือกรรมการฝ่ายอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

สมาชิกได้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพทั้งในส่วนที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรม ได้แก่ การตรวจสุขภาพ ชั่งน้ำหนัก วัดความดัน การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ และการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับทราบถึงภาวะสุขภาพของตนเองและสามารถนำความรู้และวิธีการออกกำลังกายที่ถูกต้องไปปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคที่พบบ่อย ในกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งร่วมดำเนินกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยการเข้าร่วมแสดงร่วมแข่งขัน ร่วมประกวด และร่วมพิธีรดน้ำดำหัว ร่วมกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อำเภอป่าสัก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีความสนุกสนานรื่นเริง ได้พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนฝูง เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันทำบัตรสวัสดิการรักษายาบาลประชาชนของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อประโยชน์ในการใช้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลฟรี ในหน่วยงานบริการสาธารณสุขของรัฐและร่วมในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้ร่วมกันดำเนินกันเอง ได้แก่ กิจกรรมสาธารณสุข โดยสมาชิกได้นำเงินทุนของชมรมและเงินบริจาคที่เป็นทุนทรัพย์ส่วนตัวสมทบซื้อเก้าอี้พับไว้สำหรับทำปราสาทเก้าอี้ให้กับคนตายในหมู่บ้าน ซื้อรถลากศพไว้เป็นของหมู่บ้าน ซื้อบาตร พัดขันเงิน ธรรมผูก ไม้เป็นสมบัติของวัดและสร้างซุ้ม หรือคุ่ม ทำเป็นเสื่อวัด สำหรับเป็นที่กราบไหว้บูชารวมทั้งเป็นเจ้าของภาพสร้างกำแพงวัดกลางทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในชุมชน และสอดคล้องกับความต้องการของตนเองและเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลร่วมกันในนามของชมรม และสมาชิกยังได้ร่วมกันออกกฎเกณฑ์ในการดำเนินการเข้าบูชาเก้าอี้ สำหรับนำมาทำปราสาทเก้าอี้และการเช่าซื้อรถลากศพ เพื่อถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังได้ดำเนินกิจกรรมทางศาสนา โดยร่วมกันทอดผ้าป่าผู้สูงอายุ ร่วมบริจาคเงินทำบุญ 100 วัน ของหลวงพ่อดำคำ ต้นติโย และร่วมปฏิบัติในช่วงเข้าพรรษาเมื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจ และเป็นแบบอย่างให้กับลูกหลานต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังร่วมในสวัสดิการของชมรมผู้สูงอายุ กล่าวคือผู้สูงอายุได้ร่วมดำเนิน

กิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย โดยร่วมสมัครเป็นสมาชิก และจ่ายค่าฌาปนกิจศพ ศพละ 5 บาท และเข้าร่วมในกิจกรรมกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน โดยการเข้าร่วมสมัครเป็นสมาชิกกองทุนโดยการจ่ายเงินสามัญประจำปี คนละ 50 บาทต่อปี เพื่อเป็นการช่วยเหลือกันในด้านเศรษฐกิจเวลาเจ็บป่วยหรือถึงแก่กรรม และสมาชิกได้ร่วมกันออกกฎเกณฑ์ในการดำเนินกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เพื่อถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน

2.2 การมีส่วนร่วมโดยอ้อม

จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าร่วมประชุมร่วมกับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ อำเภอปาย โดยการมอบหมายให้ประธานชมรมเป็นตัวแทนในการเข้าร่วม ส่วนสมาชิกจะเป็นผู้คอยให้การสนับสนุนหรือให้ความร่วมมือ เช่น การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของชมรมฯ การให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ทางการจัดขึ้น เช่น ร่วมในงานวันพ่อแห่งชาติ งานวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น ตลอดจนร่วมบริจาคเงิน เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

3. ขอบเขตการเข้าร่วม

ในด้านขอบเขตของการเข้าร่วมในชมรมผู้สูงอายุ จากการศึกษพบว่า ในการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าเป็นสมาชิกของชมรมนั้นไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลารับสมัครที่แน่นอน ผู้สูงอายุสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้สูงอายุ แต่มีช่วงหนึ่งทางชมรมฯ ได้กำหนดระยะเวลาในการรับสมัครเป็นเวลา 1 เดือน ให้กับผู้สูงอายุที่อยู่ในหมู่บ้านมานานแล้วแต่ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิก เป็นการเป็นสมาชิกเปรียบผู้อื่นในเรื่องผลประโยชน์ของชมรม ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าว มีความกระตือรือร้น สมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรม

สำหรับในด้านการบริหารจัดการนั้นสมาชิกในหมู่บ้านได้มีการกำหนดเวลาในการดำรงตำแหน่งคราวละ 1 ปี เพราะเห็นว่าถ้าหากกำหนดระยะเวลานานเกินไป หากคณะกรรมการบริหารไม่มีผลงานก็ไม่สามารถให้พ้นสภาพได้ เพราะมีความเกรงใจกันอยู่ ซึ่งอาจนำไปสู่การขัดแย้งในภายหลังได้ เช่น คำพูดของนายเป็ง เกาววัลย์ ที่อยู่กล่าววว่า ผู้นำชุดนี้ทำงานไปได้เรื่องจะเอาออกก็ได้ รอหือหมดวาระก่อนเดอะค่อยเลือกกันใหม่ บอจัยไปจะผิดใจกัน (ผู้นำชุดนี้ทำงานไม่ดีจะเอาออกก็ไม่ได้ คงรอให้หมดวาระก่อนเดอะ ค่อยเลือกตั้งกันใหม่ ไม่เช่นนั้น จะผิดใจกันได้ แต่หากครบวาระ 1 ปี ก็จะถูกกันได้ง่ายขึ้น ในการปรับเปลี่ยนแต่หากทำงานดีก็สามารถเลือกให้ดำรงตำแหน่งได้ต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งไม่มีผลเสียต่อชมรมฯแต่อย่างใด ส่วนการเลือกตั้งคณะกรรมการ

บริหารชมรมนั้น สมาชิกหลังจากได้ยินเสียงประกาศหาเสียงตามสายให้เข้าร่วมประชุมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารชมรมฯ สมาชิกก็จะพากันเข้าร่วมคัดเลือกทันที เมื่อใดที่คณะกรรมการบริหารชมรมคนใดคนหนึ่งหมดสภาพ จากการเป็นคณะกรรมการ สมาชิกที่จะพากันคัดเลือกคณะกรรมการคนใหม่แทนผู้ที่พ้นสภาพไปทุกครั้ง ส่วนใหญ่ จะใช้เวลาในการเลือกตั้งประมาณ 1 ชั่วโมงก็แล้วเสร็จ นอกจากนั้น การดำเนินการประชุมสมาชิกที่ผ่านมาได้กำหนดให้มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง แต่ในระยะหลังได้มีการจัดประชุมตามความจำเป็นเท่านั้นโดยกำหนดให้มีการประชุมกันในวันตรวจสุขภาพเพราะไม่ต้องเสียเวลาผู้สูงอายุที่ต้องมากันหลายครั้ง นอกจากนั้นยังได้กำหนดให้มีการประชุมประจำปีในหมู่บ้าน ปีละ 1 ครั้ง โดยจัดในวันตรวจสุขภาพเช่นเดียวกัน

ดังนั้นทุกครั้งที่สมาชิกมาตรวจสุขภาพก็จะเข้าประชุมด้วยทุกครั้ง/จากกระทบบประชุมแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการประชุมประมาณ 1 ชั่วโมงก็แล้วเสร็จ และในฐานะที่ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามเป็นสาขาหนึ่งของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย สมาชิกก็ได้มอบหมายให้ประธานชมรมฯ เป็นผู้เข้าร่วมประชุมประจำเดือนกับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายทุกครั้ง โดยมีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ที่โรงพยาบาลปายส่วนใหญ่มักจะใช้เวลาในการประชุมประมาณครึ่งวัน โดยเริ่มตั้งแต่เวลา 9.00 น.-12.00 ซึ่ง

ทางด้านการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพ ได้แก่ การตรวจสุขภาพ ซึ่งนำหนัก วัดความดัน การให้ความรู้ด้านสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ก็ได้กำหนดให้มีการดำเนินการเดือนละ 1 ครั้ง โดยให้ดำเนินการพร้อมกันในวันเดียวกัน ส่วนใหญ่ที่ผ่านมาได้ดำเนินการเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง แต่ในระยะหลัง จะดำเนินการเฉลี่ย 3 เดือนต่อครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขซึ่งในผู้ให้การสนับสนุน สำหรับสมาชิกหลังจากได้ยิน อ.สม. ประกาศเสียงตามสายหรือจากการประกาศของฝ่ายประชาสัมพันธ์ สมาชิกก็จะเข้าตรวจสุขภาพ วัดความดัน ซึ่งนำหนัก รั้งฟังความรู้ ออกกำลังกาย ทุกครั้ง ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเข้ารับบริการตรวจสุขภาพ, ซึ่งนำหนัก วัดความดัน รั้งฟังความรู้ หรือออกกำลังกายประมาณครึ่งวัน หลังจากนั้นก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ส่วนการดำเนินกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติจะดำเนินการร่วมกับหมู่บ้านอื่นทั้งอำเภอ ซึ่งได้กำหนดการจัดงานปีละ 1 ครั้ง โดยจะจัดในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี ซึ่งตรงกับวันสงกรานต์หรือวันปีใหม่เมืองพอดี ซึ่งเป็นฤดูกาลที่ชาวบ้านว่างเว้นจากการทำงาน ทำให้ผู้สูงอายุมีเวลาสำหรับที่จะเข้าร่วมในวันดังกล่าวมากขึ้นและทุกครั้งที่สมาชิกได้รับแจ้งจากประธานชมรมฯ ในที่ประชุมสมาชิกที่จะเข้าร่วมแสดงประกวด แข่งขัน และร่วมในพิธีรดน้ำดำหัวในวันดังกล่าวซึ่งส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่เช้าถึงเลิกงาน

สำหรับกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น การซื้อเก้าอี้พับ สำหรับทำประสาธเก้าอี้, ซื้อรถลากศพ, ซื้อบาตร - ชันเงิน, พัดธรรมคุณ ตลอดจนข่มหรือคัมทำเป็นเสื่อวัด ตลอดจนการเป็นเจ้าของภาพสร้างกำแพงวัดกลางนั้นสมาชิกไม่ได้กำหนดเวลาที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของปัจจัยทางด้านการเงินของชมรมฯ เสียส่วนใหญ่ ในส่วนกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทอดผ้าป่าผู้สูงอายุ การปฏิบัติธรรม ตลอดจนการทำบุญ หลวงพ่อตาคำ ต้นติโย นั้น ส่วนใหญ่สมาชิกจะกำหนดเวลาตามฤดูกาลหรือเทศกาล ที่เหมาะสม เช่น การทอดผ้าป่าผู้สูงอายุก็ได้เลือกทำกันในวัน และการทำบุญหลวงพ่อตาคำก็ดำเนินการกันในวันที่หลวงพ่อตาคำมรณภาพได้ครบ 100 วัน ส่วนการปฏิบัติธรรมก็จะร่วมปฏิบัติธรรมกันในทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษา

สำหรับการดำเนินสวัสดิการของชมรมนั้น ทุกครั้งที่สมาชิกถึงแก่กรรมสมาชิกก็จะร่วมจ่ายเงินค่าฌาปนกิจศพ โดยจ่ายเงินศพละ 5 บาท ภายใน 5 วัน นอกจากนั้นก็มีการจ่ายเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้านสมาชิกซึ่งได้กำหนดให้สมาชิกจ่ายเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ปีละ 1 ครั้ง โดยจะต้องให้แล้วเสร็จภายในเดือนนั้นของทุกปี ถ้าหากเลยเวลาที่กำหนดผู้สูงอายุก็จะถูกตัดสิทธิ์ในการได้รับสวัสดิการส่วนนี้ไป ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เมื่อถึงเดือนนั้นก็พร้อมกันจ่ายเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ในหมู่บ้านทุกครั้ง นอกจากนั้นในการจัดทำบัตรสวัสดิการรักษายาพยาบาลประชาชนผู้มีรายได้น้อย (สปร.) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็ได้เปิดบริการให้ผู้สูงอายุสามารถขอทำบัตรสปร. ได้ตลอดเวลา ซึ่งผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็ได้ขอทำบัตร สปร. กันครบทุกคน และในการจ่ายเงินสวัสดิการของชมรม ได้แก่ เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย ก็ได้กำหนดให้มีการจ่ายให้แล้วเสร็จภายใน 3 วัน นับจากวันที่สมาชิกถึงแก่กรรม แต่ส่วนใหญ่จะจ่ายกันในวันที่สองนับจากวันที่มีผู้เสียชีวิต ในขณะที่ศพยังตั้งบำเพ็ญกุศลอยู่ที่บ้านหรือวัด โดยประธานหรือตัวแทนของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายจำนวน 5 คน จะเป็นผู้นำเงินฌาปนกิจพร้อมพวงหรีด 1 พวงไปมอบให้ญาติผู้ตายต่อหน้าแขกที่มาร่วมในงาน ส่วนเงินกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ก็กำหนดการจ่ายเหมือนกันคือ ต้องจ่ายให้เสร็จภายใน 5 วันนับจากวันที่สมาชิกป่วยและต้องส่งต่อที่โรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่หรือตาย แต่ส่วนใหญ่ในกรณีที่ป่วยต้องส่งไปรักษาตัวต่อที่โรงพยาบาลในจังหวัดเชียงใหม่ชมรมฯ จะจ่ายให้ทันที ส่วนในกรณีที่เสียชีวิตมักจ่ายให้ในวันที่ 2 หลังจากเสียชีวิตในขณะที่ศพกำลังตั้งบำเพ็ญกุศลอยู่ที่บ้านหรือวัดเช่นเดียวกัน โดยประธานชมรม ตัวแทนชมรมหมู่บ้านจะเป็นผู้นำไปมอบให้กับญาติสมาชิกที่ตายต่อหน้าแขกที่มาร่วมในงานเช่นกัน สำหรับสิทธิการรักษาพยาบาลฟรี นั้น ผู้สูงอายุจะได้สิทธิในการรักษาพยาบาลฟรีทุกครั้งสำหรับผู้สูงอายุยื่นบัตร สปร.

4. ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชมรมผู้สูงอายุ

จากการที่ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันเป็นชมรมในหมู่บ้านส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มแม่บ้าน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในและนอกหมู่บ้านกับชาวบ้านในหมู่บ้านตลอดจนกับเพื่อนสมาชิกในชมรมฯ ด้วยกันเอง ไม่ว่าจะเป็นความรักความสามัคคี ในหมู่คณะ ความเป็นปึกแผ่น ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของชมรมฯ ส่งผลให้เวลาจะขอความร่วมมือจากเพื่อนสมาชิกและคนอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น

การรวมกลุ่มกันอย่างแน่นแฟ้นของผู้สูงอายุส่งผลให้สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ด้วยตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน ได้แก่ เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ เงินของทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้านรวมทั้งสามารถช่วยแก้ปัญหาของชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดซื้อเก้าอี้พับไว้สำหรับวัดท่าประสาธเก้าอี้ให้กับคนตาบอด การซื้อรถลากศพให้เป็นของหมู่บ้าน การซื้อบาตร พัด ชันเงิน ธรรมผูก ชุ่มหรือคุ่มทำเป็นเสื้อวัดไว้เป็นของวัดในหมู่บ้านรวมทั้งเป็นเจ้าของภาพในสร้างกำแพงวัดกลางอีกด้วย จากการที่ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน จนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้สูงอายุมีพลังและศักยภาพในการทำงานมากขึ้น ทำให้สังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้การยอมรับ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสามารถต่อรองให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามาช่วยสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมให้ประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย เช่น การเชิญเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาตรวจสุขภาพ ซึ่งนำหนัก วัดความดัน ให้ความรู้ สอนวิชาการออกกำลังกาย จัดทำบัตร สปร. ให้กับผู้สูงอายุ การเชิญเจ้าหน้าที่ฝ่ายเคหกิจ มาช่วยฝึกสอนการประดิษฐ์ดอกไม้ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งการขอสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น การของบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีและจากการที่ผู้สูงอายุได้เห็นความสำคัญของสุขภาพ เกิดความตระหนักถึงโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่มักเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคข้อเสื่อม เป็นต้น จึงทำให้ผู้สูงอายุมารับบริการตรวจสุขภาพ วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก รับฟังความรู้ด้านสุขภาพและออกกำลังกายอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้สูงอายุสามารถควบคุม มีความรู้ในการป้องกันโรคเหล่านี้ส่งผลให้อัตราป่วยตายจากโรดดังกล่าวลดลง นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังได้เห็นความสำคัญและตระหนักในความสามารถของตนจึงได้ร่วมแสดง ร่วมประกวดร่วมแข่งขันในกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ในวันผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในความสามารถของตนและได้รับการยอมรับจากเพื่อนสมาชิกสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติทุกครั้ง

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุ

การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนนั้น เป็นการสร้างความรู้สึกมั่นใจในตนเอง รับรู้ความสามารถของตนเองและความรู้สึกเป็นเจ้าของอันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ ในภายหน้าอีกมากทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และสร้างนิสัยรักในการทำงานร่วมกันให้เกิดขึ้นในชุมชน การมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุ ตั้งแต่การริเริ่มก่อตั้ง การบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และสวัสดิการของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้กำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

1. การมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ

การริเริ่มการก่อตั้งชมรมฯ สืบเนื่องมาจากการที่กระทรวงสาธารณสุขได้มีการกำหนดนโยบายให้มีการดำเนินการสนับสนุนการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุมีการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความรู้พบปะสังสรรค์และกำหนดกิจกรรมเพื่อการปฏิบัติร่วมกัน และเป็นศูนย์รวมในการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง โดยดำเนินการครอบคลุมหมู่บ้านเป้าหมายเฉพาะที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย จำนวน 6 หมู่บ้าน และหลังจากโครงการฯ ได้รับอนุมัติจากสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้ถูกเชิญให้เข้าร่วมประชุม พร้อมกับหมู่บ้านอื่นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย คือ ตำบลเวียงใต้ โดยเจ้าหน้าที่ได้ประสานผ่านทางอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้แจ้งผู้สูงอายุในหมู่บ้านเข้าร่วมประชุมฯ และในวันประชุมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้คิดและได้เห็นถึงปัญหาของตนเองและให้ความเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุโดยยึดตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจถึงแนวทางการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ พร้อมได้เชิญอดีตประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้มาเล่าถึงประสบการณ์ในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุของอำเภอเมือง และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งชมรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มองเห็นรูปแบบของการจัดตั้งชมรมและประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งชมรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้คิดและมองเห็นถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาของตนเอง เมื่อเข้าใจปัญหาแล้วการตัดสินใจที่จะดำเนินการจัดตั้งชมรมย่อมเกิดขึ้นเองกับผู้สูงอายุ การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้เริ่มเมื่อ ปี พ.ศ.2535 จากการที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้จัดทำโครงการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสม และเพื่อเป็นการผลักดันให้ผู้สูงอายุมีโอกาสรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เมื่อผู้สูงอายุได้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและทราบถึงแนวทางและประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งชมรมแล้ว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงได้ให้ผู้สูงอายุของแต่ละหมู่บ้านปรึกษากันว่าจะจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านของตนเองหรือไม่ ผู้สูงอายุบ้านป่าขามประมาณ 30 คน ก็ได้ร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดตั้งชมรมในหมู่บ้านไปพร้อม ๆ กับหมู่บ้านอื่น และเมื่อพิจารณากันอย่างรอบคอบถึงผลดีและผลเสียที่ได้รับจากการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุจากสมาชิกในกลุ่มทั้งหมดแล้ว กลุ่มผู้สูงอายุบ้านป่าขามจึงได้ร่วมกันตัดสินใจจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้าน พร้อมกับหมู่บ้านอื่นที่ได้ตัดสินใจให้จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้านของตนเองเช่นเดียวกัน เมื่อผู้สูงอายุของแต่ละหมู่บ้านได้ตัดสินใจให้จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้านแล้ว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้สูงอายุจากทุกหมู่บ้านจึงได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ ให้ชื่อชมรมว่า “ชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้” โดยมีผู้สูงอายุจากชมรมของแต่ละหมู่บ้านเป็นสมาชิกของชมรมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ทางด้านการบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ เมื่อสมาชิกได้ตัดสินใจให้มีการจัดตั้งชมรมฯ เรียบร้อยแล้ว ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมพิจารณากำหนดระเบียบข้อบังคับของชมรมตำบลเวียงใต้และอำเภอป่าขามเพื่อนำเป็นแนวทางในการดำเนินงานชมรมฯ และได้ร่วมกันกันเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ และเลขานุการ โดยใช้วิธีการโหวตเสียงให้คะแนน และมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อสม.พี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำปรึกษาตลอดการเลือกตั้ง เมื่อมีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการ สมาชิกชมรมก็ร่วมกันเลือกตั้งใหม่เพื่อทดแทนคณะกรรมการที่พ้นสภาพไป ด้วยวิธีการโหวตเสียงให้คะแนนเหมือนทุกคราวที่ผ่านมา และเพื่อให้การดำเนินงานของชมรมฯ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกของชมรมฯ ทุกคน คณะกรรมการก็ได้ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในแต่ละตำแหน่ง ทั้งที่มีลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมได้แจ้งให้สมาชิกทุกคนได้รับทราบ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้แต่งตั้ง

คณะกรรมการที่ปรึกษาชั้น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1-2 คน ส่วนกลุ่มที่ 2 คือกลุ่ม อสม. มีจำนวน 2 คน โดยแต่ละกลุ่มจะคอยทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ . เมื่อมีปัญหาทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงานของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและได้ร่วมกันจัดตั้งชื่อชมรมฯ โดยเอาชื่อหมู่บ้านมาตั้งชื่อเป็นชมรมฯ สมาชิกเห็นชอบจึงได้ตั้งชื่อชมรมว่า "ชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม" พร้อมทั้งได้ร่วมกันกำหนดให้มีสถานที่ตั้งของชมรมฯ และ อสม. ที่ปรึกษาก็ได้เสนอให้เอาบ้านของตนเองเป็นสถานที่ตั้งชมรมฯ เพราะเห็นว่าเป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน มีอาณาเขตกว้างขวางพอที่จะทำกิจกรรมร่วมกันได้ง่ายและสะดวกต่อการเดินทางเข้ามาร่วมกิจกรรม สมาชิกเห็นด้วยจึงได้ตัดสินใจเลือกเอาบ้าน อสม. ที่ปรึกษาเป็นที่ตั้ง และศูนย์รวมปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุ ต่อมา สถานที่ที่บ้าน อสม. ที่ปรึกษาคับแคบจึงได้ตัดสินใจเลือกเอาวัดมาเป็นสถานที่ตั้งและศูนย์รวมปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน

ส่วนทางการเงินของชมรม สมาชิกมีบทบาทในการบริหารจัดการทางการเงินของชมรมฯ กล่าวคือเมื่อปี พ.ศ.2537 ชมรมฯ ได้รับรางวัล จำนวน 200 บาท อสม. และสมาชิกก็ได้ร่วมกันปรึกษาหารือกันและได้ตัดสินใจมอบเงิน จำนวน 200 บาท ให้เป็นเงินทุนของชมรมฯ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ชมรมฯ ได้มีเงินใช้จ่ายในการทำประโยชน์ต่าง ๆ โดยมอบหมายให้เหรียญกษาปณ์เป็นผู้จัดเก็บและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สมาชิกและ อสม. ที่ปรึกษาจึงได้ร่วมกันวางแผนหาแนวทางในการหารายได้ให้กับชมรมฯ โดยให้ อสม. ที่ปรึกษาไปขอบริจาคกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำบุญทอดผ้าป่าขอบริจาคกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) โดยผ่านทาง สจ. ขอรับจากค่าเช่าบูชาเก้าอี้ทำปราสาท ขอรับจากเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ที่เหลือจากค่าใช้จ่ายแก่สมาชิกที่เจ็บป่วยและตาย รวมทั้งขอรับจากค่าเช่ารถลากศพ ครั้งละ 150-200 บาท และเงินรายได้ของชมรมสมาชิกได้ร่วมกันปรึกษาหารือกันก่อนนำไปใช้จ่ายทุกครั้ง ส่วนใหญ่จะตัดสินใจนำไปใช้ในกิจกรรมของชมรมด้านสาธารณสุขและการทำบุญต่าง ๆ ส่วนการควบคุมดูแลเงินชมรม สมาชิกได้ร่วมกันเลือกตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแลเงินทุนของชมรมขึ้นมา 2 ชุด คือคณะกรรมการดูแลเงินทุนชมรมผู้สูงอายุและคณะกรรมการฝาก-ถอน เงินในธนาคาร โดยคณะกรรมการดูแลเงินทุนชมรมประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรียญกษาปณ์ จะทำหน้าที่ดำเนินการในเรื่อง

1. รวบรวมเงินที่เป็นรายได้ของทุนชมรมทุกประเภท
2. เบิกจ่าย-เงินสามัญประจำปีสงเคราะห์แก่สมาชิกชมรมที่ถึงแก่กรรม ศพละ 500 บาท

3. เบิกจ่ายเงินที่นำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรม ส่วนคณะกรรมการ ฝาก-ถอน เงินธนาคารมีอำนาจหน้าที่เรื่องการ ฝาก-ถอนเงิน ของชมรมในธนาคาร

ในส่วนการบริหารจัดการเงินของชมรมอำเภอปาย ได้มอบหมายให้คณะกรรมการควบคุมดูแลเงินทุนชมรมของหมู่บ้านเป็นผู้เก็บค่าฌาปนกิจสงเคราะห์ของสมาชิกในหมู่บ้าน ศพละ 5 บาท และค่าสมัครสมาชิกชมรมคนละ 55 บาท และได้มอบหมายให้ประธานเป็นผู้รวบรวมเงิน และใบสมัครส่งประธานผู้สูงอายุอำเภอปาย ส่วนในการดำเนินการประชุมคณะกรรมการชมรมจะไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน แต่ประชุมสมาชิกได้กำหนดให้มีการจัดประชุมเดือนละ 1 ครั้ง และประชุมสามัญประจำปี 1 ครั้ง ในเดือน ธันวาคมของทุกปี และได้กำหนดให้มีการประชุมในวันตรุษสงกรานต์เพราะเห็นว่าสมาชิกจะมามากในวันดังกล่าวและไม่เป็นการเสียเวลาของสมาชิกอีกด้วย

ทางด้านการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของชมรมนั้นในปี พ.ศ. 2538 คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุและ อสม. ที่ปรึกษา ได้ร่วมกันเสนอความต้องการเพื่อเน้นการช่วยเหลือกันในขั้นต้น โดยคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ อสม. ที่ปรึกษาและสมาชิกได้ทำการปรึกษาร่วมกันถึงการเก็บเงินสามัญสงเคราะห์ประจำปี เพื่อนำมาช่วยเหลือสมาชิกขณะเจ็บป่วยและเสียชีวิตโดยเก็บเงินจากสมาชิกคนละ 50 บาทต่อปีและได้ร่วมกันกำหนดระเบียบกฎข้อปฏิบัติในการใช้จ่ายเงินและยังได้หารือกันถึงการทำปราสาทเก้าอี้ ให้กับผู้ตายเพื่อเป็นค่าช่วยเหลือชาวบ้านที่มีฐานะยากจนที่ถึงแก่กรรมลงจะได้มีปราสาทเช่นเดียวกับคนอื่นที่มีฐานะร่ำรวยทำให้ญาติมิตรรู้สึกสบายใจตามความเชื่อที่ว่า วิญญาณผู้ตายจะได้มีที่พักพิงที่สวองามและอยู่อย่างมีความสุขจึงได้ร่วมกันตัดสินใจให้นำเงินชมรมไปจัดซื้อเก้าอี้พับ จำนวน 40 ตัว เพื่อนำมาใช้สำหรับจัดทำปราสาทดังกล่าว โดยการนำมาเก็บไว้ที่วัดป่าขามและได้มอบหมายให้นายเจน หนุ่มนุ ซึ่งเป็น อสม. ที่ปรึกษาเป็นผู้ดูแล พร้อมทั้งได้ร่วมกันออกระเบียบในการเช่าบูชาเก้าอี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านได้รับประโยชน์ทั่วถึงกันแต่ปัจจุบันมีคนนิยมมาเช่าน้อย จึงได้ร่วมกันยกให้เป็นสมบัติของวัดไป และในปี พ.ศ. 2539 ประธานและคณะกรรมการชมรมได้เสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุม ให้มีรถลากศพไว้ในหมู่บ้านเพื่อความสะดวกสบายเมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน จะได้ไม่ต้องลำบากไปยืมที่อื่น ซึ่งสมาชิกและ อสม. ที่ปรึกษาก็ได้เห็นชอบด้วยและได้ตัดสินใจร่วมกันให้นำเงินชมรมฯ ไปจัดซื้อแต่เงินไม่พอจึงได้ปรึกษาร่วมกันและวางแผนจัดหาเงินมาสมทบในช่วงงานเข้าปริวาสกรรมงานฉลองวัดป่าขาม และงานทำบุญ 100 วัน หลวงพ่อตาคำ โดยการนำเงินทุนชมรมฯ ไปจัดซื้อบาตรจำนวน 32 ลูก เพื่อให้ผู้มาร่วมทำบุญในวันดังกล่าวได้ทำบุญเท่าอายุตนเอง และได้มอบหมาย

ให้สมาชิกชมรมฯ ได้จัดเวรกันไปนั่งเฝ้าบาตรตลอดงานแต่เงินที่ได้ก็ยังไม่เพียงพอที่จะซื้อรถลากศพ
 ประธานชมรมพร้อมด้วยคณะกรรมการสมาชิกและ อสม. ที่ปรึกษา จึงได้ร่วมปรึกษาหารือและ
 ได้ตัดสินใจนำเรื่องเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้าน โดยมีกำนันเป็นประธานเพื่อขอร่วมบริจาคเงินจาก
 ชาวบ้านเมื่อได้เงินเพียงพอแล้ว จึงได้ตัดสินใจนำเงินไปซื้อรถลากศพ โดยมอบหมายให้ประธานและ
 รองประธานเป็นผู้ไปจัดซื้อที่จังหวัดเชียงใหม่และได้นำมาเก็บไว้ที่วัดป่าขาม โดยมอบหมายให้
 นายบุญตัน ปานนุ เป็นผู้ดูแลรักษาและมอบหมายให้ นางน้อย สิทธิเพชร เลขา เป็นผู้ควบคุม
 ดูแลด้านการเงินพร้อมทั้งได้ร่วมกันออกกระเบื้องในการเซาี่ยม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วย
 ความเรียบร้อยและได้ปรึกษาหารือกันให้นำเงินค่าเช่ารถลากศพที่เหลือ จากค่าตอบแทนของผู้ดูแล
 ผู้เก็บเงินให้นำเงินเข้าเป็นรายได้ของชมรมส่วนการร่วมกันปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษาของ
 สมาชิก ประธานได้เสนอในที่ประชุมให้สมาชิกเข้าร่วมปฏิบัติธรรมในวันพระช่วงเข้าพรรษากันให้
 มากันมาก ๆ และให้ใส่ชุดขาวกันทุกคนเพื่อเป็นการขัดเกลาให้จิตใจสะอาดและเป็นแบบอย่างให้
 กับลูก ๆ หลาน ๆ ในหมู่บ้าน

ในส่วนการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
 นั้น สมาชิกได้มอบหมายให้ประธานเป็นผู้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ตำบลเวียงใต้
 ในการร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และวางแผนดำเนินงานร่วมกับเจ้าหน้าที่
 สาธารณสุขโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้เป็นผู้เสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุมคณะกรรมการชมรม
 ผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ ให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในชมรม คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ตำบล
 เวียงใต้ ได้ร่วมกันกำหนดให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในชมรมตามที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้เสนอ
 ได้แก่ กิจกรรมตรวจสุขภาพ กิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ กิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ
 และกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ พร้อมทั้งได้ร่วมกันวางแผนและกำหนดเป้าหมายให้มีการตรวจ
 สุขภาพ การให้ความรู้เพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เดือนละ 1 ครั้ง และกำหนด
 ให้มีกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ปีละ 1 ครั้ง ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี และได้ขอความ
 ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้เป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว และเมื่อขยายมาเป็นชมรม
 ผู้สูงอายุอำเภอปาย ก็ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย และได้ร่วมวางแผนให้
 มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในชมรมฯเหมือนเดิม ในด้านกิจกรรมตรวจสุขภาพ กิจกรรม
 ตรวจสุขภาพและกิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพได้กำหนดให้มีการดำเนินการในวันเดียวกัน
 โดยในช่วงแรกของการก่อตั้ง สมาชิกได้ขอความร่วมมือให้ อสม. ที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ เวลา
 ในการตรวจสุขภาพกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แต่ปัจจุบันได้กำหนดให้ประธานชมรมผู้สูงอายุ

อำเภอปลายเป็นผู้มีบทบาทในการนัดวันเวลาในการตรวจสุขภาพกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แล้วนำมาบอกกับประธานชมรมในหมู่บ้านอีกที และประธานได้ขอความร่วมมือให้ อสม. ที่ปรึกษาเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกเข้าร่วมตรวจสุขภาพทุกครั้งและได้มอบหมายให้ผู้ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของชมรมเป็นผู้ไปบอกสมาชิกตามบ้านเมื่อเครื่องกระจายเสียงในหมู่บ้านขัดข้อง และได้ตัดสินใจใช้บริเวณบ้าน อสม. ที่ปรึกษาและได้ถนัดเป็นสถานที่ในการตรวจสุขภาพและได้ขอให้ อสม. ในหมู่บ้านมาช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในวันตรวจสุขภาพทุกครั้ง สำหรับการกำหนดกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติจะจัดในรูปของอำเภอ สมาชิกก็ได้มีส่วนในการวางแผนดำเนินกิจกรรมโดยตรง แต่จะให้ประธานเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปลาย และร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการวางแผนดำเนินการจัดหางบประมาณ กำหนดกิจกรรมในวันผู้สูงอายุ ส่วนสมาชิกจะได้รับมอบหมายจากประธาน ให้เป็นผู้เข้าร่วมแสดง ประกวด และแข่งขัน ในกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ร่วมกับหมู่บ้านอื่น

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานในชมรมผู้สูงอายุของหมู่บ้าน สมาชิกเข้าร่วมดำเนินงานด้วยความเต็มใจ เนื่องจากมีความต้องการร่วมกลุ่มมาก เพื่อที่จะได้มีโอกาสช่วยเหลือซึ่งกันและกันและทำประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับชุมชน รวมทั้งมีความเชื่อถือในตัวผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารงาน ทำให้สมาชิกได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม สมาชิกจึงมีความเต็มใจในการร่วมมือกันดำเนินงานให้บังเกิดผลสำเร็จ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามนั้น สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งชมรมโดยได้ร่วมกับออกเสียง ร่วมคิดตัดสินใจจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้าน และร่วมกันสมัครเป็นสมาชิกโดยการจ่ายเงินค่าสมัคร คนละ 55 บาท ตามระเบียบข้อบังคับของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปลาย

การดำเนินการบริหารจัดการของชมรมได้ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการบริหารชมรม โดยประธานชมรมฯ ได้เข้าร่วมพิจารณากำหนดระเบียบข้อบังคับของชมรมในรูปของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุตำบลเวียงใต้ และอำเภอปลาย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของชมรมฯ ซึ่งครอบคลุมในเรื่อง วัตถุประสงค์โครงสร้างการบริหารของชมรม หน้าที่และกรมดสภาพจากการเป็นคณะกรรมการบริหาร การเป็นสมาชิก สิทธิ และหน้าที่ของสมาชิก การขาดจากการเป็นสมาชิก การประชุมคณะกรรมการและสมาชิกชมรม ได้ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหาร การตั้งชื่อและหาสถานที่ตั้งของชมรม จัดประชุม จัดหาและควบคุมการใช้

จ่ายเงิน ของชมรม รวมทั้งกำหนดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และสวัสดิการของชมรมฯ พร้อมทั้งประสานสมาชิกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ อสม. กำนัน คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านในหมู่บ้านเข้าร่วมในกิจกรรมของชมรมฯ โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อสม. เป็นผู้คอยกระตุ้นให้คำแนะนำปรึกษาในการวางแผนการดำเนินงานให้สามารถดำเนินได้ด้วยดี ในส่วนสมาชิกของชมรมแม้ว่าไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการโดยตรง แต่จะเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนทางด้านความคิด และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมของชมรมแต่ครั้งทั้งในส่วนที่ชมรมดำเนินการกันเอง และกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้สนับสนุน

ในส่วนกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้การสนับสนุนนั้น สมาชิกได้ร่วมในกิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพ โดยการเข้าร่วมตรวจสุขภาพ วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก ร่วมรับฟังความรู้ด้านสุขภาพและร่วมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพตลอดจนร่วมแสดง ร่วมประกวด ร่วมแข่งขันและร่วมพิธีรดน้ำดำหัวในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติของอำเภอปาย ซึ่งสมาชิกมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและได้ให้ความร่วมมือกับทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตลอดมา และยังได้ร่วมทำบัตรสวัสดิการรักษายาบาลประชาชนผู้มีรายได้น้อย (สปร.) ประเภทผู้สูงอายุ ตามแนวนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อประโยชน์ในการใช้สิทธิด้านการรักษายาบาลฟรีอีกด้วย

ในส่วนกิจกรรมที่ชมรมฯ ดำเนินการกันเอง สมาชิกได้ร่วมในกิจกรรมสาธารณกุศล เช่น การจัดซื้อเก้าอี้พับไว้ทำปราสาทเก้าอี้ให้คนตาย และจัดซื้อรถลากศพไว้เป็นของหมู่บ้านจัดซื้อบาตร พัด ชันเงิน โบธรรม ไว้เป็นสมบัติของวัดและสร้างซุ้มหรือคุ่มทำเป็นเสื่อวัดและร่วมเป็นเจ้าของในการสร้างกำแพงวัดกลาง ร่วมกันนำเอาเงินทุนของชมรม ไปจัดซื้อแล้วยังได้บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวร่วมสมทบทุนซื้ออีกด้วย และสมาชิกยังได้ร่วมในกิจกรรมทางศาสนาด้วย เช่น ร่วมกันทอดผ้าป่า ร่วมบริจาคเงินทำบุญ 100 วัน หลวงพ่อตาคำ และร่วมปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษาเพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจ และเป็นแบบอย่างแก่ลูกหลานต่อไปในอนาคต และนอกจากนี้สมาชิกยังได้เข้าร่วมในกิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมอำเภอปายโดยการร่วมสมัครเป็นสมาชิกฌาปนกิจและจ่ายค่าฌาปนกิจศพ ศพละ 5 บาท และเข้าร่วมในกิจกรรมกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์สมาชิกที่เจ็บป่วยและเสียชีวิต โดยการเข้าร่วมสมัครเป็นสมาชิกกองทุนโดยการจ่ายเงินคนละ 50 บาท ต่อปี เพื่อจะได้นำเงินไปช่วยเหลือสมาชิกที่เจ็บป่วยและถึงแก่กรรม รวมทั้งร่วมปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่ได้ตกลงกันไว้

3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์

จากการที่ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันเป็นชมรมฯ ส่งผลให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์หลายอย่าง ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน เช่น ทำให้มีความสัมพันธ์ ผูกพัน สนิทสนมกลมเกลียวกับเพื่อนสมาชิกมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวในสังคม ได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ให้กันและกัน ทำให้ไม่เหงา และเมื่อยามเจ็บป่วยก็ได้รับการเอาใจใส่จากสมาชิก โดยการไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน ถามไต่อาการ ทำให้รู้สึกอบอุ่นมีกำลังใจมากขึ้น ไม่เหงา นอกจากนี้การรวมกลุ่มของสมาชิกอย่างแน่นแฟ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีความรัก ความสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และสังคมทั้งภายในภายนอกชุมชนให้การยอมรับ ที่สำคัญคือมีศักยภาพและความสามารถในการต่อรองเพื่อขอความช่วยเหลือในการทำงานหรือสนับสนุนด้านต่าง ๆ ของสมาชิก จากองค์กรอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น ดังตัวอย่างเช่น สมาชิกชมรมผู้สูงอายุชื่อ นางแสงเฮื่อน ชัยมงคล ได้กล่าวว่า "แต่ก่อนเวลามีกำนังงาน จะไปขอความช่วยเหลือจากคนอื่นมันยาก แต่พอมีชมรมขึ้นมา เวลาไปขอความช่วยเหลืออะไรก็ยังมันก่อง่ายไปเสียหมด บ่ต้องอู้หนัก" (แต่ก่อนเวลามีงานจะไปขอความช่วยเหลือจากใครก็ยากลำบาก แต่พอมีชมรมขึ้นมา เวลาไปขอความช่วยเหลืออะไร ก็ง่ายไปหมด ไม่ต้องพูดมาก) และยังมีโอกาสช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในทุก ๆ ด้าน เวลามีกิจงานอะไรก็ได้ช่วยกันโดยไม่ต้องเสียค่าจ้าง

จากการที่สมาชิกได้ร่วมจ่ายเงินค่าฌาปนกิจ จสงเคราะห์ของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย ทำให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ในรูปของเงินช่วยเหลือจากฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมผู้สูงอายุอำเภอปาย จำนวน 3,000 บาท และจากการที่ได้ร่วมจ่ายเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ในหมู่บ้าน 50 บาทต่อปีนั้นก็ทำให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ในรูปของเงินช่วยเหลือเมื่อเสียชีวิตเช่นเดียวกัน ในจำนวน 500 บาท สร้างความพอใจให้กับผู้สูงอายุมาก เพราะสามารถช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สินของบุตรหลานได้ในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้จาก ลุงจ่ายคำ ปิระกรรม ที่กล่าวว่า "ตั้งแต่มีชมรมขึ้นมามันดีแท้ ๆ เพราะว่าเวลาตาย เสาจะได้ฮับเงินช่วยเหลือจากชมรมใหญ่ตั้ง 3,000 บาทและจากชมรมหมู่บ้านเฮาแหม 500 บาท ยะหื้อเฮาบ่เป็นหนี้สินเป็น" (ตั้งแต่มีชมรมขึ้นมามันดีจริง ๆ เพราะเวลาตายเราจะได้รับเงินช่วยเหลือจากชมรมใหญ่ตั้ง 3,000 บาท และจากชมรมหมู่บ้านเราอีก 500 บาท ทำให้เราไม่เป็นหนี้สินใคร) และ ป้าอ่อง แสนจิตร ยังกล่าวเสริมอีกว่า "สมัยก่อนเมื่อบ่มีชมรม ถ้าตายก่อเป็นหนี้สินเขา มีงัวขายงัว มีควายขายควาย" (สมัยก่อนเมื่อไม่มีชมรม ถ้าเสียชีวิตก็เป็นหนี้สินคนอื่นเขา มีวัวก็ต้องขายวัว มีควายก็ต้องขายควาย)

นอกจากนี้ ยังได้มีโอกาสช่วยเหลือชุมชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ จัดซื้อรถลากศพไว้เป็นของหมู่บ้าน 1 คัน ซื้อเก้าอี้พับไว้สำหรับทำปราสาทเก้าอี้ให้กับผู้ตาย จำนวน 40 ตัว ซื้อสลุเงิน 6 ใบ, ซื้อพัดสำหรับพระสงฆ์ 4 อัน ธรรม 16 ผูก บาตร 32 ลูก ไว้เป็นของวัด สำหรับใช้ในกิจกรรมทางศาสนาของหมู่บ้าน และสร้างซุ้มหรือค้อมทำเป็นเสื่อวัด และยังได้มีโอกาสทำบุญร่วมกันในนามของชมรม ได้แก่ รวมบริจาคเงินทำบุญ 100 วัน ของหลวงพ่อดาคำ ต้นศิริโย ร่วมเป็นเจ้าของภาพสร้างกำแพงวัดกลาง จำนวน 1 ห้อง ทอดผ้าป่า และยังมีโอกาสได้พัฒนาจิตใจร่วมกัน โดยการปฏิบัติธรรมทุกวันพระในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ที่วัดป่าขามเพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจให้สะอาด และจากการที่สมาชิกได้รับการตรวจสุขภาพ วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำให้ผู้สูงอายุได้รู้ถึงภาวะสุขภาพของตนเอง ทำให้สามารถป้องกันดูแลตนเองได้ และเมื่อตรวจพบโรคก็จะได้รับการส่งต่อไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลเพื่อการวินิจฉัยและรักษาที่ถูกต้องต่อไป และจากการที่เข้ารับฟังความรู้ด้านสุขภาพจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ก็ทำให้สมาชิกได้รับความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคกระเพาะอาหาร และโรคข้อเสื่อม เป็นต้น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและจากการที่ได้ร่วมฝึกการออกกำลังกายกับเจ้าหน้าที่ ก็ทำให้สมาชิกมีความรู้และทักษะการออกกำลังกายที่ถูกต้อง สามารถนำไปปฏิบัติต่อบ้านได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังตัวอย่างเช่น ยายนวล สุวรรณรังษี ได้กล่าวว่า “ ตั้งแต่มีชมรมมาหมอเป็นมาตรวจ มาแนะนำเขา ทำให้อู้อู่ว่าสุขภาพเขาเป็นจะโต และจะต้องยะจะโตฟอง เป็นยังสอนออกกำลังกาย หื้อโดย “ (ตั้งแต่มีชมรมขึ้นมา หมอมาตรวจมาแนะนำเรา ทำให้รู้ว่าสุขภาพเราเป็นอย่างไรบ้าง หมอยังได้สอนการออกกำลังกายให้ด้วย) และในการร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติทำให้ผู้สูงได้กล้าแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตนเช่นการแสดงบนเวที การเข้าประกวดก้าแลวก้าลาย การแข่งขันไพตองตึง ไม้กวาด เป็นต้น และยังได้มีโอกาสพบปะเพื่อนฝูงจากต่างหมู่บ้านต่างตำบลได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างสนุกสนาน

ดังนั้นเมื่อชมรมได้ให้ประโยชน์ต่อสมาชิกสมาชิกจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เพราะได้มองเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นในสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ผู้สูงอายุในหมู่บ้านในฐานะที่พึ่งพิงของลูกหลานในครอบครัวซึ่งต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านจะมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ผลผลิตที่ลงทุนลงแรงไปก็เพียงพอให้มีเพียงพอต่อการบริโภคในครอบครัว แต่เมื่อความเจริญต่าง ๆ ได้หลั่งไหลเข้ามาสู่หมู่บ้านและชาวบ้านก็เปลี่ยนแปลงค่านิยมไปสู่อุดมการณ์บริโภคนิยมทำให้วิถีการผลิตต้องปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบการตลาด เพิ่มต้นทุนในการผลิตทำให้ตกอยู่ในภาวะหนี้สินมากขึ้น จึงทำให้สมาชิกครอบครัวโดยเฉพาะแรงงานที่เคยทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิดมาตลอดต้องออกจากบ้านมากขึ้น จึงทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ให้อยู่ตามลำพัง และขาดการเอาใจใส่และเมื่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้กระตุ้นความคิดผู้สูงอายุให้เห็นถึงสภาพปัญหาของตนเองและแนวทางออกในการแก้ปัญหา โดยการรวมกลุ่มกัน ช่วยเหลือกันและกันในด้านต่าง ๆ ผู้สูงอายุในหมู่บ้านจึงได้ตัดสินใจร่วมกันตั้งเป็นชมรมเพื่อที่จะร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

เมื่อผู้สูงอายุได้มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้น โดยการสนับสนุนของอาสาสมัครสาธารณสุขที่ปรึกษาและทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ สมาชิกจะได้ไม่เกิดความเคลือบแคลงหรือสงสัยในพฤติกรรมของผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม การแสดงออกถึงความบริสุทธิ์ไม่มีสิ่งใดแอบแฝงเป็นสิ่งที่สร้างความไว้วางใจให้แก่สมาชิกกลุ่ม เมื่อใดที่สมาชิกเกิดความรู้สึกไม่ชอบมาพากล ก็จะมีการตรวจสอบการดำเนินงาน โดยอาจจะหารือกันภายในกลุ่มเครือข่าย หรือในกลุ่มบ้านใกล้เคียงจนตลอดจนการพูดคุยสอบถามความคิดเห็นในขณะรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

การติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานของคณะกรรมการชมรมฯ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสมาชิกที่จะต้องสอดคล้องกับการทำงานโดยการพูดคุยสอบถามความคิดเห็นในระหว่างที่มีกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันตัวอย่าง เช่น ยายเผื่อ นุปาน ได้กล่าวว่า "ยายเคยถาม ประธาน เขาเหมือนกันว่าเงินฌาปนกิจของสมาชิกเฮ่ากู้อี้จะได้ได้ไวย แต่บ่าเดี๋ยวนั้นมันยังมาจำบอฮู้ว่ามันไปติดขัดดีไหน" (ยายเคยถามประธานเหมือนกันว่าเงินฌาปนกิจของสมาชิกเราทุกครั้งจะได้เร็วแต่เดี๋ยวนั้นมันทำไมได้ช้าไม่รู้ว่ติดขัดอยู่ตรงไหน) และยังได้พูดคุยปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นทางการ ในกลุ่มสมาชิกหรือลูกหลานในบ้าน ถึงข้อดีหรือข้อเสีย ในการทำงานของคณะกรรมการ เพื่อให้รับรู้ทั่วกันดังจะเห็นได้จากยายตา โจหนู ที่กล่าวว่า "เมื่อต่่าก่อนประธานคนเก่าเป็นไปประชุมร่วมกับกรรมการอำเภอทุกเดือน ปอปีกมาเป็นก้อจะมาฮ้องประชุมสมาชิกของหมู่บ้านฮื่อเฮ่าฮู้ว่า ดีประชุมอำเภอเป็นมีอะหยั่งกันพ้อง ตั้งแต่เปลี่ยนประธานคนใหม่ ปอหัน

ไปประชุมร่วมเป็นสักตั้ง หมูเฮาก่อบ่อล้าได้ประชุมกัน ถ้าตัวเก่าบอดันไปก่อบ่อผู้จักมอบหมายให้คนอื่นไปแทน สมาชิกเลยบ่อค่อยอยู่เรื่องอะยัง" (เมื่อคราวสมัยประธานคนเก่าประธานจะไปร่วมประชุมกับคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายทุกเดือน พอกลับมาประธานก็จะมาเรียกประชุมสมาชิกของหมู่บ้านบอกให้เรารู้ว่าที่ประชุมอำเภอเขามีอะไรกันบ้างตั้งแต่เปลี่ยนประธานคนใหม่ ไม่เห็นไปประชุมร่วมกับเขาสักครั้งพวกเราก็ไม่ค่อยได้ประชุมกัน ถ้าตัวเองไปไม่ได้ก็ไม่รู้จักมอบหมายให้คนอื่นไปแทน สมาชิกไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร) และยาย เผื่อ นุยาน ยังกล่าวเสริมว่า "ตอนประธานคนแรกแต่ละปี ก็จะมีผลกระทบของคนเดิมดีทำเพื่อส่วนรวมอย่างสมัยพ่อน้อยจ่ายค่า เป็นก่อจะมีผลงานของชมรมหลายอย่าง บ่อว่าจะเป็นรถลากศพ แก้อื้อพับ พัด ธรรมผูก หมูนี้ตั้งแต่เปลี่ยนประธานคนใหม่นี้ก่อบ่อหันมีสักอย่าง" (ตอนประธานคนเก่าแต่ละปีก็จะมีผลงานของผู้สูงอายุที่ทำเพื่อส่วนรวมอย่างสมัยพ่อน้อยจ่ายค่า เป็นประธานก็จะมีผลงานของชมรมหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นรถลากศพ แก้อื้อ พัด ธรรมผูก เหล่านี้ ตั้งแต่เปลี่ยนเป็นประธานคนใหม่ก็ไม่เห็นมีอะไรสักอย่างเลย) และนางนวลก็ได้เล่าเสริมต่อไปว่า "หมอก่อบ่อล้ามาตรวจสุขภาพเหมือนแต่ก่อน บ่ออยู่จักไปประธานเป็นพ่อง" (หมอก็ก่อนไม่ค่อยมาตรวจเหมือนแต่ก่อน ไม่รู้จักไปประธานเขาบ้าง) และในการประชุมสมาชิก สมาชิกและ อสม. ที่ปรึกษาก็ได้หยิบยกประเด็นปัญหาขึ้นมาพิจารณากันในที่ประชุมเพื่อร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มให้มีความเหมาะสม

นอกจากการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการชมรมแล้วจากการที่สมาชิกได้ร่วมเป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ชมรมอำเภอปายและกองทุนช่วยเหลือสมาชิกที่ป่วยและเสียชีวิตในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านการเงินของสมาชิกโดยสมาชิกได้กำหนดระเบียบข้อตกลงร่วมกัน คือ ต้องจ่ายเงินค่าฌาปนกิจ ศพละ 5 บาท และจ่ายเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ในหมู่บ้าน ปีละ 50 บาท โดยได้รับผลประโยชน์ คือ เมื่อถึงแก่กรรมสมาชิกจะได้รับเงินช่วยเหลือจากเงินฌาปนกิจสงเคราะห์จากชมรมอำเภอปาย 3,000 บาท จากกองทุนช่วยเหลือ 500 บาท ดังนั้นการติดตามตรวจสอบการจ่ายเงินของสมาชิกจึงเป็นเรื่องสำคัญ และจริงจัง โดยการมอบให้รองประธาน เลขา และเหรียญก เป็นผู้ติดตามตรวจสอบการจ่ายเงินค่าฌาปนกิจสงเคราะห์และเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ ของสมาชิกในหมู่บ้านก่อนจะส่งมอบให้ประธานต่อไปและเมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า ไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อตกลงก็จะถูกลงโทษ เช่น การคัดชื่อออกจากการเป็นสมาชิก เป็นต้น และประธานยังได้มีการติดตามและประเมินผล ครอบคลุมการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมในหมู่บ้านและในอำเภอ สถานะการเงินของชมรม ทั้งรายรับและรายจ่าย รวมทั้งผลการดำเนินงานของชมรมในรอบปีที่ผ่านมา ทั้งที่ชมรมดำเนินการเองและที่เจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุนโดยการให้ประธานรายงานให้สมาชิกทราบในที่ประชุมประจำเดือนและประจำปี

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม

3.1 ลักษณะของโครงการ ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

3.1.1 ความสลับซับซ้อนของขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้านได้ส่งผลต่อการเข้าร่วมในชมรมของผู้สูงอายุ เพราะในการจัดตั้งและดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้านเป็นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งเป้าหมายอยู่ที่ความเป็นอิสระภาพ และความสุขของชีวิต ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุได้เลือกกำหนดตนเองด้วยการร่วมกันพัฒนาปัญหาของผู้สูงอายุเองมีการคิด และตัดสินใจแก้ปัญหา ร่วมกันมาตลอดเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากการครอบงำของสถานการณ์และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของชาวชนบทไทยซึ่งพร้อมที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ การจัดตั้งชมรมของผู้สูงอายุนับว่าเป็นการพัฒนาความคิดการตัดสินใจ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อตัวเองทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุดเพราะผู้สูงอายุเองก็มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพและมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ จากการศึกษาพบว่าขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม มีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อนทั้งในด้านบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมของชมรม เช่น การสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมจะมีขั้นตอนง่าย ๆ คือผู้สนใจจะสมัครก็สามารถไปปรับแบบฟอร์มใบสมัครได้ที่ประธานแล้วนำมากรอกข้อมูลตามแบบฟอร์มหรืออาจให้ลูกหลานกรอกหรือสมัครแทนก็ได้ เสร็จแล้วก็นำใบสมัครพร้อมเงินค่าสมัคร จำนวน 55 บาท มามอบให้ประธาน ประธานจะออกใบเสร็จค่าสมัครให้กับผู้สมัครก็ถือว่าเสร็จเรียบร้อยและการสมัครก็ไม่ได้ลงทุนสูงมากนัก อยู่ในวงเงินที่พอจะหาได้จึงไม่เดือดร้อนทั้งผู้สมัครและครอบครัว นอกจากนี้ในการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ก็จะใช้รูปแบบในการดำเนินการอย่างง่าย ๆ โดยการเสนอชื่อและโหวตเสียงลงคะแนน ผู้ที่ได้คะแนนมากก็ถือว่าเป็นบุคคลที่ได้รับเลือกไม่ต้องใช้เวลา มากหรือในเรื่อง การเก็บเงินฌาปนกิจและเงินสามัญประจำปีสงเคราะห์ในหมู่บ้าน ผู้เก็บก็จะใช้สมุดที่การได้ง่ายในท้องถิ่นเล่มละ 5 บาทมาทำเป็นสมุดบัญชีรายชื่อสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ และสมาชิกกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุและดำเนินการเก็บเงินตามบัญชีรายชื่อดังกล่าว สมาชิกที่นำเงินมาจ่ายแล้ว ผู้เก็บก็จะเช็คเครื่องหมายถูกหน้ารายชื่อของสมาชิกคนที่จ่ายแล้วและถ้าสมาชิกคนใดยังไม่ได้จ่ายก็จะเว้นว่างไว้ แล้วผู้ทำหน้าที่เก็บเงินก็จะทำการติดตามทวงเก็บต่อไปรวมทั้งในเรื่องของการจัดซื้อเก้าอี้ รถลากศพ ตู้ บาตร ขันเงิน พัด ไบธรรมตลอดจนการสร้างซุ้มหรือครุฑที่ทำเป็นเสี้ยววัด ก็มีขั้นตอน ในการดำเนินการแบบง่าย ๆ คือหลังจากตกลงกันในที่ประชุม

ก็ให้สามารถนำเงินของชมรมไปจัดซื้อได้ โดยการมอบหมายให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งไปจัดหาซื้อสิ่งของดังกล่าว โดยไม่ต้องทำเรื่องขออนุมัติจัดซื้อจัดจ้างเหมือนทางราชการ เมื่อซื้อสิ่งของได้เรียบร้อยแล้วก็ไม่ต้องทำเรื่องตรวจสอบเหมือนระเบียบทางราชการที่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก สลับซับซ้อนเสียเวลา หรือในเรื่องการไปรับบริการตรวจสุขภาพ เมื่อไปถึงจุดตรวจก็นั่งรอคิวตรวจได้เลยไม่ต้องเสียเวลาทำบัตรเหมือนที่โรงพยาบาล เป็นต้น

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขามมีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการมากนัก มีขั้นตอนเรียบง่ายไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ จึงส่งผลให้สมาชิกในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมในชมรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

3.1.2 ผลประโยชน์ตอบแทน จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุในหมู่บ้านป่าขามส่วนใหญ่ได้เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจและสุขภาพของตนเองและครอบครัวมาก กล่าวคือเมื่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอดีตประธานชมรมได้ชี้แจงและเล่าประสบการณ์ และชักชวนให้ดำเนินการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ผู้สูงอายุก็เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเห็นว่าได้รับผลประโยชน์โดยตรงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจเมื่อผู้สูงอายุถึงแก่กรรมก็จะมีสิทธิ์ได้รับสวัสดิการจากเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมอำเภอป่าขามจำนวน 3,000 บาท และได้รับสวัสดิการจากสวัสดิการกองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้านขณะเจ็บป่วยหรือถึงแก่กรรมจำนวน 500 บาท ทำให้ผู้สูงอายุมีเงินใช้จ่ายในงานศพของตนเองซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากนักแต่ในชนบทก็ถือว่าเป็นเงินที่มากและสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้ โดยไม่ต้องไปยืมเงินจากใคร และไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสินใครอีกด้วย และในทางอ้อมก็ทำให้ได้บุญกุศลที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือคนอื่นด้วยดังเช่นคำพูดของ พอดี นั้นใจอดีตคณะกรรมการชมรมได้กล่าวว่า "ชมรมนี้มันดีแต่เพราะเวลาตายไป บ่ต้องได้เป็นหนี้เป็นสินไผ ลูกหลานก็บ่ต้องเดือดเนื้อร้อนใจเพราะได้เงินจากฌาปนกิจสงเคราะห์ จากชมรมใหญ่ตั้ง 3,000 บาท จากชมรมในหมู่บ้านเฮาแถม 500 บาท รวมกันตั้ง 3,500 บาท ก็จួយลูกจួយหลานได้จาดนั๊กเหมือนกัน (ชมรมนี้มันดีแต่ๆเพราะเวลาตายไปก็ไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสินใครลูกหลานก็ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะได้เงินจากฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุอำเภอป่าขาม ตั้ง 3,000 บาท และได้รับเงินสวัสดิการจากชมรมในหมู่บ้านอีก 500 บาท รวมกันแล้วได้ตั้ง 3,500 บาท ก็สามารถช่วยลูกช่วยหลานได้มากพอควรเหมือนกัน) ส่วนทางด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุได้เล็งเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวจากการได้เข้าร่วมตรวจสุขภาพ วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก ได้รับฟังความรู้ ได้ออกกำลังกายตลอดจนได้ปรึกษาหรือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทันทีที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุได้รู้ถึงภาวะสุขภาพของตนเอง มีความรู้และสามารถที่จะ

ดูแลตนเองได้ในการป้องกันโรคต่าง ๆ ที่มักพบบ่อยในผู้สูงอายุ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคข้อเสื่อม เป็นต้น และยังสามารถที่จะนำความรู้ไปเผยแพร่กับคนในครอบครัว และเพื่อนบ้านได้ ส่งผลให้ตนเอง ครอบครัวและชุมชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้า อัตราการเกิดโรคดังกล่าวที่มักพบบ่อยในกลุ่มผู้สูงอายุลดลง และเมื่อเจ็บป่วยก็ยังได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาล ฟรีจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐอีกด้วย นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมในกิจกรรมวันผู้สูงอายุแห่งชาติที่จัดขึ้นคือ ความสนุกสนานรื่นเริง ได้พบปะเพื่อนฝูง ได้กล้าแสดงออก รวมทั้งได้ของขวัญรางวัลจากการร่วมแสดง ร่วมประกวด ร่วมแข่งขันในกิจกรรมวันดังกล่าว ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและความสบายใจ และผู้สูงอายุยังได้เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ด้านจิตใจโดยการร่วมกันทำบุญทอดผ้าป่า ร่วมบริจาคเงิน ทำบุญ 100 วันของหลวงพ่อดาคำและร่วมปฏิบัติธรรมในวันเข้าพรรษาทำให้ได้บุญได้กุศลส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขใจสบายใจและยังได้ทำประโยชน์ให้กับชุมชนโดยการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณกุศล ทำให้หมู่บ้านมีแก้อื้อพิบสำหรับไว้ทำปราสาทคลุมโรงศพคนตายไว้ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะทำให้คนยากจนได้มีปราสาทคลุมโรงศพเหมือนคนอื่นที่มีฐานะร่ำรวยและมีรถลากศพไว้เป็นของหมู่บ้านไว้สำหรับเคลื่อนย้ายศพทำให้ง่ายและสะดวกขึ้นโดยไม่ต้องเสียเวลาไปหาเยี่ยมจากที่อื่นและเงินค่าเช่ารถลากศพก็ยังนำไปเป็นเงินทุนชมรมฯอีกด้วยและมีบาตรพัด ขันเงิน ไบธรรม ไม้เป็นของวัด รวมทั้งมีเสื่อวัดสำหรับเป็นที่กราบไหว้บูชาเวลาชาวบ้านมาทำบุญที่วัด เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะได้ประโยชน์เป็นถาวรวัตถุแล้วยังทำให้ผู้สูงอายุได้บุญได้กุศลร่วมกันส่งผลให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตที่ดี

นอกจากประโยชน์โดยตรงที่ผู้สูงอายุได้แล้วก็ยังมีผลประโยชน์โดยอ้อมอีกด้วย คือ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ มีความเป็นพวกพ้องมากขึ้นและยังได้รับการยอมรับจากลูกหลานในชุมชน รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนอีกด้วย

3.2 สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุ

3.2.1 ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ

จากการศึกษาลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านป่าขามพบว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของหมู่บ้านป่าขามมีเพียงเล็กน้อยและบ้านเรือนจะตั้งติดรวมกันอยู่รวมเป็นกลุ่มใหญ่ ทำให้เวลาประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้านจะได้ยินกันทั่วทุกหลังคาเรือน แต่ถ้ามีบ้านบางหลังที่อยู่ท้ายหมู่บ้านอาจจะไม่ได้ยิน แต่ก็อาจจะการบอกต่อกันไป นอกจากนี้ ถนนภายในหมู่บ้านที่ติดต่อกับหมู่บ้านอื่นก็ทำด้วยคอนกรีตทำให้การคมนาคมสะดวก นอกจากนี้ก็ยังมีหอคระจาย

ในผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจก็จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมอย่างต่อเนื่องและผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีหน้าที่คอยดูแลบ้านเรือนและเลี้ยงหลานทำให้ผู้สูงอายุมีเวลาว่างมากที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมและจากการที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง และอาศัยลูกหลานในการเลี้ยงดู เมื่อมีช่องทางในการช่วยเหลือลูกหลาน เช่น การลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวได้ผู้สูงอายุก็จะทำซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการรวมตัวกันจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้านเพื่อจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยเฉพาะทางด้านการเงิน

ผู้สูงอายุในหมู่บ้านได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมด้วยความเต็มใจเนื่องจากต้องการที่จะร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องเงินเพราะอย่างน้อยก็ได้มีส่วนช่วยครอบครัวไม่ให้เป็นที่หนี้เป็นสินใครเมื่อตนเองตายไป ดังเช่นตัวอย่างลุงน้อยจ่ายค่า พิระกรรม์ ได้กล่าวว่า "มีชมรมนี้มันดีได้ช่วยกันเรื่องเงินเรื่องทอง ตายไปบ่อได้เป็นที่หนี้เป็นสินไผ ลูกหลานก็บ่อลำบาก ทุกคนก็สบายใจ เฮาตายไปก็บ่อเป็นห่วงต่างหลัง" (มีชมรมนี้มันดี ได้ช่วยกันเรื่องเงินทอง เวลาตายไปก็ไม่ได้เป็นที่หนี้เป็นสินใครลูกหลานก็ไม่ลำบาก ทุกคนก็สบายใจและเราเองก็ไม่ต้องเป็นห่วงผู้ที่อยู่ข้างหลัง) สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมของชมรมฯ

ผู้สูงอายุได้ร่วมดำเนินการกิจกรรมฅาปนกิจสงเคราะห์ของชมรมอำเภอปาย โดยการสมัครเป็นสมาชิกและจ่ายค่าฅาปนกิจศพละ 5 บาทและสมาชิกทุกคนเมื่อถึงแก่กรรมก็จะได้รับผลประโยชน์เป็นเงินฅาปนกิจจากชมรมผู้สูงอายุ อำเภอปาย ศพละ 3,000 บาท นอกจากจะเข้าร่วมในการดำเนินการกิจกรรมฅาปนกิจสงเคราะห์แล้ว ผู้สูงอายุยังได้เข้าร่วมในกิจกรรมกองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ป่วยและถึงแก่กรรมในหมู่บ้านโดยการสมัครเข้าเป็นสมาชิกและจ่ายเงินสามัญประจำปี คนละ 50 บาทต่อปี และเมื่อเวลาสมาชิกเกิดเจ็บป่วยต้องพาไปรักษาตัวต่อที่โรงพยาบาลจังหวัดเชียงใหม่ ก็จะได้รับกาช่วยเหลือจากกองทุนเป็นเงิน 500 บาท และถ้าถึงแก่กรรมก็จะได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนอีกจำนวน 500 บาท แต่ปัจจุบันสมาชิกเห็นว่ามีผู้สูงอายุหลายคนที่ป่วยและไม่ได้ไปรักษาตัวต่อที่โรงพยาบาลจังหวัดเชียงใหม่ จึงไม่ได้รับเงินช่วยเหลือจากกองทุน สมาชิกเห็นว่ามีกาได้เปรียบเสียเปรียบในปัจจุบันจึงให้การช่วยเหลือเฉพาะเมื่อถึงแก่กรรมเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่าการที่ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน สมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมฯ นั้นเป็นเพราะว่าความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองในด้านรายได้ที่เป็นผลตอบแทนจากการดำเนินงานและความต้องการที่จะเข้าร่วมเป็นหมู่คณะเพื่อช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งตนเองไม่สามารถที่จะดำเนินการแก้ไขได้เพียงลำพัง การรวมตัวกันเป็นชมรมผู้สูงอายุสามารถที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจที่นับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น การที่ได้มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้านจึงเป็นหนทางที่ผู้สูงอายุได้ร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ในสังคมให้ดีขึ้น

3.2.3 ปัจจัยทางสังคม

ธรรมชาติของคนที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมมีความมุ่งหมายที่จะพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตหรือการประกอบอาชีพ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างสงบ มีวิถีทางทำมาหากินตามควรแก่อัตภาพของตนและลักษณะโครงสร้างของชุมชนบ้านป่าขามเป็นลักษณะที่ชุมชนมีความเกี่ยวดองเป็นเครือญาติกัน ความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันในเรื่องต่าง ๆ จึงมีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น การลงแขก เกี่ยวข้าว ปลูกถั่ว ปลูกกระเทียม การปลูกสร้างบ้านใหม่ หรือการใช้แรงงานของคนในชุมชนในการพัฒนาวัด และสาธารณสมบัติต่าง ๆ ที่ทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของร่วมกัน ภารกิจในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สามารถดำเนินการได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ก็ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

เมื่อสังคมหมู่บ้านป่าขามได้มีการติดต่อกับสังคมภายนอกที่มีความหลากหลายมากขึ้น ส่วนราชการคือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้เข้ามาสนับสนุนแนะนำและพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยในหมู่บ้านป่าขามให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้า นำไปสู่คุณภาพชีวิต กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญก็คือผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ซึ่งทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนต่างก็มีนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ทั้งในเมืองและชนบทเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง มีอาชีพที่เหมาะสมและไปรับภาระเอาใจใส่จากชุมชนมากขึ้น แต่การช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนให้บังเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุในหมู่บ้านต้องรวมตัวกันเป็นชมรมฯ เพื่อดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการและจะต้องร่วมกันกำหนดนโยบาย เป้าหมายรวมทั้งหลักและแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อช่วยเหลือกันและกันระหว่างสมาชิกภายในชมรมฯ ซึ่งการรวมตัวกันจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคม ได้รับการสนับสนุนทางด้านต่าง ๆ เช่น เงิน สิ่งของจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนเพื่อนำไปดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ

การรวมตัวกันของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน นอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนโดยผ่านชมรมผู้สูงอายุแล้วยังได้ดำเนินการในกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือระหว่างสมาชิกในชมรมและคนในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ กิจกรรมกองทุนสงเคราะห์สมาชิกเมื่อเจ็บป่วยและถึงแก่กรรม กิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น จัดหาซื้อเก้าอี้พับไว้ทำปราสาทเก้าอี้ให้กับคนตาย ซื้อรถลากศพไว้ในหมู่บ้าน สร้างซุ้มหรือคุ่มทำเป็นเสี้ยววัด ซื้อบาตร พัด และธรรมผูกไว้ในวัด เป็นต้น ซึ่งสมาชิกชมรมฯ ต้องการที่จะแสดงความมีน้ำใจ ความเต็มใจที่จะช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้กับชุมชนและให้ความร่วมมือร่วมใจในกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ทำให้เกิดการยอมรับในสังคม รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถที่ไม่ด้อยไปกว่าผู้อื่นเลย ประชาชนในสังคมชนบทยังมีค่านิยม ในการต้องการความมีเกียรติและชื่อเสียงอยู่มาก

3.2.4 ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม

คนในชุมชนบ้านป่าขามมีการนับถือผีปู่ย่า ซึ่งเป็นผู้ให้ความคุ้มครองปกป้องรักษาทุกคนรอบคร้วรวมทั้งในกลุ่มเครือญาติที่นับถือผีเดียวกันให้มีความสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของคนในตระกูลให้มีการประพฤติต่อกันในแนวทางที่ถูกต้องดีงาม รวมทั้งปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสมในระหว่าง เครือญาติเดียวกันด้วย กฎเกณฑ์ของผีปู่ย่าเป็นระบบวัฒนธรรมที่ทำให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่บ้านที่น้องซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชนบ้านป่าขามเป็นระบบวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ และสร้างความสันติสุขรวมทั้งก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างคนที่อยู่ชุมชนเดียวกัน

ความเป็นพี่น้องกันของคนในหมู่บ้านทำให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านกิจกรรมส่วนตัวและส่วนรวม การทำนา ทำไร่ และทำสวนรวมทั้งแรงงานของสมาชิกในครอบครัว แต่บางครั้งไม่สามารถที่จะกระทำกิจกรรมให้เกิดความสำเร็จได้โดยง่าย จำเป็นต้องอาศัยคนอื่นช่วยเหลือเพราะต้องเร่งดำเนินการให้เสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด การแลกเปลี่ยนแรงงาน จึงเป็นการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนและนอกเหนือไปจากการช่วยเหลือกันในเรื่องการผลิตแล้วบางบ้านยังได้แสดงออกถึงความมีน้ำใจในเรื่องของการร่วมงานประเพณี ซึ่งทุกคนถือได้ว่าได้บุญกุศล จากการร่วมงาน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การสร้างโบสถ์วิหาร ตลอดจนการร่วมงานทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเองก็ได้จัดหาซื้อเก้าอี้พับสำหรับทำปราสาทเก้าอี้สำหรับคนตาย ซื้อรถลากศพไว้ในหมู่บ้าน สมทบทุนสร้างกำแพงวัด สร้างซุ้มครุ่มเพื่อทำเป็นเสี้ยววัด จัดซื้อบาตร พัด และธรรมผูก ไว้ในวัด นอกจากนี้ยังมีบทบาทในกิจกรรมงานประเพณีที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น ประเพณี ทำบุญเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณี

แต่งงาน ประเพณีสืบชะตา ประเพณีสู่ขวัญ เป็นต้น ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุชายจะมีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนผู้สูงอายุหญิง จะมีบทบาทเป็นผู้นำในด้านการจัดดอกไม้ การมอบห่อหมี่ การห่อเมี่ยง หรืองานอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งก็ได้มาช่วยงานด้านความเต็มอก เต็มใจ ทั้งในฐานะที่เป็นเครือญาติและในฐานะที่ต้องการแสดงออกถึงความมีน้ำใจจนงานสำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

3.2.5 ปัจจัยทางการเมืองการปกครอง

ระบบเครือญาติของคนบ้านป่าขามทำให้สามารถควบคุมสมาชิกในสังคม ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การปกครองหมู่บ้านเป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ผู้นำในสมัยอดีตจึงเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ การเลือกผู้นำในสมัยก่อนไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก การเลือกผู้นำมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจให้กับชาวบ้าน ต่อมาภายหลังเมื่อหมู่บ้านมีการคมนาคมติดต่อกันภายนอก มากขึ้น บทบาทของผู้นำในชุมชนนอกจากจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูงแล้ว ยังจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของทางราชการและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเข้าสู่หมู่บ้านของตนให้มากยิ่งขึ้น

ผู้นำในหมู่บ้านได้สนับสนุนและเห็นด้วยกับการที่ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันจัดตั้ง เป็นชมรมฯ ขึ้นในหมู่บ้านจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเจ้าหน้าที่ที่ยังมาให้การดูแลสุขภาพถึงใน หมู่บ้านด้วย เมื่อมีปัญหาอะไรก็ตามเจ้าหน้าที่ได้โดยไม่ต้องพากันไปโรงพยาบาล

3.2.6 ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์

จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุเคยมีประสบการณ์ในการรวมกลุ่มกันแต่เป็นการรวมกลุ่มอย่างธรรมชาติ เช่น เมื่อสมัยวัยหนุ่มสาว หรือวัยแรงงานในเรื่องแรงงานก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องแรงงาน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุแล้วก็จะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นชมรมตามธรรมชาติอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การนัดหมายกันมาร่วมถือศีล 8 ในวันพระ หรือนัดหมายมาช่วยงานวัด เช่น นัดกัน มาจัดดอกไม้ นัดกันมาช่วยกันห่อเมี่ยง เป็นต้น หรือเมื่อผู้สูงอายุมาประกอบกิจกรรมทางศาสนา งานบุญตามวัด ซึ่งก็จะมีผู้สูงอายุมาร่วมงานกันมาก หลังจากงานบุญเสร็จสิ้นลงกลุ่มผู้สูงอายุก็จะนั่งคุยกันต่อ ก่อนจะแยกย้ายกันกลับบ้าน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีประสบการณ์และการรับรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มเป็นชมรมอย่างธรรมชาติโดยมีจุดประสงค์ในทิศทางเดียวกันมาก่อน เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นชมรมผู้สูงอายุขึ้นในหมู่บ้านอย่างเป็นทางการจึงเป็นการง่ายในการที่จะผลักดันให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมในชมรมเพราะจุดประสงค์ที่ผู้สูงอายุรับรู้ก็คือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและกลุ่มให้มีความเป็นอยู่ในชีวิตตนเอง ครอบคลุมและสังคมดีขึ้น

3.3 ปัจจัยภายนอก

จากการศึกษาว่าการดำเนินชมรมผู้สูงอายุในชุมชนบ้านป่าขามพบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนเป็นผู้มีบทบาทในการให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก โดยการจัดตั้งชมรมฯนี้เป็นนโยบายที่กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดขึ้น และมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ระดับล่างไปเป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงได้เป็นผู้ผลักดันและสนับสนุนให้มีการดำเนินงานในระดับชุมชนขึ้นซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลปาย เป็นผู้รับนโยบายมาวางแผนดำเนินการโดยได้จัดทำโครงการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ตำบลเวียงใต้ ขึ้น พร้อมได้เชิญอดีตประธานชมรมอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน มาร่วมประชุมชี้แจงและเล่าประสบการณ์ให้ผู้สูงอายุบ้านป่าขามได้เห็นความสำคัญของการจัดตั้งชมรม พร้อมทั้ง กับหมู่บ้านอื่นในเขตตำบลเวียงใต้ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย หลังจากผู้สูงอายุได้จัดตั้งชมรมฯแล้วเจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็ได้ให้คำแนะนำปรึกษาให้ข้อคิดและคำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ เพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ โดยระยะเริ่มแรกได้อาศัยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้รู้และคอยให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาไปสักระยะหนึ่งก่อน จนเมื่อสามารถพึ่งตนเองได้แล้วจึงเปลี่ยนให้ดำเนินกันเองและเจ้าหน้าที่จะคอยเป็นผู้สนับสนุนในส่วนที่ยังไม่พร้อม

ปัจจุบันเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากโรงพยาบาลปายได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นที่เลี้ยง หรือเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือให้คำปรึกษา ให้กำลังใจในการดำเนินงานของชมรมตลอดจนเสนอทางออกที่เหมาะสม เมื่อสมาชิกประสบปัญหาในการดำเนินงาน

3.4 ปัจจัยภายใน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยภายในที่มีส่วนสำคัญให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในชมรม คือ ความต้องการด้านการเงิน กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอปายเมื่อถึงแก่กรรมจะได้เงินฌาปนกิจจากชมรมอำเภอปาย จำนวน 300 บาท เมื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ก็จะได้เงินช่วยเหลือจากกองทุน 500 บาท ได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลฟรี คือ ผู้สูงอายุคิดว่าถ้าเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมหากมีการเจ็บป่วยก็จะได้รับการรักษาพยาบาลฟรี โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ค่ารักษาพยาบาล แต่ในแง่ความเป็นจริงแล้วรัฐมีนโยบายออกบัตร สปร. ประเภทผู้สูงอายุทุกคนให้กับผู้สูงอายุ และสามารถนำสิทธิในการรักษาพยาบาลฟรีได้ตามสถานที่ที่ระบุในบัตรเหมือนกันทุกคน นอกจากนี้ผู้สูงอายุต้องการความมีเกียรติชื่อเสียง และการยอมรับจากสังคม เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการชมรมฯ ผู้สูงอายุที่ถูกเลือกจะมีความรู้สึกภาคภูมิใจที่เพื่อนสมาชิกให้ความไว้วางใจทำให้รู้สึกว่าคุณคนตนเองมีเกียรติ ชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจากเพื่อนสมาชิก ตลอดจนต้องการได้บุญกุศล และต้องการแก้ไขปัญหาส่วนรวมที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง เช่น การจัดหาซื้อเก้าอี้พับไว้สำหรับทำปราสาทเก้าอี้ให้กับคนตาย ซื้อรถลากลากศพ ไว้เป็นของหมู่บ้าน ซื้อพัด บัตรขันเงิน ธรรมผูก สร้างซุ้มหรือคุ่มทำเป็นเสี้ยววัด สำหรับเป็นที่กราบไหว้บูชารวมทั้งเป็นเจ้าภาพในการสร้างกำแพงวัด เพราะนอกจากจะได้บุญกุศลจากการร่วมบริจาคแล้ว สมาชิกยังได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ด้วยเมื่อตัวเองถึงแก่กรรมและยังได้บุญได้กุศลจากการที่ได้มีโอกาสร่วมบริจาคเงินทำบุญ 100 ปี หลวงพ่อตาคำ ร่วมกันทอดผ้าป่า รวมทั้งร่วมปฏิบัติธรรมในวันเข้าพรรษาด้วย ซึ่งถือว่าเป็นอันสงฆ์ที่ยิ่งใหญ่มากทำให้สบายใจและความต้องการด้านสุขภาพ คือ ผู้สูงอายุจะให้ความสนใจในสุขภาพของตนเองมาก ทุกครั้งที่เจ้าหน้าที่มาให้บริการตรวจสุขภาพและให้ความรู้สุขภาพในหมู่บ้าน ผู้สูงอายุจะเข้าร่วมตรวจสุขภาพ วัดความดัน ปรีक्षाรับฟังความรู้ด้านสุขภาพกับเจ้าหน้าที่เสมอ เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุได้ทราบว่าตนเองเป็นอะไรและจะสามารถที่จะดูแลตนเองได้และยังมีความรู้ในการป้องกันโรคที่พบบ่อยในผู้สูงอายุอีกด้วย อีกทั้งยังต้องการความสนุกสนาน ต้องการแสดงออกถึงความสามารถของตนเอง ต้องการมีพวกพ้อง เช่น ในงานวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ผู้สูงอายุจะได้ร่วมแสดง ร่วมแข่งขัน ร่วมประกวด ในกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ตามความถนัดของตน และยังสามารถพูดคุยกับเพื่อนพุดทั้งในและนอกหมู่บ้าน ทำให้ผู้สูงอายุมีความสนุกสนาน ภูมิใจ มีคุณค่า ได้รับการยอมรับจากเพื่อนฝูงและสังคมอีกด้วย

ปัจจัยภายในอีกด้านหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุนั้น ก็คือ ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน อาสาสมัครสาธารณสุขประธานและคณะกรรมการชมรมฯ และกลุ่มแม่บ้าน ส่วนที่มีส่วนผลักดันให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ประธานชมรมฯ และคณะกรรมการและอาสาสมัครสาธารณสุข กล่าวคือ ประธานชมรมและคณะกรรมการชมรมหลังจากได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกแล้ว ก็จะเป็นผู้วางแผนในการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และจะคอยทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านได้เห็นความสำคัญและชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมฯ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ โดยพร้อมเพรียงกัน ดังเช่นคำพูดของ พ่อน้อยจายคำ ปิระภรณ์ ที่กล่าวว่า "ตอนแรกที่ตั้งชมรมใหม่ ๆ จวนเข้าเป็นสมาชิกยากแต่พอเขาหันประโยชน์เป็นเงิน เป็นทอง ดีเป็นจ่ายอื้อเมื่อตายตอนนี้ผู้ปวยากตั้งมาขอสมัครเข้าคนเดียว" (ตอนแรกที่ยังก่อตั้งใหม่ ๆ ชวนผู้สูงอายุเข้าเป็นสมาชิกชมรมยากแต่พอได้เห็นประโยชน์เป็นเงินทองที่ชมรมได้จ่ายให้แก่สมาชิกเมื่อถึงแก่กรรม ตอนนี้อยากตั้งมา ก็มาขอสมัครคนเดียว) ส่วนอาสาสมัครสาธารณสุขจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับชมรมฯ โดยเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาในการดำเนินงานของชมรมฯ รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกและเป็นผู้คอยช่วยประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้กับชมรมฯ อีกด้วย รวมทั้งช่วยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุให้เห็นความสำคัญและชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอีกแรงหนึ่งซึ่งสมาชิกในหมู่บ้านแห่งนี้จะให้ความนับถือและศรัทธา และเชื่อฟังประธาน และคณะกรรมการและอาสาสมัครสาธารณสุขมาก โดยเฉพาะประธานชมรม คือ พ่อน้อยจายคำ ปิระภรณ์ เนื่องจากเคยบวชมาก่อนและเมื่อสึกออกมายังคงเป็นผู้นำในพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ดังนั้นเมื่อคิดหรือแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะใด ๆ ชาวบ้านมักจะเห็นด้วยหรือคล้อยตามประกอบกับได้รับคัดเลือกจากสมาชิกชมรมให้เป็นประธานด้วย พ่อน้อยจายคำ ได้พยายามบริหารจัดการชมรมให้ได้รับการยอมรับจากบุคลากรในชุมชนโดยแสดงออกถึงผลงานที่เป็นรูปธรรม เช่น จัดหาซื้อรถลากศพไว้ เป็นของหมู่บ้านให้นามชมรม เป็นต้น ยังเป็นที่นำศรัทธาของสมาชิกชมรมยิ่งขึ้น เมื่อขอความร่วมมือกับสมาชิกและลูกหลานในหมู่บ้านก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ส่วนอาสาสมัครสาธารณสุข โดยเฉพาะผู้นำ อสม. จะเป็นคนที่มีความเสียสละช่วยงานชมรมมาตลอด ทั้งช่วยเสียสละสถานที่บ้านของตนเป็นที่ตั้งและรวมกลุ่มของผู้สูงอายุช่วยประชาสัมพันธ์ ช่วยเตรียมสถานที่ รวมทั้งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุเวลามาประชุมหรือร่วมกิจกรรมกันที่บ้านทั้งยังช่วยประสานกับองค์กรทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และที่สำคัญเป็นผู้ที่ริเริ่มความคิดใหม่ ๆ ในการดำเนินกิจกรรมที่

เป็นประโยชน์กับสมาชิกอีกด้วย เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ผู้สูงอายุเพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ป่วยหรือถึงแก่กรรม การสร้างแก้อุปราสาทสำหรับผู้ตาบอดเป็นต้น และยังได้รับเลือกให้เป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาชมรมฯ อีกด้วยแล้วสมาชิกยังมีความเชื่อถือ ศรัทธาและให้ความไว้วางใจมาก

ปัจจัยภายในอีกด้านหนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุก็คือ ลูกหลานของผู้สูงอายุในหมู่บ้านซึ่งจะคอยเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมในชมรมผู้สูงอายุ กล่าวคือจะเป็นผู้ที่ออกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุ เช่น ค่าสมัครเป็นสมาชิก นอกจากนี้ยังช่วยคอยรับคอยส่งเมื่อผู้สูงอายุยังไปร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านอีกด้วย และเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ อยู่ตลอดเวลาทั้งนี้เพราะว่าลูกหลานไม่มีเวลาในการดูแลผู้สูงอายุ

เนื่องจากต้องออกไปทำงานนอกบ้านทุกวันและต้องการให้ผู้สูงอายุมีเพื่อน จะได้ไม่เหงา รวมทั้งได้สังเกตเห็นประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับโดยเฉพาะด้านสุขภาพ เช่น ได้ตรวจสุขภาพ วัดความดัน ชั่งน้ำหนัก กับเจ้าหน้าที่ส่วนด้านการเงินก็จะได้รับเงินสวัสดิการเป็นเงินฌาปนกิจสงเคราะห์จากชมรมอำเภอบาย และเงินช่วยเหลือ จากกองทุนสวัสดิการสงเคราะห์ในหมู่บ้าน รวมทั้งได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลฟรีด้วย ได้ช่วยลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวลดลงได้บ้าง